

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΔΙΑ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗΣ ΕΓΚΥΚΛΙΟΥ

ΟΦΕΠΟΤΕ ΚΛΗΘΟΜΕΝΟΥΣ

ΥΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΕΔΡΕΙΑΝ, ΕΙ ΔΥΝΑΤΟΝ,

ΤΗΣ Α. Θ. Π. ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ Αγίας Αρχείου

ΠΡΟΣ ΔΥΣΙΝ

ΤΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΤΗΣ

ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ.

Κύριοι,

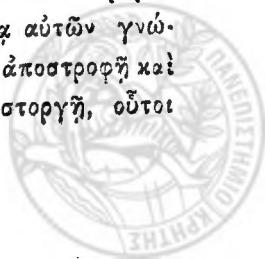
Ζήτημα σπουδαῖον, ζήτημα μέγα, ζήτημα έκκλησιαστικὸν ἄμα καὶ ἔθνικὸν ἐπασχολεῖ ἐπὺ πολλοῦ τὸ δημόσιον καὶ ἴδιᾳ τοὺς ἐπιστήμονας καὶ τοὺς περὶ τὰ κοινὰ μεριμνῶντας, ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ τῆς προόδου καὶ τῆς ἔθνικῆς ἡμῶν ἀναγεννήσεως, ἥτοι τὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς.

Οι μὲν προσπαθοῦσι νὰ ἀποδεῖξωσιν ὅτι ἡ κλίμαξ διαιρεῖται εἰς 72 τμήματα καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐλάσσων τόνος. Οἱ δὲ, καίπερ ὑποστηρίζοντες ἐλάσσονα τόνον κ.τ.λ. διϊσχυρίζονται ὅμως καὶ οὗτοι ὅτι ἡ κλίμαξ δέον νὰ περιέχῃ 72 τμήματα. Ἀλλοι πάλιν διατείνονται ὅτι, ἐπειδὴ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ μουσικῇ παρεισέφρησαν κατὰ καιροὺς ἔνεισμοὶ καὶ βαρβαρισμοὶ, δέον αὕτη νὰ ἀλλαχθῇ καὶ ἀντικαταστῇ διὰ τῆς τετραφώνου. Ἀλλοι τέλος φρονοῦσι μὲν ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκκαθαρισθῇ ἡ μουσικὴ αὕτη καὶ ἀπελλαγῇ τῶν τοιούτων

ἔνεισμῶν καὶ βαρβαρισμῶν, ἀναλαμβάνουσα τὸ ἀρχαῖον κάλλος καὶ τὴν ἀρχαίαν ἀπλότητα, ἀλλὰ διϊσχυρίζονται, μεταξὺ ἀλλων, ὅτι πᾶσαι αἱ περὶ τριτημορίων, τεταρτημορίων, μείζονος καὶ ἐλάσσονος τόνου συζητήσεις, ὡς καὶ ἡ περὶ ὑπάρξεως ἐν αρμονίου γένους διδασκαλία σίσιν ἀποκυήματα φαντασίας, ἐναντίον εἰς τοὺς κανόνας αὐτῆς τῆς φύσεως.

Καὶ περὶ μὲν τοῦ σφαλεροῦ καὶ παραλόγου τῶν ὄπαδῶν τῆς πρώτης καὶ δευτέρας κατηγορίας εἰπομένεν ἀρκετὰ ἐν τῇ διατριβῇ ἡμῶν, τῇ δημοσιευθείσῃ ἐν τῷ ὑπὸ ἀριθμὸν 3,162 φύλλῳ τοῦ «Νεολόγου», καθὼς καὶ ἐν τῇ ἀνταπαντήσει τῇ, διὰ λόγους, οὓς παρακατιόντες ἀναφέρομεν, ἐν τέλει τῆς παρούσης δημοσιευμένη.

Περὶ δὲ τῶν ὄπαδῶν τῆς τρίτης κατηγορίας περιττὸν νομίζομεν νὰ ἐνδιατρίψωμεν, καθότι, ἐν τῇ ὄλετσίρᾳ αὐτῶν γνώμῃ, ἐν τῇ πρὸς τὰ πάτρια ἀποστροφῇ καὶ ἐν τῇ πρὸς τὰ ἔνα ἀνοήτῳ στοργῇ, οὗτοι

δεικνύουσιν ἐπίμεμπτον ἀπειρίαν περὶ τὴν ἔκτιμοιν τῶν πατρώων καὶ παχυλὴν ἀγνοιαν τῆς τέχνης καὶ ἴστορίας τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς.

Οὗτοι, ἐὰν ἔζων τὸν καιρὸν τοῦ ἀοιδίμου Κοραῆ καὶ τῶν ἄλλων τῶν ὑπὲρ τῆς διαρρύθμισεως τῆς γλώσσης ἀποφανθέντων καὶ ἐργασθέντων, θὰ διετείνοντο, εἴ μεθι ὑπερβέναιοι, ὅτι, ἐπειδὴ ἡ ἡμετέρα γλῶσσα παρεφθάρη καὶ παρεμφράθη, δέον νὰ ἐγκαταλείψωμεν αὐτὴν καὶ νὰ παραδεχθῶμεν ἄλλην.

Ἄλλ' ὁ σοφὸς Κοραῆς, ἀποφανθεὶς ὅτι ἡ ἡμετέρα ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ εἶναι, ὡς ἡ γλῶσσα, πατροπαράδοτος καὶ ἐπαθετὰ αὐτὴ, καὶ ὑπὲρ τῆς διαρρύθμισεως καὶ ἐπανορθώσεως τῆς γλώσσης τὸν βίον ὅλον αὐτοῦ καταναλώσας, ἀπήντησε μὲν ἐμμέσως πρὸς τοὺς τοιούτους καταφρονητὰς τῶν πατρώων καὶ ἐραστὰς τῶν ὄθνείων, ἀφῆκε δὲ τρανὸν ὑπόδειγμα τοῖς ἡμετέροις μουσικοδιδασκάλοις.

Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν μουσικὴ ἔστιν ἀρχαία καὶ ἔθνικὴ ὡς ἡ γλῶσσα. Καίτοι δὲ παρεφθάρη καὶ παρεμφράθη εἰς τινα μέρη, ἔστιν ὅμως πάντοτε ἔκείνη, ἣν ἐκληροδότησαν ἡμῖν οἱ πρῶτοι τῆς Ἐκκλησίας πατέρες καὶ διδάσκαλοι παραλαβόντες αὐτὴν τε καὶ τὴν γλῶσσαν ἐκ τῶν ἀρχαίων ἡμῶν προγόνων, ὡς ἀποδείκνυται ἐκ τῶν σωζομένων ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἴστορικῶν μουσικῶν συγγραμμάτων.

Ἐκ τῆς ἡμετέρας μουσικῆς πολλὰ οἱ Εύρωπαιοι παρέλαβον, ἐν οἷς ὁ ἴερωτατος Ἀμβρόσιος, ὁ σοφώτατος Βοέτιος.

Οὗτοι καὶ ἄλλοι πολλοὶ πατέρες τῆς Διτικῆς Ἐκκλησίας τὴν ἡμετέραν μουσικὴν ἐθεράπευσον καὶ ἐμελέτων ὁ δὲ ῥηθεὶς Βοέτιος, ὁ πρῶτος μουσικὸς συγγραφεὺς

τῆς αὐτοῦ πατρίδος Ῥώμης, τὴν μουσικὴν ταῦτην ἐμυήθη περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΣΓ' αἰῶνος, μάλιστα δὲ τὸν ἐκκλησιαστικὸν χορὸν, τὸν Γρηγοριανὸν μέλος μετέπειτα κληρόντα πρὸς τιμὴν τοῦ πάπα Γρηγορίου τοῦ μεγάλου, ὅστις εἰσῆγαγεν αὐτὸν εἰς πάσας τὰς δυτικὰς ἐκκλησίας.

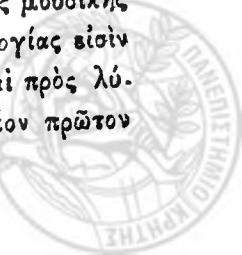
Ταῦτα ἐπὶ τοῦ παρόντος πρὸς τοὺς τοιστούποις λέγοντες, ἔλθωμεν εἰς τοὺς ὄπαδοὺς τῆς τετάρτης κατηγορίας, ὡς πρωτεύει ὁ κύριος Δημήτριος Πασπαλλῆς.

Οὗτος ἐν τῇ διατριβῇ αὐτοῦ, τῇ δημοσιευθείσῃ ἐν τοῖς ἀριθμοῖς 3,209 καὶ 3,214 τοῦ «Νεολόγου», λέγει πολλὰ, ἡμεῖς δὲ τὰ κυριώτερα συνοψίζοντες ἀπαντῶμεν διὰ τῶν ἐπομένων:

ἀ) Ὁ κ. Πασπαλλῆς θεωρεῖ τὸ ζῆτημα ὑπὸ πρακτικὴν ἐποψίν ἐν συνόλῳ ὅμως συγχέει τὸ πρακτικὸν μετὰ τοῦ τεχνικοῦ μέρους.

Δέγει ὅτι οὐδὲν ἐπήνεγκον ἀποτέλεσμα καὶ κατ' οὐδὲν ὠφέλησαν τὸ δημόσιον οἱ περὶ τόνων, ἡμιτονίων, διαστημάτων, γενῶν, εἰδῶν κ.τ.λ. συζητήσεις, καὶ διεσχυρίζεται ὅτι τὰ ζητήματα ταῦτα ἐλυσαν καὶ διευκρίνησαν Εύρωπαιοι μουσικοφιλόσοφοι.

Ἡμεῖς μὴ ἔχοντες γνῶσιν εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν, ἀγνοοῦμεν κατὰ πόσον βίσιμός ἔστιν ὁ διεσχυρισμὸς, ὅτι Εύρωπαιοι μουσικοφιλόσοφοι ἐλυσαν καὶ διευκρίνησαν τὰ ζητήματα ταῦτα νομίζομεν ὅμως ἀναμφισβήτητον ὅτι ταῦτα εἰσὶν αἱ βίσεις τῆς μουσικῆς τέχνης, ὡς αἱ βίσεις τῆς φιλολογίας εἰσὶν οἱ κανόνες τῆς Γραμματικῆς· καὶ πρὸς λύσιν τοῦ προκειμένου θέματος δέον πρῶτον

νὰ συζητήσωμεν καὶ νὰ προσδιορίσωμεν ἐπὶ τίνων βάσεων στηρίζομεθα· ἄλλως πᾶσα συζήτησις ἀποβαίνει ἄγονος.

6') Ό. κ. Πασπαλλῆς λέγει ὅτι ἡ ἡμετέρα ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ ψόλλεται κατὰ τὴν ἴδιοτροπίαν, κατὰ τὴν μουσικὴν μάθησιν καὶ ἰδίως κατὰ τὴν ἴδιοσυγχρασίαν καὶ τὴν στιγμιαίαν εὕθυμον ἡδύσθυμον κατάστασιν ἐκάστου ἱεροψάλτου κ.τ.λ.

Ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τοῦ πρακτικοῦ μέρους, ὅπερ εἶναι δευτερεύον ζήτημα. Ἀρκεῖ ἡ πνευματικὴ Ἀρχὴ νὰ διατάξῃ νὰ ψόλλωσιν ὡς εἶναι γεγραμμένη ἡ ἀρμάτογραφία κατὰ τὸ ἀρχαῖον μέλος, καὶ τότε ἑάν ποτε ὁ ἄγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς κατέλθη ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐπισκεφθῆ ἡμᾶς, ἔστω καὶ εἰς καμμίαν ἐκκλησιαστικὴν παννυχίδα, δὲν θὰ λάθῃ ἀνάγκην νὰ ἀποτιθῇ μυστικῷ τῷ τρόπῳ, ὡς διατείνεται ὁ κ. Πασπαλλῆς, εἰς τὸν κανδηλάπτην διὰ νὰ τὸν ἐρωτήσῃ ποίας φυλῆς εἶναι οἱ ψάλται οὗτοι καὶ ποίαν μουσικὴν ἔχουσιν ἐν χρήσει.

Περὶ τούτου ὁ κ. Πασπαλλῆς δύναται νὰ μείνῃ ἡσυχος.

γ') Ό. ἄγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς καὶ οἱ λαϊποὶ ἀσματογράφοι δὲν ἔθηκαν τὰς πρώτας βάσεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς πολλοὶ προγενέστεροι πατέρες, ἐν οἷς Διονύσιος ὁ Ἀρειοπαγίτης καὶ Παῦλος ὁ Ἀπόστολος, παρέλαβον αὐτὴν ἐκ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

Ἄλλα καὶ ὁ Ἱερὸς Κοσμᾶς, ὁ ἔξι Ἰταλίας εἰς Συρίαν ἀπαχθεὶς, ἐδίδαξε τὸν μαθητὴν αὐτοῦ Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνὸν τὴν ἐλληνικὴν μουσικὴν, καθότι τὴν Ἰταλίαν

κατώκουν τότε Ἑλληνες καὶ Μεγάλη Ἐλλὰς αὐτη ὠνομάζετο.

Ἐπέρα ἀπόδειξις εἶναι ὅτι οἱ παλαιοὶ Ἑλληνες εἶχον τοὺς αὐτοὺς ὄκτὼ ἥχους, οὓς ἔχομεν καὶ ἡμεῖς, διαφέροντας μόνον κατὰ τὴν ὀνομασίαν, τουτέστι Δώριον, Λύδιον, Φρύγιον, Μιξολύδιον, Τυποδώριον, Τυπολύδιον, Τυποφρύγιον, Τυπομιξολύδιον, ἀντιστοιχοῦντας τοῖς ἡμετέροις α', β', γ', δ', πλ.α', πλ.β', βαρεῖ, πλ.δ'.

Τινὲς δὲ τῶν ἀρχαίων τῆς ἐκκλησίας μουσικῶν διετήρησαν καὶ τὰ ἀρχαῖα ὄντα ματα τῶν ἥχων τούτων.

Οὐλοί δὲ οἱ πκτέρες τῆς ἐκκλησίας, καὶ αὐτὸς ὁ ἀοιδίμος Μιχαὴλ ὁ Ψελλὸς, ὁ κατὰ τὸν ΙΑ' οἰώνα περὶ μουσικῆς ἐλληνικῆς συγγράψας, μαρτυροῦσιν ὅτι ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν μουσικὴ δὲν διαφέρει τῆς ἀρχαίας τὸν Ἑλλήνων.

δ') Απατᾶται ὁ κ. Πασπαλλῆς λέγων ὅτι ἡ εὐρωπαϊκὴ μουσικὴ γραφὴ παράγεται ἐκ τῆς πρώτης ἡμῶν σημαδογραφίας.

Ἡ εὐρωπαϊκὴ μουσικὴ εἶχε πάντοτε ἴδιαν γραφὴν, ἣν οἱ Εὐρωπαῖοι καλλιεργήσαντες ἐφερον εἰς τὸ σημερινὸν σημεῖον.

Απατᾶται πρὸς τούτοις λέγων ὅτι ἡ γραφὴ αὐτη εἶναι ἡ ἐντελεστέρα καὶ μεθοδικωτέρα πασῶν.

Ἡ εὐρωπαϊκὴ γραφὴ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐπὶ τῶν ἡμετέρων ἐκκλησιαστικῶν ἀρμάτων, μὴ παραδεχομένων οὔτε ὄργανα, οὔτε πολυφωνίαν.

ε') Απὸ Δαμασκηνοῦ μέχρις Ἰωάννου πρωτοψάλτου τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας ἐν ἐτει ἀψνδ' ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ φιλομούσου Κυρίλλου ἡ σημαδογραφία καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ μέλη δὲν πρηλλαξαν, καθότι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γραφῶσι διὰ τῆς σημαδογραφίας ἐκείνης ἐξωτερικά.

μέλη, ούτε τὰ ἐκκλησιαστικὰ μέλη νὰ γραφῶσι δι' ἄλλης σημαδογραφίας.

Ἄπο τῆς ἐποχῆς ἐκείνης διὰ τοῦ ἐπειγγηματικοῦ τρόπου, ἐπινοθέντος καὶ εἰσαχθέντος ὑπὸ τοῦ ῥηθέντος Ἰωάννου προτροπῆ τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου πρὸς εὐχολίαν τῆς διδαξεως καὶ μεταδόσεως τῆς ψιλωμαδίας, παρεισέφροησαν ἔνισμοί τινες ἴδιας εἰς τὰ παπαδικὰ, ἥτοι τὰ χερουβικὰ καὶ κοινωνικά· προηλθε δὲ τοῦτο, διότι ὁ διάδοχος τοῦ μνησθέντος πρωτοψάλτου, Δανιὴλ, τὸν ἐπιγηματικὸν τρόπον τοῦ προκατόχου του μιμούμενος, ἔχων δὲ στενὰς σχέσεις μετὰ Ζαχαρίου τοῦ χανενδὲ (μελωδοῦ), εἰσῆγαγεν εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ μέλη καὶ ἔξωτερικά.

ς') Ἀγνοοῦμεν ποῦ βασιζόμενος ὁ κ. Πασπαλλῆς λέγει ὅτι οἱ τρεῖς διδάσκαλοι Χρύσανθος, Γρηγόριος καὶ Χουρμούζιος δὲν ἀνέλυσαν ἀρκούντως τὰ σημαδόφωνα μεγάλα τε καὶ μικρά.

Ἡμεῖς βεβαιοῦμεν ὅτι οἱ διδάσκαλοι οὗτοι ἀνέλυσαν αὐτὰ ἐντελῶς μελοποιήσαντες κατὰ τὴν νέαν ἀναλυτικὴν αὐτῶν γραφὴν ἀπαντα τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀσματα, ὡς φάνεται εἰς τὰ διάφορα αὐτῶν συγγράμματα, ἀφέντες ἔνισμούς τινας μόνον εἰς τὰ παπαδικὰ μέλη.

Ἄποδικνύεται δὲ τοῦτο οὐχὶ μόνον ἐκ τῶν σωζομένων χειρογράφων τῶν ἀρχαίων διδασκάλων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν εὑρειῶν γνώσεων, ἀς ἐκέκτηντο οἱ ἀσιδίμοι τρεῖς διδάσκαλοι περὶ τε τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἡμῶν μουσικὴν καὶ τὸ ἀρχαῖον γνήσιον μέλος (πάντοτε ὅλως τε διατηροθὲν ἐν τῇ Μεγάλῃ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ), ὡς ἀκμάσαντες πολὺ πλησίον τῆς ἐποχῆς τῶν ῥηθέντων Ἰωάννου καὶ Δανιὴλ πρωτοψαλτῶν,

ὅπότε ἐγένετο, ὡς εἴπομεν, τὸ πρῶτον πρὸς τὴν ἀνάλυσιν βῆμα.

Ο δὲ κ. Πασπαλλῆς, οὐδὲν ἐκ τῶν προσόντων τὸν τριῶν διδασκάλων κτιώμενος καὶ μὴ ἀκμέσας βεβίως κατὰ τὰς ἐποχὰς ἐκείνας, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ κρίνῃ καὶ κατακρίνῃ τὰ ἔργα αὐτῶν;

Ἐκ τῶν παρ' αὐτοῦ λεγομένων δῆλον γίνεται ὅτι ἀγνοεῖ τὴν νέαν μουσικὴν, καθὼς καὶ τὴν ἀρχαίαν, συγχέων τὰ ἐκκλησιαστικὰ βιβλία μετὰ τῶν ἔξωτερικῶν.

Τὰ Ἀναστασιματάρια, Είρμολόγια καὶ ἡ Πανδέκτη εἰσὶ τονισμένα εἰς γνήσιον ἐκκλησιαστικὸν μέλος.

Ἡ Ἀρμονία καὶ ἡ Εύτερπη εἰσὶν ὅλως διόλου ἔξωτερικά.

ζ') Ο διῆσχυρισμὸς ὅτι οὐδὲν ἐκ τῶν ἐν τοῖς βιβλίοις τούτοις ἀσμάτων δύναται νὰ ψαλῇ ἐπακριβῶς ὅπως ἐστὶ γεγραμμένον, πείθει ἡμᾶς ἔτι πλέον ὅτι ὁ κ. Πασπαλλῆς ἀγνοεῖ παντάπασι τὴν ἡμετέραν γραφὴν καὶ τὴν ἡμετέραν μουσικὴν.

Ἡμεῖς τούναντίον δυνάμεθα ν' ἀποδεῖ· ξωμεν ἐν καιρῷ τῷ δέοντι, ὅτι ἡ γραφὴ αὕτη ἐστὶν ἐντελεστάτη καὶ παριστάνει ἀκριβῶς πᾶν μέλος, ἀρκεῖ, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, ἡ πνευματικὴ Ἀρχὴ νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τὸν ψίλτας νὰ ψίλλωσιν ὡς εἶναι γεγραμμένη ἡ ἀσματογραφία.

η') Ο κ. Πασπαλλῆς διηγεῖται μετ' ἀπελπισίας ὅτι συνέβη αὐτῷ ποτὲ εἰσερχομένῳ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ν' ἀκούσῃ δεξιὸν ψάλτην ψάλλοντα καταβασίας, καὶ ὅρκιζεται ἐνώπιον Θεοῦ διέταραχθη ὑπέρμετρα, νομίσας δὲ τοῦ φλέγεται ἡ ἐκκλησία καὶ οἱ

πυροσβέσταις ἀναγκάζονται νὰ
κραυγάζωσι τόσον ἀγρίως.

Ἐπιτραπήτω νὰ εἴπωμεν τῷ κ. Πα-
σπαλλῆ ὅτι ταῦτα εἰσιν ὅλως πλαστὰ καὶ
ἀπίθενα.

Καθότι πῶς εἶναι δυνατόν ποτε νὰ ἐνό-
μισεν ὅτι φλέγεται ἡ ἐκκλησία καὶ ὅτι σι-
πυροσβέσται ἀναγκάζονται νὰ κραυγάζω-
σιν, ἀφοῦ, ὡς ὁ ἴδιος ὅμολογει, εἰσήρχετο
ἡδη εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ εἶδε τὸν μὲν
ψήλτην εἰς τὴν δεξιὰν θέσιν του ψήλ-
λοντα ἡ κραυγάζοντα (ἀδιάφορον τοῦτο)
καταβασίας, πάντας δὲ ἐν τῇ συνήθει τάξει
καὶ ἡσυχίᾳ;

Τὸ τοιοῦτο πιθανὸν νὰ συνέβαινε τῷ
κ. Πασπαλλῆ, πρὶν ἡ εἰσέλθη εἰς τὴν ἐκ-
κλησίαν καὶ πρὶν ἡ ἴδη τὸν ψήλτην εἰς
τὴν δεξιὰν θέσιν του.

Ἐπομένως ὁ κ. Πασπαλλῆς ἀμαρτάνει
ὅρκιζόμενος ματαίως ἐνώπιον Θεοῦ.

Ποιοῦμεν αὐτῷ ἐν παρόδῳ τὴν παρα-
τήρησιν ταύτην πρὸς νοιθεσίαν του διὰ τὸ
μέλλον, καὶ παρακαλοῦμεν, πρὸς ψυχικὴν
αὐτοῦ σωτηρίαν, νὰ ἐνθυμῆται τὴν τρίτην
ἐντολήν. «Οὐ λήψῃ τὸ ὄνομα Κυρίου
εποῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ οὐ γάρ μὴ
εκαθαρίσῃ Κύριος τὸν λαμβάνοντα τὸ ὄ-
νομα αὐτοῦ ἐπὶ ματαίῳ». (Ἐξοδ. κεφ.
Κ'. ἑδάφιον 7.)

θ') Ο κ. Πασπαλλῆς διεσχυρίζεται ὅτι
δύο εἰσὶ τὰ μόνα ὑπάρχοντα ἐν
φυσικῇ καταστάσει γένη, δια-
τονικὸν καὶ χρωματικὸν, καὶ ὅτι
οὐδὲν ἄλλο ὑπάρχει, διότι κατ'
αὐτὸν πάντα τὰ λοιπὰ, ἡτοι ἐναρμό-
νιον γένος, μεῖζων, ἐλάσσων καὶ ἐλάχι-
στος τόνος, τριτημόριον, τεταρτημόριον
κ.τ.λ. εἶναι ὅνειρα μὴ ὑγιοῦς

φαντασίας, ἀποκυήματα ἀμα-
θίας κ.τ.λ.

Ἐνταῦθα καταφαίνεται ἡ τῆς ἡμετέρας
μουσικῆς ἄγνοια τοῦ ἀνδρός.

Ἡμεῖς ἐπιφυλαττόμεθα νὰ ἀποδείξω-
μεν ἐνώπιον εἰδημόνων μουσικῶν καὶ παρ-
ρησίᾳ καὶ αὐτοῦ τοῦ κ. Πασπαλλῆ, ὅτι ἐν
τῇ ἡμετέρᾳ μουσικῇ ὑπέρχουσι τρία γένη:
τὸ διατονικὸν, τὸ χρωματικὸν καὶ τὸ ἐναρ-
μόνιον.

Καὶ τὸ μὲν διατονικὸν σύγκειται ἀπὸ
μεῖζονα, ἐλάσσονα καὶ ἐλάχιστον.

Τὸ δὲ χρωματικὸν ἀπὸ μεῖζονα, τεταρ-
τημόριον, ἡμιολίον, ὃ ἐστι τριημιτόνιον
καὶ ἡμιτόνιον, ὃ ἐστιν ἐλάχιστος τόνος.

Τὸ δὲ ἐναρμόνιον γένος σύγκειται ἀπὸ
μεῖζονα, μεῖζονα καὶ τεταρτημόριον.

Διὰ τοῦτο, ὅταν λείψωσιν αἱ ὑποδιαιρέ-
σεις αὗται, οὐδὲν γένος εἶναι δυνατὸν νὰ
ὑπάρξῃ.

Αλλὰ ταῦτα ἐπιφυλαττόμεθα, ὡς εἴπο-
μεν, ν' ἀποδείξωμεν ἐν καιρῷ τῷ δέοντι
ἐνώπιον εἰδημόνων μουσικῶν, καθότι τὰ
στενότατα ὄρια τῆς διατριβῆς ταύτης οὐκ
ἐπιτρέπουσι νὰ ἐκτανθῶμεν περὶ τὴν λύσιν
τοιούτων φωνητικῶν ζητημάτων, χρηζόν-
των μᾶλλον πειραματικῶν ἀποδείξεων.

Ταῦτα ἐν συντόμῳ ἐκρίναμεν ἀναγκαῖον
νὰ γράψωμεν περὶ τῆς διατριβῆς τοῦ κ.
Πασπαλλῆ, διότι ἡ κούσαμέν τινας ἀπο-
φαίθεντας ὅτι τὰ ἐν αὐτῇ εἰσιν ἀναντίρ-
ρητα καὶ ἀπέναντι αὐτῶν περιττὴ πλέον
ἀποβαίνει πᾶσα ἄλλη περὶ τοῦ θέματος
διατριβῆς.

Καὶ κατὰ δυστυχίαν μετ' αὐτῶν συγκα-
ταλέγονται καὶ οἱ κύριοι συντάκται τοῦ
«Νεολόγου».

Οὗτοι οἱ ἐπὶ φιλογενείᾳ καὶ ἀμερολη-
ψίᾳ ἀείποτε διακρινόμενοι κατέδειξαν ἐν

τῇ περιπτώσει ταύτη ὅτι παραβλέπουσιν ἔνιοτε τὴν ἕρεν αὐτῶν ἀποστολὴν, ἥτις ἔστιν νὰ εύνοῶσι καὶ εύχολύνωσι τοιαύτας ὄντως ἐπιστημονικὰς καὶ ἔθνωφελεῖς συζητήσεις, οὐχὶ δὲ ν' ἀναστέλλωσι καὶ καταπνίγωσιν αὐτὰς ἀμαρτινηθείσας.

Κατόπιν τῶν διατριβῶν τῶν κυρίων Παππαδόπουλου καὶ Μισαηλίδου, δημοσιευθεισῶν ἐν τῷ «Νεολόγῳ» εἰς ἀπάντησιν τῆς ἐν τῷ ἀριθμῷ 3162 ἡμετέρας, ἀπεστείλαμεν τοῖς κυρίοις συντάκταις τὴν ἐν τῷ τέλει τοῦ παρόντος φύλλου δημοσιευμένην ἀνταπάντησιν, ἀλλ' ἀπερίφθη ἐπὶ τῷ λόγῳ ὃις ἀπέδαινε περιττὴ ἀπέναντι τῆς διατριβῆς τοῦ κ. Πασπαλλῆ.

Πρὸς ἔξακρίδωσιν μετέδημεν αὐτοπρωσώπως παρὰ τοῖς κυρίοις συντάκταις.

Μετὰ μικρὰν συζήτησιν ἐπὶ τῇς αἰτίας τῆς ἀποποιήσεως ταύτης, οἱ κύριοι συντάκται τοῦ «Νεολόγου» ὀμολόγησαν μὲν ὅτι εἰςὶν δλῶς ἀδαιτὶς τῇς μουσικῆς, διῆχυρίσθησαν δμῶς ἐν πλήρει ἀφελείᾳ ὅτι περιττὴ καθίσταται ἡ δημοσίευσις τῆς ἡμετέρας διατριβῆς, ἐπειδὴ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς οὐδεὶς ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ ἀνθρώπως διστις δύναται νὰ ἔννοήσῃ, καὶ ἐπειδὴ ὑπάρχει ἡδη ἡ τοῦ κ. Πασπαλλῆ, ἥτις λύει τὸ ζήτημα.

Αφίνομεν ἔκαστον νὰ κρίνῃ καὶ χαρακτηρίσῃ τὴν περίφημον ταύτην αἰτιολογίαν.

Ἐπὶ τέλους οἱ κύριοι συντάκται ἔκριτησαν τὴν διατριβὴν, ὑποσχεθέντες ὅτι μετ' ὅλιγας ἡμέρας θὰ ἐδημοσίευσον αὐτὴν.

Αλλὰ μετὰ παρέλευσιν ἀρχετοῦ καιροῦ ἐπέστρεψαν αὐτὴν, ἐπαναλαβόντες ὅτι ἀπέναντι τῆς διατριβῆς τοῦ κ. Πασπαλλῆ περιττὴ ἀποδρίνει ἡ δημοσίευσις τῇς ἡμετέρας.

Αλλ' ὁ ὄμολογός τοις ὅτι εἶναι ἀδαιτὶς τῆς μουσικῆς, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ κρίνῃ ἐὰν ἡ διατριβὴ ἡμῶν ἥναι ἀκατάληπτος, ἡ ἐὰν ἀποδρίνῃ περιττὴ ἀπέναντι ἄλλης;

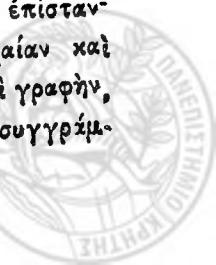
Πῶς εἶναι δυνατὸν ὁ τοιοῦτος νὰ διῆχυρίζηται, ως οἱ Νεολογισταὶ ἐν τῇ ἐπικεφαλίδι τῆς διατριβῆς τοῦ κ. Πασπαλλῆ, ὅτι ἡ μουσικὴ ἡμῶν ἐξέπεσεν εἰς τὴν ἐνεστῶσαν κακοφωνίαν, ὅτι ἀπέβη σύμμικτον εἰδος κακοφωλιον τέρας, καὶ ὅτι ὁ κ. Πασπαλλῆς εἶναι τέγχρονος στατος τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς;

Ἐν τούτοις ἡμεῖς δημοσιεύμεν σήμερον μετὰ τὴν παροῦσαν τὴν διατριβὴν ἐκείνην ἀνευ οὐδεμιᾶς τροποποιήσευις, διποτὶς ἰδη ἔκαστος καὶ κρίνῃ ἐὰν εἶχον βάσιμον αἰτιολογίαν οἱ κκ. συντάκται τοῦ «Νεολόγου» ὃπως ἀποδρίψωσιν αὐτὴν.

Αλλ' ἐπὶ τὸ ούσιωδέστατον.

Ἐπειδὴ τὸ περὶ μουσικῆς ζήτημα κατήντησε σήμερον εἰς τοιοῦτο σπουδαῖον σημεῖον, οίον καταφαίνεται ἐκ τῶν ἀνωτέρω, ἡμεῖς φρονοῦμεν καὶ ἐπαναλαμβάνομεν καὶ ἐνταῦθα ὅτι ἡ ἀνωτάτη πνευματικὴ Ἀρχὴ δέον νὰ λάβῃ ταχέως τὴν πρώτεσσούλιαν καὶ συγκαλέσῃ δι' ἔγχυκλίου ἀρμοδίους ὃπως ἀποφανθῶσι καὶ λύσωσιν αὐτό.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ γλῶσσα καὶ ἡ μουσικὴ εἰσὶ τὰ δύο διακριτικὰ στοιχεῖα πάσης ἐθνότητος, ἀνάγκη οἱ κληθησόμενοι νὰ ὕστε φιλογενεῖς καὶ ἀληθεῖς μουσικοὶ ἐπιστήμονες, ἐφωδιασμένοι, ούτως εἰπεῖν, δι' ὅλων τῶν ἀναγκαίων γνώσεων, νὰ ἐπίστανται δηλαδὴ κατὰ βαθος τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν σημερινὴν ἡμῶν μουσικὴν καὶ γραφὴν, τὴν ἴστορίαν αὐτῆς, πάντα τὰ συγγράμ-

ματα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων ἐκκλησιαστικῶν πατέρων καὶ διδασκάλων, τῶν περὶ μουσικῆς διαπραγματευομένων, ἵνα οὕτω ἐν πληρεστάτῃ γνώσει καὶ εὔσυνειδησίᾳ ἐπιληφθῶσι τῆς συζητήσεως καὶ λύσεως τοῦ σπουδαίου ἐκκλησιαστικοῦ καὶ ἔθνικοῦ θέματος τούτου καθότι πᾶσα ἀλλή διάφορος συζητοῦσις καὶ λύσις, γενησομένη ὑπὸ ἀνδρῶν προκατειλημένων καὶ μὴ ἔχοντων δλα ταῦτα τὰ προσόντα, οὐκ ἀποδήσεται ἀποτελεσματικὴ, ἀλλὰ μᾶλλον θέλει βλάψει τὸ ζήτημα, ἐπιφέρει ἵσως καινοτομίας, ἀποδιοπομπήσει ἵσως τὰ ἔθνικὰ, καταστρέψει ἵσως τὰ πατροπαράδοτα καὶ ἐπιστημονικὰ, χάριν θεραπείας τῆς ἀκοῆς, ἥτις δὲν πρέπει νὰ ἔναι ὁ πρώτιστος ὁδηγὸς καὶ σύμβουλος ἐν τῇ ἡμετέρᾳ κατ' ἔξοχὴν ἐπιστημονικῆ μουσικῆ.

Ἐν ἀλλοις λόγοις, δέον νὰ λάβωσιν ὑπ' ὄψιν οἱ κληθησόμενοι ὅτι ἐπιστημονικαὶ καὶ τεχνικαὶ τινες ἀποχρώσεις, ἐπιστημονικοὶ καὶ τεχνικοὶ τινες συνδυασμοὶ καὶ κανόνες ἐν τῇ ἡμετέρᾳ μουσικῇ, δὲν εὐαρεστοῦσι τὰς ἀκοὰς ἐκείνων, δσοι ἀγνοοῦσιν αὐτὴν.

Ἐπὶ παραδείγματι, ὁ ἀδαής τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς, ἀκούων τεμάχιον τι μελοδράματος κοινὸν, εὔκολον καὶ εὐφραίνον τὴν ἀτεχνον ἀκοὴν αὐτοῦ, χειροχροτεῖ προσπαθεῖν ν' ἀκούσῃ αὐτὸ πολλάκις καὶ ἐπὶ τέλους ἐπιτυγχάνει νὰ μάθῃ αὐτὸ, ἐνῷ, ὅταν ἀκούῃ ἔτερον τεμάχιον ὄντως τεχνικὸν, ἀλλὰ μὴ εὐαρεστοῦν τὴν ἀκοὴν αὐτοῦ, στενοχωρεῖται καὶ ἀπορεῖ πῶς καὶ διατὶ ὁ παρακαθήμενος ἐκθειάζει αὐτὸ καὶ ἀποφαίνεται ὅτι ἐν τούτῳ δείκνυται ἡ τέχνη τοῦ διδασκάλου.

Ταῦτα ὑπομιμνήσκομεν τοῖς κληθησ-

μένοις, καθότι, ἐὰν ὑπὸ ἄλλο πνεῦμα ἐπιχειρήσωσι τὴν συζητησιν καὶ τὴν ἔξέτασιν, οὐ γενήσεται λύσις, ἀλλὰ καταστροφή.

Ἐστω ὑπογραμμὸς αὐτοῖς ἡ διαρρόθμησις τῆς ἡμετέρας γλώσσης, ἥτις σήμερον κατέστη οἰα λαλεῖται καὶ γράφεται ἀριστερά πάντοτε ἐκ τῆς μητρὸς αὐτῆς τὸ πνεῦμα, τὰς ρίζας καὶ τοὺς κανόνες, καὶ ἀποδίλλουσα πᾶν ξένον καὶ βάρβαρον.

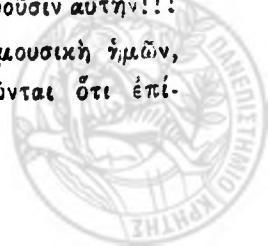
Οὕτω ἀς πράξωσι καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ μουσικῇ, ἐν ᾧ δυνηθήσονται εὐκόλως νὰ κατορθώσωσι πλείονα, ἥτοι οὐ μόνον ν' ἀποδίλλωσι τὰ δθνεῖ, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπαναφέρωσιν αὐτὴν εἰς τὴν γνησίαν καὶ ἀρχαίαν τελειότητα, ἀρκεῖ νὰ συζητήσωσιν ὑπὸ ἐπιστημονικὸν, ἴστορικὸν καὶ ἔθνικὸν πνεῦμα.

Τοῦ ζητήματος λοιπὸν τούτου, τοσούτῳ σπουδαίου ὄντος καὶ θίγοντος τὴν ἐπιστήμην, τὴν τέχνην, τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν ἔθνικὴν παράδοσιν, δέον, ὡς εἴπομεν καὶ οὐ παύομεν ἐπαναλαμβάνοντες, ἵνα οἱ κληθησόμενοι ὡσι τέλειοι περὶ τὴν ἡμετέραν μουσικὴν, ἀρχαίαν καὶ νεωτέραν, ἐφωδιασμένοι δι' ὅλων τῶν γνώσεων, ὃν ἀνωτέρω ἐμνήσθημεν, μὴ ὄμοιάζωσι δὲ ποσῶς ἔκείνους, παρὰ τῶν ὅποιών ὁ Γάλλος κ. Ducoudray ἔλαβε τὸν είρμὸν τῆς Ζ' ὠδῆς «Οὐκ ἐλάτρευσα τῇ κτίσει οἱ θεόφρορες παρὰ τὸν κτίσαρτα» κ.τ.λ.

Ἡμεῖς ἐγράψαμεν ἥδη τῷ σοφῷ κ. Ducoudray τὰ δέοντα, ὑποδείζαντες αὐτῷ πάντα τὰ σφάλματα, εἰς ἀπειρόπεσεν ἐν τῷ ἥρθέντι είρμῳ ἔνεκα τῆς ἀμαθείας ἡ ἀδελτηρίας τῶν δόντων αὐτόν.

Καὶ ἐπειτα καταφέρονται τινες κατὰ τῆς ἡμετέρας μουσικῆς λέγοντες ὅτι ὄμογενεῖς τε καὶ ἔναι περιφρονοῦσιν αὐτὴν!!!

Αἰτία τούτου δὲν εἶναι ἡ μουσικὴ ἡμᾶν, ἀλλ' ἔκείνοι, εῖτινες καυχῶνται ὅτι ἐπί-

στανται ἀ παντάπασιν ἀγνοοῦσιν, οἵτινες λέγουσιν ἔαντοὺς διδασκάλους, ἐνῷ δέονται διδασκαλίας.

‘Η κληθησομένη λοιπὸν διὰ πατριαρχῆς ἐγκυκλίου συνέλευσις, ἡτοις ἔξει τὴν ἐντολὴν νὰ ἔνασχοληθῇ εἰς τὰ περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς, δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς τοιούτους ἀμαθεῖς καὶ ἀδεξίους μουσικοδιδασκάλους.

‘Η ἀνωτάτη πνευματικὴ Ἀρχὴ δέον νὰ συστήσῃ αὐτὴν ἀπὸ ἀνδρας, οἵους εἰπομεν καὶ ἐπανελάβομεν, οἵτινες μετὰ συνειδήσεως, ἐθνικῆς φιλοτιμίας καὶ πρὸς τὰ πάτρια εὐλαβείας, νὰ ἔξετάσωσι καὶ συζητήσωσι τὸ θέμα καὶ μεθ' ὑπομονῆς ν' ἀκούσωσι, πρὶν ἡ πατέρων, πάντα δυτικής θήσεις καθυποβάλεις αὐτοῖς τὴν αὐτοῦ γνώμην ἡ θεωρίαν.

‘Η συνέλευσις αὕτη δέον νὰ ἔχῃ ἐν ἀπόστασις αὐτῆς ταῖς συζητήσεσιν ἐπισήμους καὶ ἀρμοδίους γραμματεῖς καὶ στενογράφους πρὸς σύνταξιν τακτικῶν πρακτικῶν πασῶν ἀνεξαιρέτως τῶν συνεδριάσεων.

Οὕτω δὲ ἔξομεν ἀφεύκτως ἐπὶ ἔδραισις βάσεσι τὸ ποθούμενον ἀποτέλεσμα.

Καὶ αὕτη ἔσται ἐκ μέρους ἡρῶν ἡ τελευταία περὶ τοῦ ζητήματος διατριβῆς.

‘Η ἡμετέρα διατριβὴ, ἡς τὴν δημοσίευσιν ἀπεποιήθησαν οἱ κκ. συντάκται τοῦ «Νεολόγου», ἔχει ὥδε:

Κύριοι συντάκται τοῦ «Νεολόγου».

‘Ο μὲν κύριος Εὔστρατιος Παππαδόπουλος ἐν τοῖς χριθ. 3190, 3196 καὶ 3197, ὁ δὲ κύριος Μισαὴλ Μισαηλίδης ἐν τῷ ἀριθ. 3191 τῆς ἔξοχου ὑμῶν ἐφημερίδος

ἐδημοσίευσαν ἴδιαν ἐκάτερος ἀπάντησιν εἰς τὰ περὶ ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς ἐν τῷ ἀριθ. 3162 παρ' ἡμῶν γραφέντα.

‘Ο πρῶτος ἐν τῇ σχοινοτενεῖ αὐτοῦ ἀπαντήσει, φάσκων καὶ ἀντιφάσκων, ἀφ' ἐνὸς μὲν δὲν παραδέχεται τὸν ἐλάσσονα τόνον, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὄμοιογει ὅτι ὁ ἐλάσσων τόνος ἦν ἀνεγγνωρισμένος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἐλλησι μετὰ μόνης τῆς διαφορᾶς ὅτι οὗτοι δὲν ἔποίουν χρῆσιν αὐτοῦ.

Διέσχυρις ὄμενος δὲ ὅτι ἐν τῷ τροχῷ καὶ ἐν τῇ διαπασῶν δὲν ψύλλουσιν ἐλάσσονα, ἀλλὰ τόνον, καὶ θέλων νὰ πείσῃ περὶ τούτου τοὺς ἑτεροφρονοῦντας, προσεκάλεσεν αὐτοὺς νὰ ἐλθωσιν ἐπὶ τούτω εἰς τὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον, ὃπου ἐμελλεις νὰ περιμείνῃ αὐτοὺς τὴν κυριακὴν, 7 ὥκτωρίου, εἰς τὰς 3 ὥρας μετὰ μεσημβρίαν.

Κατόπιν τῆς προσκλήσεως ταύτης παρέστημεν μετ' ἄλλων εἰς τὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον, ἐνθα πράγματι εὔρομεν τὸν κ. Παππαδόπουλον καὶ σὺν αὐτῷ τὸν ἀξιότιμον κ. Χατζῆ Χρῆστον, μέλος τοῦ Συλλόγου, ἕνα Εύρωπαῖον μουσικὸν, ἕνα πανδούριδιστὴν καὶ ἄλλους φιλομούσους.

Μετά τινα συνδιάλεξιν, ὁ κ. Παππαδόπουλος ἐπεχείρησε ν' ἀποδείξῃ διὰ πανδούρίδος καὶ ἀρμονικοῦ τὸν τροχὸν ἀνευ ἐλάσσονος, καὶ τοῦτο παρουσίᾳ μουσικῶν ἐπιστημόνων !!!

‘Εξεπλάγημεν ἐπὶ τῷ ἀτέχνῳ τούτῳ ἐπιχειρήματι τοῦ κ. Παππαδοπούλου καὶ παρετηρήσαμεν σύτῳ ὅτι εἶναι ὅλως παράτολμον νὰ θέλῃ τις ν' ἀποδείξῃ τὴν μὴ ὅπαρξιν ἐλάσσονος ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐκκλησιαστικῇ Μουσικῇ διὰ μέσου δύο ὄργάνων, οὐδέποτε ὅμοφωνούντων, ὡς ἔχοντος ἐκάτερου αὐτῶν ἴδιας διαιρέσεις καὶ ἴδιους κανόνας, ἔκτὸς ἔάν τις παραβιάσῃ τὸ ἔτε-

ρον τοῦθ' ὅπερ ἐξηκριβώσαμεν δεῖξαντες τοῖς παρευρισκομένοις ὅτι ἡ πανδυρίς ἔκείνη ἦν παραβεβιασμένη.

'Απέναντι τῶν παρατηρήσεων τούτων, ὑποστηριχθεισῶν ὑπὸ τῶν παρευρεθέντων ἐκ τῶν εἰδημόνων, ὁ x. Παππαδόπουλος, ἔγκατελιπὼν τὸ πρῶτον τοῦτο πείραμα, ἔψαλε μάθημα, ἐνθα ὑπῆρχε τροχός· ἡναγκάσθη ὅμως νὰ ἔγκατελίπῃ καὶ τοῦτο εἰς τὸ ἥμισυ, ὡς κακῶς ἤχοῦν. Τέλος, κατὰ πρότασιν ἐνὸς ἐκ τῶν συναδέλφων, ἐγένετο δοκιμὴ τῆς κλίμακος, ἀλλὰ καὶ ἡ δοκιμὴ αὐτῇ ἀπέτυχε καθ' ὀλοκληρίαν.

'Επειδὴ δὲ ἐκ τούτων ὅλων οὐδὲν προύχπτεν οὐσιώδες, συνεφωνήθη καὶ ἀπεφασίσθη, προτάσει ἡμῶν, νὰ προσκαλέσῃ ὁ προεδρεύσας κύριος Χατζῆς Χρήστου τὴν προσεχῆ κυριακὴν, 14 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς, δι' ἐπισήμου εἰδοποιήσεως, καταχωρηθησομένης ἐν τῷ «Νεολόγῳ», ἀπαντας τοὺς περὶ τὴν μωσικὴν εἰδήμωνας ὅπως ἐνώπιον αὐτῶν γένηται ἀποτελεσματικὴ σύζητησις.

Περιεμένομεν ἀνυπομόνως τὴν εἰδοποίησιν ταύτην, ἐν ἥθε λόριζετο καὶ ἡ ὥρα τῆς συνεδριάσεως, ὅτε ἐν τῷ 3^ρ ἀριθ. 3204 φύλλῳ ἀνέγνωμεν μετ' ἐκπλήξεως τὴν ἀκόλουθον κοινοποίησιν τοῦ x. Εὐστρατίου Παππαδοπούλου.

Κατόπιν τῆς κατὰ τὴν παρελθοῦσαν κυριακὴν ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου μουσικῆς συνδιαλέξεως μεταξὺ τοῦ ὑποφαινομένου, τοῦ x. Κηλτσανίδου καὶ λοιπῶν ἀξιοτίμων συναδέλφων, θεωρῶ περιττὴν καὶ ἀσκοπὸν πᾶσαν ἀλληνέπιτοῦ θέματος συζήτησιν ἀνευ τῆς πα-

ρουσίας τρίτων.... παρακαλῶ διὰ τοῦτο πάντας τοὺς λοιποὺς συναδέλφους μου ὅπως ἐκ συμφώνου ἐνεργήσαντες ἀποταθῶμεν εἰς τὴν πνευματικὴν Ἀρχὴν ἵνα διορίσῃ πραγματογνώμονας, οἵτινες νὰ κρίνωσι καὶ ἐπιδοκιμάζωσιν ἥού τὰς ἐκατέρωθεν ἐκφερομένας γνώμας διότι ἄλλως κ. τ. λ.

Συνεπείᾳ τῆς κοινοποιήσεως ταύτης δὲν ἔλαβε χώραν ἡ ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου ἐνώπιον εἰδημόνων συμφωνηθεῖσα καὶ ἀποφασισθεῖσα ἐπίσημος συνεδρίασις, καὶ οὕτω ὁ x. Παππαδόπουλος, προφαυτζόμενος τὴν ἔλλειψιν τρίτων (ἐνῷ αὐτὸς ὁ ἕδιος ὅμολογεῖ ὅτι ἡ μουσικὴ συνδιάλεξις ἐγένετο μεταξὺ αὐτοῦ, ἥδην καὶ λοιπῶν ἀξιοτίμων συναδέλφων) ὑπεξέφυγε καὶ ἀνέβηλεν εἰς τὰς ἔλληνικὰς καλένδας τὴν μεθ' ἡμῶν συζήτησιν.

Ταῦτα μὲν περὶ τοῦ x. Παππαδοπούλου, εἶπωμεν δὲ νῦν ὅληγα τῷ κ. Μισαηλίδῃ.

'Ἐν πρώτοις δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ ἐκφράσωμεν τὴν οἰκτρὰν ἐντύπωσιν, ἥν ἡ περίεργος τούτου ἀπάντησις ἐνεποίησεν ἡμῖνδιότι ἐν αὐτῇ διαστρέφονται ἀνηλεῶς τὰ ἡμέτερα καὶ ἀποδίδονται ἡμῖν διεσχυρισμοὶ, οὓς πάσαις δυνάμεσιν ἐν τῇ διατριβῇ ἡμῶν κατεπολεμήσαμεν.

'Αρχόμενος ὁ x. Μισαηλίδης λέγει ὅτι ὁ κ. Κηλτσανίδης, ἀπευθυνόμενος πρὸς ἀνώνυμον ιεροψάλτην, δὲν ἀποδέχεται τὸν ἐλάσσονα τόνον, τὸ τριτημόριον καὶ τεταρτημόριον.

Πρᾶγμα παράδοξον !

'Ημεῖς ἐν τῇ διατριβῇ ἡμῶν καταφερόμεθα ίσα ίσα κατ' ἐκβίνου ἐκ τῶν παρευρέ-

Θέντων ἐν τῇ συνεδριάσει, τῇ γενομένῃ ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς Μ. τοῦ Γ. σχολῆς, τοῦ ἀποφηναμένου ὅτι ὁ ἐλάσσων τόνος, τὸ τριτημόριον καὶ τεταρτημόριόν εἰσι περιττά, καὶ ἀπεδείξαμεν διὰ πολλῶν μαθημάτων ὅτι ταῦτα ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἡμῶν Μουσικῇ εἰσιν ἀπαραίτητα.

Πᾶς λοιπὸν ὁ ἀπαντῶν λέγει ὅτι δὲν ἀποδεχόμεθα αὐτό;

Τοὺς διῆσχυρισμοὺς τούτους, παραλόγως ἡμῖν ἀποδιδομένους, θέλων ὁ κ. Μισαηλίδης νὰ δείξῃ ἀδείσμους, ἀποφαίνεται ἐν τῇ ἀπαντήσει ὅτι, ὅταν ὁ ἐλάσσων τόνος, τὸ τριτημόριον ἀφαιρεθῶσι, τότε ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν Μουσικὴ.... περιορίζεται εἰς τὸ διάτονον γένος καὶ μεταβάλλεται εἰς εύρωπαῖκήν, διότε ἀπόλλυσι τὸν πλοῦτον καὶ τὸ μεγαλεῖον αὐτῆς.

Πρὸς ποῖον ἄρχει ὁ κ. Μισαηλίδης ἀπευθύνει τὰ τοιαῦτα;

Ἐὰν πρὸς ἡμᾶς, ἐπισύρει γέλωτα, καθότι ἡμεῖς εἴπομεν ἐν τῇ διατριβῇ ἡμῶν, καὶ ἐπαναλέγομεν καὶ σήμερον ὅτι ὁ ἐλάσσων τόνος, τὸ τριτημόριον καὶ τὸ τεταρτημόριόν εἰσιν οὐσιωδέστατα ἐν τῇ κλίμακι.

Προβαίνων ὁ κ. Μισαηλίδης λέγει ταῦτα ἐπομένως ὁ κ. Κηλτσανίδης ἀποτείνεται πρὸς ἡμᾶς, μὴ παραδεχόμενος τὴν κατὰ 72 τμήματα ἀξίαν τῆς διαπασῶν.

Ἐνταῦθα γνώτω ἐν παρόδῳ ὁ κ. Μισαηλίδης ὅτι ἡμεῖς δὲν παραδεχόμεθα τὰ 72 τμήματα, διότι παραδεχόμεθα τὸν ἐλάσσονα τόνον, τὸ τριτημόριον καὶ τεταρτημόριον, ὡς εἴπομεν ἐν τῇ πρώτῃ δια-

πριβῇ ἡμῶν καὶ ὡς λέγομεν παρακατίοντες.

Διέσχυρίζεται ὁ κ. Μισαηλίδης ὅτι τὸν παρελθόντα ἰούντον ἐν τῇ Λέσχῃ Μνημοσύνῃ καὶ ἐν τῇ τοῦ Γένους Σχολῇ ἀπέδειξε δῆθεν παρρήσια διὰ τῆς χορδῆς μετρῶν διὰ διαβήτου αὐτὴν κατὰ γεωμετρικὴν καὶ ἀριθμητικὴν ἀναλογίαν.... ἐπὶ παρουσίᾳ τοσούτων ἐπισήμων ἵεροφαλτῶν καὶ μουσικοδιδασκάλων τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὴν εἰς 72 τμήματα διατρεσιν τῆς διαπασῶν καὶ ὅτι πάντες παρεδέχθησαν τὴν γνώμην αὐτοῦ ἀμαρτίαν πραγματικῶς τὴν ἐπιστημονικὴν διαιρεσιν τῆς χορδῆς καὶ ἡκούσαν τὴν χορδὴν ἡχούσαν καθαρώτατα διαπασῶν ἐπὶ τῶν 72, παραφωνοῦσαν δὲ κακοήχως ἐπὶ τῶν 68 τμημάτων.

Ως εἴπομεν ἐν τῇ προηγουμένῃ, ἡμῶν διατριβῇ, παρευρέθημεν ἐν τῇ Λέσχῃ Μνημοσύνῃ, καὶ νὰ μὲν ἡκούσαμεν χορδὴν ἡχούσαν, δὲν εἴδομεν ὅμως αὐτὴν διὰ διαβήτου μετρουμένην· εἴδομεν μόνον ὅτι ὁ κ. Μισαηλίδης εἶχε μίαν ἀπλὴν καὶ συνήθη κιθάραν, ἥτις, ὡς πᾶσαι αἱ κιθάραι, ἦν διηρημένη κατὰ Εὐρωπαίους εἰς 72 τμήματα, καὶ ἐπ' αὐτῆς ἡθέλησε νὰ δείξῃ διὰ τῆς φωνῆς τὰς διαιρέσεις τῆς κλίμακος τῆς ἡμετέρας ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς.

Ως δὲ ἐπληρωφορήθημεν παρά τινων παρευρεθέντων ἐν τῇ συνεδριάσει, τῇ γενομένῃ ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς, καὶ ἐκεῖ δὲν μετεχειρίσθη χορδὴν, ἀλλὰ κιθάραν, ὡς ἐν τῇ Μνημοσύνῃ.

Ο κ. Μισαηλίδης, ὡς φίλος τῶν ἀντι-

φύσεων καὶ τῶν παραλογισμῶν, οὐ μόνον ἐν ταῖς διατριβαῖς, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς πειράμασιν αὐτοῦ, ἡθέλησεν ν' ἀποδείξῃ ἐπὶ τῆς κιθάρας τὸ ὄρθον τῶν 72 καὶ τὸ ἐσφαλμένον τῶν 68 τμημάτων ἀλλ' ἡ κιθάρα, ἔχουσα τὰς διαιρέσεις αὐτῆς ὥρισμένας, δὲν ἐπιδέχεται ἀλλην διαιρέσιν πρὸς σύγκρισιν.

Οὐ κ. Μισαηλίδης ὥρειλε νὰ ποιήσῃ τὸ πείραμα αὐτοῦ ἐπὶ μονοχόρδου μὴ ἔχοντος διαιρέσεις καὶ ἐπομένως κατὰ ἐπιστημονικὴν καταμέτρησιν διαιρεσίμου, ὡς ἐπραξαν καὶ πράττουσι πάντες οἱ ἀμερολήπτικας ἐπιθυμοῦντες τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν λύσιν τοιούτων σπουδάζων ζητημάτων.

Αλλὰ παραδεχομένου τοῦ κ. Μισαηλίδου τὸν ἐλάσσονα τόνον, τὸ τριτημόριον καὶ τὸ τεταρτημόριον, πῶς εἶναι δυνατὸν ν' ἀποδείξῃ τὴν κατὰ 72 τμήματα διαιρέσιν τῆς διαπασῶν;

Τοῦτο εἶναι ἀδύνατον· ὁ ἐλάσσων τόνος, τὸ τριτημόριον καὶ τὸ τεταρτημόριον ὑπάρχουσι μόνον ἐν τῇ διαιρέσει εἰς 68 τμήματα, ὡς ἀποδεικνύεται πληρέστατα ἐπὶ τοῦ μονοχόρδου, ὅπερ ὁ Εὔκλειδης ὄνομάζει κανόνα.

Η δὲ ἀντιφωνία δὲν παραλλάσσει οὔτε ἔνεκα ἀριθμῶν οὔτε ἔνεκα οἰασδήποτε διαιρέσεως.

Φυσικώτατον εἶναι ν' ἀντιφωνῇ ὁ πρώτος φθόγγος τῆς διαπασῶν κλίμακος μετὰ τοῦ τελευταίου, εἴτε φωνητικῆς εἴτε ὄργανικῆς.

Η διαφορὰ ἡμῶν ἔγκειται ἐν ταῖς ἐν τῷ μεταξὺ ἀποστάσεις τῶν φωνῶν.

Ομιλῶν ἐν τῇ ἀπαντήσει ὁ κ. Μισαηλίδης περὶ 68 τμημάτων καὶ κακίζων ἡμᾶς ὅτι οὕτω παρουσιάζομεν παραδόξως πως καὶ τρίτην

ἀντιφωνίαν, προστίθοσιν ὅτι ἐνδέχεται τοῦτο νὰ γίνηται καὶ κατὰ 66 τμήματα, ἀλλ' ὁ μείζων τότε τόνος δέον νὰ ἔχῃ ἀξίαν 11 τμημάτων κ.τ.λ.

Ἐκ τούτων καταφαίνεται ὅτι ὁ κ. Μισαηλίδης, ἐνῷ κακίζει ἡμᾶς, διότι παραδεχόμεθα 66 τμήματα, παραδέχεται ἐπειτα καὶ αὐτὸς αὐτὰ, καίτοι ὑπό τινας ὅλως ἐσφαλμένους ὄρους.

Ἀκολούθως λέγει ὅτι ἡμεῖς ἀναβαίνομεν τὴν κλίμακα κατὰ 72 καὶ πιστεύομεν ὅτι ἀνέβημεν αὐτὴν κατὰ 68.

Ἐνταῦθα γίνεται δῆλον ὅτι κατὰ τὸν ἀπαντῶντα ἡμεῖς παραδεχόμεθα 68 τμήματα.

Οσον ἀφορᾷ τὸ ἀνανεώσιν, νεανεῖς κ.τ.λ. περὶ ὧν ὁ κ. Μισαηλίδης περιφρονητικῶς λέγει ὅτι ταῦτα οὐδὲν ὥφελος εἰναι ὑπὸ θεωρητικὴν ἐποψίην, πιστεύομεν ὅτι ἀγνοεῖ τὴν σημασίαν καὶ τὴν βαρύτηταν αὐτῶν, ὡς ἀνηκόντων τῇ ἀρχαίᾳ Βυζαντινῇ Μουσικῇ.

Ἐν τέλει ὁ κ. Μισαηλίδης λέγει ὅτι ἡ πόρησεν ἀναγγούς ἐν τῇ διατριβῇ ἡμῶν ταῦτα.

Αλλ' οἱ μὴ παραδεχόμενοι τὴν διαιρέσιν τῆς κλίμακος εἰς 72 τμήματα, ἐὰν ἐπιμένωσιν εἰς τὰς ἴδεας των, παρακαλοῦμεν αὐτοὺς νὰ ἔξηγηθῶσι περὶ ἡσίας κ.τ.λ.

Αγνοοῦμεν ποῦ τῆς διατριβῆς ἡμῶν ἀνέγνω τὸ περὶ τῶν 72 τμημάτων χωρίον τοῦτο.

Αναγκάζεται τις ν' ἀπορῇ τῇ ἀληθείᾳ ἐφ' ὅλων τούτων, καὶ δικαιοῦται νὰ ἐρωτήσῃ.

Πᾶς ὁ κ. Μισαηλίδης δύναται νὰ ἐν-
νοήσῃ καὶ ἐρμηνεύσῃ ἀνευ διαστροφῆς τοὺς
συγγραφεῖς, τοὺς ὅποίους ἀναφέρει καὶ ἐπὶ¹
τῶν ὅποίων τόσον πομπωδῆς ἐρείδεται,
ἀφοῦ τὴν ἀπλουστάτην διατριβὴν ἡμῶν
τοσοῦτον ἀνηλεῖς διέστρεψεν, ἢ μᾶλλον,
τοσοῦτον κακῶς ἐνόησε;

Πᾶς ἀναγινώσκων τὴν ἀπάντησιν πεί-
θεται ὅτι ὁ κ. Μισαηλίδης διατείνεται

α' ὅτι ἡμεῖς δὲν παραδεχόμεθα τὸν ἐ-
λάσσονα τόνον, τὸ τριτημόριον καὶ τὸ τε-
ταρτημόριον.

β' ὅτι ἡμεῖς δὲν παραδεχόμεθα τὰ 72
τμήματα.

γ' ὅτι ἡμεῖς παραδεχόμεθα μόνον 66
τμήματα.

δ' ὅτι παραδεχόμεθα 68 τμήματα· καὶ
ε' ὅτι παραδεχόμεθα τὰ 72 τμήματα.

Τίνι τρόπῳ συμβιβάζονται ὅλα ταῦτα,
ἐρωτηθήτω ὁ κ. Μισαηλίδης.

Αλλὰ μὴ ἐπιθυμοῦντες ν' ἀναλύσωμεν
καὶ νὰ ἀνασκευάσωμεν πάσας τὰς ἐν τῇ
ἀπαντήσει αὐτοῦ περιεχομένας τερχτολο-
γίας, περιοριζόμεθα εἰς τὰ ὀλίγα ταῦτα,
ἐξ ὧν ἔκαστος δύναται νὰ κρίνῃ κατὰ πό-
σον ἢ διατριβὴ αὐτοῦ εἶναι λογικὴ καὶ
σπουδαία.

Δυοῦρ θάτερον.

Ἡ ὁ κ. Μισαηλίδης χέκτηται τὴν κακό-
ζηλον ἵκανότητα ν' ἀνατρέπῃ καὶ παρα-
μορφόνη τὰ γραφόμενα τῶν ἀλλῶν, ὅπως,
ἐκ τῆς ἀνατροπῆς καὶ παραμορφώσεως
ταύτης, πλάττων ἀδεξίους καὶ ἀσυναρτή-
τους παραλόγους διεῖσχυρισμεῖς, ἔχη τὸ
δικαιώμα νὰ ἀπορῇ καὶ ν' ἀνασκευάζῃ
τὰ τοιαῦτα τερατώδη αὐτοῦ ἀποκυήματα:

Ἡ πάσχει δεινότερα ἀπὸ τὸν Αἰθίοπα
έκεινον τοῦ Φιλίππου, τουτέστιν οὐ μό-
νον οὐ γινώσκει ἀλλαγινώ-

σκει, ἀλλὰ προσέτιού γινώσκει
καὶ ἀγράφει.

Ἐτρέφομεν ἄκρων ὑπόληψιν εἰς τὰς
γνώσεις τοῦ κ. Μισαηλίδου, ἀλλ' ἡ ἀκατο-
νόμαστος καὶ ἀπότομος αὐτοῦ ἀπάντησις,
καὶ ὁ πρὸς τὴν λογικὴν καὶ τὴν ἀλήθειαν
ἔμφυτος ἡμῶν ἔρως ἡγάκασαν ἡμᾶς νὰ
γρίψωμεν ἀ γράφ μεν.

Οστις ἀντιπαραβάλη τὴν παροῦσαν
ἀνταπάντησιν μετὰ τῆς ἀπαντήσεως καὶ
τῆς πρώτης διατριβῆς ἡμῶν, θέλει, ἐλπί-
ζομεν, δικαιολογήσει ἡμᾶς πληρέστατα.

Τελευτῶντες ἐπαναλαμβάνομεν ὅτι ἐν
τῷ ἐπιλόγῳ τῆς προγουμένης διατριβῆς
εἰπομεν, ητοι ἵκετεύομεν εύσεβάστως τὴν
Α. Θ. Π. ΙΩΑΚΕΙΜ τὸν Γ', τὸν ἀνώ-
τατον πνευματικὸν ἡμῶν ἀρχηγὸν καὶ ἡ-
γέτην, τὸν ἀπὸ τῆς ὑψώσεως Αὐτοῦ εἰς
τὸν θρόνον ἀκαταπαύστως ὑπὲρ τῆς Ἐκ-
κλησίας καὶ τοῦ Ἐθνους μεριμνῶντα καὶ
ἐργαζόμενον, τὸν ἐποχὴν ποιήσοντα ἐν τῇ
πατριαρχικῇ ἱστορίᾳ, ἵνα ἐνεργήσῃ καὶ
συγκαλέσῃ τὸ ταχύτερον συνέλευσιν ἀρμο-
δίων μουσικοδιδασκάλων, καὶ οὕτω, γενο-
μένης ἐνώπιον ταύτων καὶ παρουσίᾳ τῆς
Α. Θ. Π. ὁριστικῆς καὶ ἀποτελεσματι-
κῆς συζητήσεως καὶ τελειωτικῆς λύσεως
τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου θέματος, ἀρ-
θησι μὲν τὰ σκάνδαλα, ληφθῶσι δὲ τὰ
δέοντα ἐπιστημονικὰ μέτρα, ὅπως ἀναγεν-
νηθῇ καὶ ἀναλάμψῃ αὖθις ἡ πατροπαρά-
δοτος, ὡραία καὶ πλουσία, ἀλλ' ὑπὸ τῶν
ἀφρόνως νεωτεριζόντων περιφρονουμένη
πολυταθῆς ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν Μουσική.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ, τῇ 20 Αὔγουστου 1879.

Π. Γ. ΚΗΛΑΤΖΑΝΙΔΗΣ

Προυσαέν.

Ἐπισυνάπτεται καὶ ἡ ἐν τῇ «Θράκῃ» δημόσιευθεῖσα διατριβὴ καὶ περὶ ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς, ἔχουσα ὡδεῖς.

Ἄξιότιμε κύριε συντάκτα,

Τὴν παρελθοῦσαν ἔδδομάδα ἐγένετο κατὰ τὰ προαναγγελθέντα ἐν τῇ Λέσχῃ Μνημοσύνῃ τὸ περὶ μουσικῆς ἀνάγνωσμα τοῦ ἔχ Σμύρνης μουσικοῦ κ. Μισαὴλ Μισαηλίδου· συναριθμηθέντες ἐκ περιεργίας μεταξὺ τῶν ἀκροατῶν αὐτοῦ, καὶ μετὰ προσοχῆς ἀκροασάμενοι πάντα ὅσα διέλαβεν ἐν τῷ προκειμένῳ ἀναγνώσματι, μετὰ πλείστης ὅσης εὐχαριστήσεως, σπεύδομεν νὰ μεταδῶμεν τοῖς ἀναγνώσταις τῆς «Θράκης» τὰς εὐχρέστους ἐντυπώσεις, ἃς ἐνεποίησεν ἡμῖν τὸ ἐν λόγῳ ἀνάγνωσμα.

Ο κ. Μισαὴλ Μισαηλίδης, ἐκ νεαρᾶς αὐτοῦ ἡλικίας περὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν ἀσχολούμενος, ἐφάνη ἡμῖν ὡς ἐκ τοῦ ἀναγνώσματος τῷ ὄντι κάτοχος σπανίων μουσικῶν γνώσεων· ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐπισταμένως μελετῶν καὶ ἐρευνῶν τὰ κατὰ τὴν ἡμετέραν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν μετ' ἀφοσιώσεως πρὸς τὴν ἐπιστήμην ταύτην, δικαίως, ὡς φρονοῦμεν, κατατίθησι πρώτην ἡδη φορὰν τὸν θεμέλιον λίθιν τῆς ἀναμορφώσεως καὶ διορθώσεως τῆς καθ' ἡμᾶς μουσικῆς.

Μελετήσας μετ' ἐπιστασίας τὰ περὶ τῆς καθ' ἡμᾶς μουσικῆς πραγματευόμενα προγράμματα, καὶ ὅσα ἀναφέρουσιν οἱ ἀρχαῖοι περὶ μουσικῆς ἐν γένει, προσέτι δὲ ἐξακριβώσας μαθηματικῶς τὰς ἀπορίας τῶν καθ' ἡμᾶς διδασκάλων τῆς μουσικῆς, ἐξήγαγεν ἐντεῦθεν πορίσματα, ὡν τὴν ὄρθοτητα οὐδεὶς, ὡς νομίζομεν, δύναται νὰ διαμφισθῆσῃ. Περίληψιν τούτων βρα-

χυτάτην θέλομεν κάμει ἐνταῦθα, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι ὁ σονούπω ἡ πραγματεία αὐτοῦ θέλει ἴδει τὸ φῦς.

Πρῶτον μὲν πραγματευθεὶς περὶ τῆς καταγωγῆς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς, ἀπέδειξεν ὅτι αὕτη δὲν εἶναι ἑδραικῆς, ἀλλ' ἐλληνικῆς καταγωγῆς· διότι τὸ μόνον περὶ ἑδραικῆς μουσικῆς βιβλίον, ὃπερ ὑπῆρχεν ἐν τῇ Ἀλεξανδρειῇ βιβλιοθήκῃ, πυρποληθὲν κατὰ τὴν γνωστὴν ἐποχὴν, ἀδύνατον ἦν, καθὸ ἀπολεσθὲν, νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τοὺς πρώτους θεμελιωτὰς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς, οἵτινες ἡχμασαν εἰς ἐποχὴν πολὺ μεταγενεστέραν τῆς ἐποχῆς τῆς ἀπωλείας τοῦ βιβλίου. Προσέθηκε δὲ ὅτι οἱ πρῶτοι θεμελιωταὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ποιήσαντες χρῆσιν ὅρων μουσικῶν ἐλληνικῶν καὶ ὄρμηθέντες ἐκ βίσεων μουσικῶν τοιούτων, οἵας ἔθηκαν οἱ Πυθαγόρες, Ἀρ. Κυντελιανὸς, Βύκλειδης, καὶ λοιποὶ καὶ εἰς οὐδεμίαν ἐπικοινωνίαν ἐλθόντες μετὰ μουσικῶν Ἐβραίων, ἀδύνατον ἦν νὰ προβάσιν εἰς σύστημα ἀλλης μουσικῆς, ἡ τὸ τῆς ἐλληνικῆς τὴν δὲ γνώμην του ταύτην ἐστήριξεν ἐπὶ ὄρθοτάτου συλλογισμοῦ, διαλαβῶν, ὅτι οὐδὲν μέλος ἑδραικὸν παρίσταται ἐφρημοσθὲν ἐπὶ τίνος ἐκκλησιαστικοῦ ἀρματος, καὶ ὅτι, εἰπερ οἱ Ἐβραῖοι εἶχον μουσικὴν γραπτὴν, καθ' ὃ γνωστοὶ ὡς λίαν ἀφωσιωμένοι εἰς τὰ τῆς θρησκείας των, ἀναμφηρίστως θὲ διέσωζον καὶ ταύτην, ὡς τὴν παλαιὰν Διαθήκην διέσωσαν.

Δεύτερον, περὶ τῆς μουσικῆς κλίμακος τὸν λόγον ποιούμενος, ἀπέδειξε θεωρητικῶς καὶ μαθηματικῶς, ὅτι ἡ εἰς 68 τμήματα διαιρεσίς αὐτῆς ὑπὸ τῶν μουσικοδιδασκάλων ἐστὶν ἐσφαλμένη, ὄρθη δὲ ἡ κατὰ τοὺς ἀρχαίους διαιρεσίς αὐτῆς εἰς

72 τμήματα, ής τὴν ὄρθότητα ἀπέδειξε πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ψηλαφητῶς, δι' ἑγχόρδου μουσικοῦ ὄργάνου.

Τρίτον περὶ τοῦ θεμελιώδους τόνου τοῦ κατὰ Πισθιγόραν « ὑπάτης βαρείας » καλουμένου πραγματευθείς, ἀνέφερε τὴν ἐκ τοῦ τόνου τούτου ἐπικρατήσαν ἐν τῇ μουσικῇ σύγχυσιν, ὡς ἐκ τῆς παρεξηγήσεως τῶν τριῶν διδοκάλων, καὶ τὰς ἐντεῦθεν προκυψάσας ἀνωμαλίας. Τοῦτο δὲ, διότι, καὶ τοις ἡ ἐπωνυμία τοῦ τόνου σύνθετος τυγχάνει ἐκ δύο ἀντιθέτων ὅρων, οὐχ ἡττόν ἐστιν ὄρθη καθ' ὅλην τὴν τάξιν, τὴν διέπουσαν τὸ ἡμέτερον μουσικὸν σύστημα, ὑπέδειξε δὲ ἀρκούντως τὰ λαθη, εἰς ἡ ὑπέπεσε μέχρι σήμερον ἡ καθ' ἡμᾶς μουσικὴ ἐκ τῆς ἐσφαλμένης ἔρμηνείας τοῦ θεμελιώδους τούτου μουσικοῦ ὄρου.

Τέταρτον διαλαβών πλεῖστα ὅσα περὶ ἀνωμαλιῶν τινῶν ἐπιπολαζουσῶν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς μουσικῇ, καὶ ταύτας ψηλαφητὰς καταστήσας, ὑπέδειξε τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπανορθώσεως αὐτῶν διὰ μουσικοῦ συλλόγου, ὡς ἐσφαλμένως ἔρμηνευθεισῶν καὶ οὐχὶ καλῶς κειμένων προσθεῖς δὲ καὶ τινα ἐν συγκρίσει τῆς καθ' ἡμᾶς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς πρὸς τὴν εὐρωπαϊκὴν, καὶ προσδιορίσας τὸ είδος ἐκατέρας μὲ ἀποδείξεις, παρέστησεν διότι καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν μουσικὴ δὲν στερεῖται ἐναρμονίων χαρίτων, ἀρκεῖ μόνον νὰ μὴ διεξάγηται ὑφ' ἐνὸς μόνου ψήλτου, καὶ τούτου τοῦ τυχόντος ἡ κακοφώνου ἡ παραφώνου.

Τὰ ὀλίγα ταῦτα γράφοντες, ἐπικαλούμεθα τὴν σύντονον μέριμναν ἔκείνων ιδίως, οἵτινες ἀρμοδιώτεροι εἰσιν, ὅπως ταχύτερον καὶ μᾶλλον τελεσφόρως μεριμνήσωσι νὰ ἀναγάγωσιν εἰς τὴν βαθμίδα ἔκεινην

τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἡμῶν μουσικὴν, εἰς ἣν ἐπρεπεν ἀπὸ πολλοῦ νὰ ἴσταται. 'Η Α. Θ. ΙΙ., ἡτοις ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἡχριάσατο μετὰ προσοχῆς ἀξιεπαίνου τοῦ κ. Μισαήλ Μισαηλίδου, ἀναλύσαντος Αὐτῆς κατ' ἴδιαν τὰς ἀνωτέρω ἴδεας του, ἀναμφιβόλως θέλει ἐπιληφθῆ τοῦ θέματος τούτου καὶ θέλει προβῆ εἰς τὴν περαιτέρω ἐνέργειαν τῶν δεόντων γενέθαι. Πεποίθαμεν μάλιστα διτι, δοσον ἀφορῷ τὴν ἐκδοσιν τοῦ ἐν τῷ προκειμένῳ ἀναγνώσματι μνημονεύθιντος μουσικοῦ βιβλίου, οἵτινος τὰ κεφάλαια ἡρίθμησεν ὁ κ. Μισαήλ Μισαηλίδης κατ' ἔννοιαν πραγματείας, θέλει ἐπισπεύσει ἡ πρόθυμος ὑλικὴ ἀντίληψις τόσον τῶν ἀρμοδίων, δοσον καὶ παντὸς τοῦ κηδομένου περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς.

'Ἐν τῇ ἐνεστώσῃ ἐποχῇ, καθ' ἣν τὰ πάτρια ὀσημέραι ἐκλείπουσιν, ἡ ἀντικαθιστώμενα διὰ τῶν ὄθνείων, ἡ οὐχὶ εὐλόγως ὑποβλεπόμενα καὶ περιφρονούμενα παρ' ἡμῶν αὐτῶν, τῇ ἀληθείᾳ ἀλγος κατέχει τὴν ψυχὴν παντὸς ὄρθοδόξου Ἐλληνος, ἀκούοντος καθ' ἐκάστην ἡμέραν τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα ἐκτοξεύομενα κατὰ τῆς ἡμέτερας ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς. Παρασταθέντες εἰς τὸ ἐνλόγῳ ἀνάγνωσμα, ἐθλί-θημεν μὲν τὰ μέγιστα μὴ ἴδόντες τὴν τάξιν ἔκείνων, οἵτινες ἐπρεπε νὰ παρευρεθῶσιν, ἔχάρημεν δὲ ἴδόντες διτι πάντες οἱ παρευρεθέντες μουσικοὶ εἰς τὸ ἀνάγνωσμα ἀνεγνώρισαν εύσυνειδήτως τὸ σπουδαῖον, τοῦ ἀναγνώσματος, τὴν ὄρθότητα τῶν παρατηρήσεων καὶ τῶν γνωμῶν, ἃς ἐξήνεγκεν ὁ κ. Μισαήλ Μισαηλίδης, καὶ συνέχαρησαν αὐτὸν μετὰ πολλῆς τῆς εὐγνωμοσύνης.

Εἴθε δὲ αἱ ὄλιγαι αὗται λέξεις ἡμῶν νὰ ἡχήσωσιν ἔκει ἔνθα δεῖ.

Εἰς τῷ παρασταθέντων.

Ίδου καὶ ἡ ἐν τῷ «Νεολόγῳ» δημοσιευθεῖσα διατριβή.

Πρό τινος ἐν τῇ Λέσχῃ Μνημοσύνῃ ἐγένετο περὶ μουσικῆς ἀνάγνωσμα ὑπὸ τοῦ ἐκ Σμύρνης μουσικοῦ κ. Μισαήλ Μισαηλίδου, εἰς δὲ τῶν παρασταθέντων ἐσπευσε νὰ δημοσιεύσῃ διὰ τοῦ ὑπὸ ἀριθ. 1620 φύλλου τῆς «Θράκης» τὰς εὐαρέστους αὐτοῦ ἐντυπώσεις.

Παραστάντες καὶ ἡμεῖς κατὰ τὸ περὶ οὐ ὁ λόγος ἀνάγνωσμα, συνεπηγένεται μεν καὶ οὐ πάυμεν ἐπαινοῦντες τὸν ἀνδρα διά τε τὸν πρὸς τὰ καλὰ ζῆλον καὶ τὰς περὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν γνώσεις αὐτοῦ ἥλπίζομεν ὅμως ὅτι μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν θὰ ἐγίνετο συζήτησις ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων, ἐξ ἡς θὰ ἀπεδεικνύετο κατὰ πόσον τὰ λεχθέντα πρὸς ἀναμόρφωσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς εἰσι καθ' ὅλα βάσιμα καὶ παραδεκτά. 'Αλλ' οὐδὲν τοιοῦτον ἐγένετο· τὸ ἀκροατήριον περιωρίσθη εἰς χειροκροτήσεις.

Μετὰ παρέλευσιν πέντε ἡμερῶν κατ' αἰτησιν τοῦ κ. Μισαηλίδου προσεκλήθησαν ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς τινὲς, καὶ, ὡς φαίνεται, ἐγένετο συζήτησις.

Μὴ παραδεχόμενοι ὅτι οἱ παρευρεθέντες εἰσὶν οἱ μόνοι ἀρμόδιοι ὅπως ἐπιληφθῶσι τοῦ θέματος ἐρωτῶμεν.

Διατί νὰ μὴ γείνη γενικὴ τῶν μουσικοδιδασκάλων καὶ ψαλτῶν πρόσκλησις;

Προκειμένου περὶ τοιούτου σπουδαίου

ζητήματος, δὲν θὰ ἥτο ἄρα γε προτιμότερον καὶ φρονιμώτερον νὰ προσκληθῶσε πάντες οἱ περὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν καταγινόμενοι ὅπως ἔκαστος αὐτῶν εἴπη τὴν γνώμην του;

Ἐκ δὲ τῆς ἀντιπαραθέσεως τῶν διαφόρων γνωμῶν δὲν θὰ προέκυπτε σπουδαία καὶ ἀποτελεσματικὴ συζήτησις;

'Αλλ' οὐτως οὐκ ἔδοξεν αὐτοῖς!

Τί δὲ εἴπον; τί ἐπραξαν; τί ἀπεράσπαν; 'Αγνοεῖται καθ' ὅτι, ὡς φαίνεται, οἱ παρευρεθέντες δὲν ἡγάπησαν τὸ φῶς τῆς δημοσιεύσεως.

Μάτην περιεμίναμεν μέχρι τοῦδε νὰ ἴδωμεν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς συνελεύσεως ἐκείνης, ὅπως δυνηθῶμεν καὶ ἡμεῖς, ὡς ἐν τῇ μουσικῇ τέχνῃ γηράσαντες, νὰ ἐκφράσωμεν τὴν ταπεινὴν ἡμῶν γνώμην, εἴτε ἐπιδοκιμάζοντες, εἴτε ἀποδοκιμάζοντες καὶ διορθοῦντες διὰ μέσου ἀποδείξεων τὰ ὑπὸ αὐτῶν λέχθέντα ἥ ἀποφασισθέντα.

Τὸ μόνον ὅπερ μανθάνομεν, καὶ εἰς ὁ σπεύδομεν σήμερον ἐν ὄλιγοις ν' ἀπαντήσωμεν, εἴναι ὅτι εἰς τῶν ἐν τῇ συνελεύσει παρευρεθέντων ἀπεφήνατο ὄριστικῶς ὅτι ὁ ἐλάσσων τόνος, τὸ τριτημόριον καὶ τεταρτημόριον, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἄλλα ιδιώματα τῆς κλίμακος πιθανὸν νὰ νομίζῃ ὅτι ὑπόκηνται εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν.

Διὸ παρακαλοῦμεν τὸν ὅηθέντα μουσικολογιώτατον νὰ προσῆῃ εἰς ἀπόδειξιν τῶν ἀποφάνσεών του, ὅπως πειθῶμεν ἡμεῖς καὶ πάντες οἱ περὶ τὰ μουσικὰ καταγινόμενοι, καὶ οὐτω μὴ μείνῃ καὶ σήμερον, ὡς

καὶ ἄλλοτε, ἡ περὶ βελτιώσεως δῆθεν τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς φωνὴ αὕτη ἀγο-
νος καὶ ἀπραγματοποίητος.

Ἐπιφυλαττόμενοι λοιπὸν νὰ εἰπωμεν
τὰ δέοντα, ἐάν ποτε ὁ εἰρημένος ἡ ἄλλος
ἐκ τῶν ὄμοφρονούντων προδῆ εἰς τοιαύτην
καθ' ἡμᾶς ἀδύνατον ἀπόδεξιν, περιοριζό-
μεθα σήμερον εἰς τὰ ἐπόμενα.

Τὸ κυρίως ἀντικείμενον καὶ σύσιωδέστε-
ρον τῆς συζητήσεως ἔστιν, ἐάν ἐν τῇ κλίμακῃ
ὑπάρχῃ ἐλάσσων τόνος, τριτημόριον καὶ
τεταρτημόριον, ὡν ὁ μὲν κ. Μισαηλίδης
δὲν ἀρνεῖται ὅριστικῶς τὴν ὑπαρξίν, τινὲς
δὲ τῶν περὶ αὐτὸν, μάλιστα ὁ προρήθεις,
διαρρήδην ἀρνοῦνται καὶ ἀπορρίπτου-
σιν ἀνεξετάστως καὶ ἀβασανίστως, καὶ
περψάλλοντες ἀναγκάζονται νὰ
σχηματίσωσι καὶ τὸν ἐλάσσονα
τόνον, καὶ τὸ τριτημόριον καὶ τὸ
τεταρτημόριον. Καὶ τοῦτο ἡδη ἡ-
μεῖς προτιθέμεθα ν' ἀποδεῖξωμεν στηριζό-
μενοι ἐπὶ τῆς παραδόσεως καὶ γραφῆς τῶν
ἀειμνήστων ἔκείνων μουσικοδιδασκάλων,
τῶν διασωσάντων ἡμῖν τὸν ἀνεκτίμητον
τοῦτον θησαυρὸν, τὴν ἀρχαίαν ἐκκλησια-
στικὴν μουσικὴν.

Ἐπὶ τούτῳ παραπέμπομεν τιὺς μουσι-
κολογιωτάτους εἰς τὰ Ἀνοιξαντάρια τοῦ
Κουκουζέλη καὶ Μαΐστορος, εἰς τὸν στίχον
ἀντανελεῖς καὶ τὴν λέξιν καὶ ἐκλεί-
ψουσιν, ἐνθαῦτον δὲ τοῦτον ποιούμενος Κε,
ὅδενει κατὰ τὸν τροχὸν καὶ οὕτω ἔκει ἀπο-
δεικνύεται ὁ ἐλάσσων τόνος.

Ἐπίσης καὶ τὸ τὴν χειρά σου τὴν
ἀψιφρένην εἰς τὸ καὶ γὰρ μείζων
τῶν προφρήτων.

Ἐπίσης εἰς τὸν Πολυέλαιον τοῦ Χουρμου-
ζίου Χαρτοφύλακος εἰς τὸν πλ. δ'. ἦχον

εἰς τὸ Κύριε, τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν
αἴῶνα.

Ιπροσέτι εἰς τὰ ἀνέκδυτα ἔωθινὰ Ἰωάν-
νου τοῦ Γλυκέος, καὶ εἰς μυρία μέρη τῶν
ἀρχαίων μαθημάτων.

“Ωστε δυνάμεθα μετὰ πολλῆς τῆς παρ-
ρησίας, καὶ διὰ τῆς ἀρχαίας γραφῆς καὶ
διὰ τῆς νέας, ν' ἀποδεῖξωμεν σαφῶς καὶ
ἀνελλιπῶς, ὅτι ὅντως ὑπάρχει ἐλάσσων τό-
νος, καὶ νομίζουμεν ὅτι οὐδεὶς δυνηθῆσται
ν' ἀντιτάξῃ τι ἡ νὰ διαμφιοδητήσῃ περὶ
τούτου.

Περὶ δὲ τῆς διαιρέσεως τῆς κλίμακος εἰς
72 τμήματα, ὡς ἔρρεθη ὑπὸ τοῦ κυρίου Μι-
σαηλίδου καὶ ὑπὸ πολλῶν, παραδεχομένων
τὴν γνώμην αὐτοῦ, ὅτι τὰ 66 τμήματα εἰ-
σὶν ἐσφαλμένα, ἀντιτάττομεν τὰ ἔξητα.

Κατὰ τὴν διαιρέσιν τοῦ Εὐκλείδου, ἐν
τῷ κανόνι αὐτοῦ, καλούμενω σήμερον μονόχορδον,
καὶ τὸν διαίρεσιν τῆς κλίμακος εἰς 72 τμήματα ἀ-
ποκλειστικῶς ἀρμόζει εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν
μουσικὴν, διότι ἐν αὐτῇ κατὰ τὴν διαιρέσιν

τῆς κιθάρας ὑπάρχει τόνος, τόνος καὶ λῆμ-
μα, ὡστε 12 καὶ 12=24, καὶ 6 τὸ λῆμ-
μα=30, καὶ 30 οἱ τρεῖς λοιποὶ τόνοι=
60, καὶ εἰς μείζων τόνος, συγκείμενος ἐκ
δώδεκα τμημάτων πρὸς συμπλήρωσιν τῶν
διαπασῶν, τὸ ὅλον 72.

‘Αλλ' οἱ παραδεχόμενοι τὴν διαιρέσιν
τῆς κλίμακος εἰς 72 τμήματα καὶ ἀφαι-
ροῦντες τὸν ἐλάσσονα τόνον, πιθανὸν νὰ μὴ
ἐμελέτησαν κατὰ βιθος τὰ ἀρχαία μαθή-
ματα, ἡ ὅλως ἀγνοοῦσσιν αὐτὰ, διότι τὰ ἀρ-
χαία μαθήματα ἀνευ τροχοῦ ἀδύνατον νὰ
οδεύσωσι, καὶ κατὰ συνέπειαν οἱ ἀρνούμενοι
τὸν ἐλάσσονα τόνον δέον πρῶτον νὰ ἔξοβε-

λίσωσι τὰ ἀρχαῖα μαθήματα ὅπως ὑποστη-
ρίξωσι τὴν ἐσφαλμένην αὐτῶν ἴδεαν.

Ἐὰν ὅμως καὶ μετὰ ὡριμον τῶν ἀρχαίων
μαθημάτων μελέτην, ἦν πρὸς ὄφελός των
συμβουλεύομεν τοὺς σοφοὺς τούτους νὰ
ποιήσωσιν, ἐπιμένωσιν εἰς τὰς ἴδεας των,
παρακαλοῦμεν αὐτοὺς νὰ ἔξηγηθῶσι παρ-
ρησίᾳ καὶ ἀποδείξωσι μίαν πρὸς μίαν τὰς
έλλειψεις καὶ τὰς ἀτελείας δῆθεν τῆς ἐκ-
κλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς καὶ τὴν κατ'
αὐτοὺς θεραπείαν· καθότι ἴδιον τοῦ ἐπιστή-
μονος καὶ ἀγαπῶντος τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν
ἀφέλειαν τῶν ὄμογενῶν ἔστι τὸ φέρειν
πάντοτε τὰ ἔργα αὐτοῦ εἰς τὸ φῶς, ὅπως
φωτίσῃ καὶ φωτισθῇ.

Νομίζοντες ὅτι πρὸς τὸ παρὸν τὰ ὄλιγα
ταῦτα ἀρκοῦσι, καὶ ἐλπίζοντες νὰ ἴδωμεν
ἐξηγήσεις εἰτε ἐκ μέρους τῶν ἑτεροφρο-
νούντων, εἰτε ἐκ μέρους καὶ αὐτῶν τῶν ὄ-
μοφρονούντων ἡμῖν, περαίνομεν ἀποτεινό-
μενοι εὐσεβάστις πρὸς τὴν Α. Θ. Πανα-
γιότητα, τὸν μουσοτραφῆ ἡμῶν ἀρχιποί-
μενα, ἵκετεύοντες αὐτὸν ἵνα ἐνεργήσῃ μὲν
διὰ τῶν μουσικοδιδασκάλων καὶ λογάδων
τοῦ ἔθνους τὰ δέοντα ὅπως ἡ ἐκκλησιαστι-
κὴ ἡμῶν μουσικὴ ἀπεκδυθῇ τὰ ράκη καὶ
τὸν διερρηγμένον χιτῶνα, ὃν δυστυχῶς,
ἔνεκα τῶν περιπετειῶν τοῦ ἔθνους, περι-
βλήθη, καὶ ἐνδυθῇ πάλιν τὸν ἀρχαῖον ἔκει-
νον μεγαλοπρεπῆ καὶ σεβάσμιον, τὸν καθ'
ὅλα ἀρμόζοντα εἰς τὸ ὑψος καὶ τὸ θεῖον
τῆς ἀνατολικῆς ὄρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλη-
σίας, μὴ ἐπιτρέψῃ δὲ πώποτε ὅπως, χάριν
νεωτερισμοῦ ἢ ἄλλης τινὸς ἐσφαλμένης ἴ-
δεας, ἀντικατασταθῇ ἢ ὅπως δόπτετε μετα-
ποιηθῇ τὸ ἱερὸν τοῦτο καὶ πατροπαράδοτον

ἡμῖν κειμήλιον, ἢ τοι ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἡ-
μῶν μουσική.

II. Γ. ΚΗΛΤΖΑΝΙΔΗΣ

Προυσαεύς.

Ἐπισυνάπτομεν προσέτι καὶ τὴν ὑπὸ^{τοῦ} κ. Εύστρατίου Παππαδοπούλου δημο-
σιευθεῖσαν ἐν τῷ *Νεολόγῳ* διατριβήν.

Τοῖς συντάκταις.

Ἐπιθυμῶν νὰ δώσω τὰς ἔξηγήσεις, ἀς
ζητεῖ ὁ κ. Κηλτζανίδης διὰ τῆς περὶ ἐκ-
κλησιαστικῆς μουσικῆς διατριβῆς αὐτοῦ,
ἥν ἀνέγνων ἐν τῷ ὅπ' ἀριθ. 3162 φίλλῳ
τοῦ *Νεολόγου*, ἐπιστέλλω ὑμῖν τὴν πα-
ροῦσαν διατριβήν, ἐν ᾧ διὰ βραχέων προ-
τίθεμαι νὰ ἐκθέσω τινὰς τῶν ἀρχῶν τοῦ
συστήματος τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς μου-
σικῆς, τὰς ὄποιας ἀντιπαραβάλλων πρὸς
τὰς τῆς μουσικῆς τῶν Βυζαντινῶν, θέλω
ἀποδεῖξει ὅτι ἡ σημερινὴ ἐκκλησιαστικὴ
μουσικὴ, οὕτως βυζαντινὴ, μετὰ τὴν ἀλωσιν
λίαν παρεξέκλινε κατὰ τὰ τονιαῖα διαστή-
ματα, καὶ κατὰ συνέπειαν πρέπει νὰ προ-
σπαθήσωμεν νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν ἀρ-
χικὴν αὐτῆς στάσιν, καθαίροντες αὐτὴν
τῶν ἐκ τῆς ἐπιμειότες παρεισφρησάντων
ἀστανῶν ὄθνείων.

Σύστημα ἐν τῇ μουσικῇ λέγεται τὸ ἐκ
πλειόνων τοῦ ἐνὸς διαστημάτων συγχεί-
μενον. Τοιαῦτα ἡ ἀρχαία ἐλληνικὴ μου-
σικὴ ἔχει τρία: διαπασῶν, διαπέντε καὶ διατεσσάρων, καὶ μά-
λιστα τὸ τελευταῖον ἐχρησίμευεν ὡς βάσις
τῆς μουσικῆς. Καὶ ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ

μέχρι τῆς ἀλώσεως καὶ ὑπέκεινα ὥσαύτως εἶχε τρία συστήματα, ἔξ ών ὡς βάσιν εἶχε καὶ ἔκεινη τὸ διατεσσάρων, ὅπερ καὶ τροχὸν ὄνόμαζον ἔνεκεν τοῦ κύκλου, οὗτινος τὰς τέσσαρας διασταυρούμενας διαμέτρους μετεχειρίζοντο πρὸς εύκολωτέραν κατάληψιν τῆς θεωρίας. Γένος εἰς τὴν μουσικὴν εἶναι ποιὰ διαίρεσις τετραχόρδου. Τοιεῦτα cί ἀρχαῖοι Ἐλληνος εἶχον τρία: διατονικὸν, χρωματικὸν καὶ ἐναρμόνιον. Ἐμελωδεῖτο δὲ τὸ μὲν διατονικὸν ἐπὶ τὸ βαρὺ μὲν κατὰ τόνον καὶ τόνον καὶ ἡμιτόνιον (βου—πα—νη—ζω), ἐπὶ τὸ ὄξυν δὲ καθ' ἡμιτόνιον καὶ τόνον καὶ τόνον (ζω—νη—πα—βου). Τὸ δὲ χρωματικὸν ἐπὶ μὲν τὸ βαρὺ κατὰ τριημιτόνιον καὶ ἡμιτόνιον καὶ ἡμιτόνιον (βου—πα—ῦφεσις—νη—ζω), ἐπὶ δὲ τὸ ὄξυν καθ' ἡμιτόνιον καὶ ἡμιτόνιον καὶ τριημιτόνιον (ζω—νη—πα—ῦφεσις—βου). Τὸ δὲ ἐναρμόνιον ἐπὶ μὲν τὸ βαρὺ κατὰ δίτονον καὶ δίεσιν καὶ δίεσιν (βου—νη—ζω—δίεσις τεταρτημοριαία—ζω), ἐπὶ δὲ τὸ ὄξυν κατὰ δίεσιν καὶ δίεσιν καὶ δίτονον (ζω—ζω—δίεσις τεταρτημοριαία—νη—βου). Ὅθεν διακρίνεται τὸ μὲν διατονικὸν διὰ τοῦ τόνου, τὸ χρωματικὸν διὰ τοῦ ἡμιτονίου, ἡ δὲ ἀρμονία διὰ τοῦ τεταρτημορίου. Οἱ Βυζαντινοὶ ὅμως εἶχον δύο γένη, διατονικὸν καὶ χρωματικόν τὸ δὲ ἐναρμόνιον τῶν ἀρχαίων δὲν διεσώθη μέχρις αὐτῶν, πεσὸν εἰς ἀχρηστίαν ἥδη ἀπὸ τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος. Ἐμελωδεῖτο δὲ τὸ μὲν διατονικὸν γένος κατὰ τὸν τόνον καὶ τὸν καὶ ἡμιτόνιον, τὸ δὲ χρωματικὸν κατὰ ἡμιτόνιον καὶ τριημιτόνιον καὶ ἡμιτόνιον. Φθόγγους διὰ τὴν παραλλαγὴν cί ἀρχαῖοι καὶ διὰ τὰ τρία γένη εἶχον τέσσαρας: τε, τα, τη, τω, ὃν τὸ σύνολον ὡνο-

μάζετο τετράχορδον· cί Βυζαντινοὶ ὅμως εἶχον ἄλλους διὰ τὸ διατονικὸν, οἵτινες, τέσσαρες ὄντες, ἐν ἀναβάσει μὲν ἐλέγοντο ἀννανες, νεανὲς, νανὰ, ἄγια, ἐν καταβάσει δὲ νεάγια, ἀνανὲς, νεχέανες, ἀννέανες· διὰ δὲ τὸ χρωματικὸν ἄλλους τέσσαρας καὶ διὰ τὴν ἀνάβασιν καὶ τὴν κατάβασιν νεχέανες, νεανὼς, νεανὲς, νεανὼς.

Οἱ ἀρχαῖοι ἐκ τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ τετραχόρδου ἐσχημάτισαν τὸ διάγραμμα ὅλων τῶν ἀναγκαίων φθόγγων· καὶ διαν μὲν ὁ ὀξύτερος φθόγγος τοῦ βαρυτέρου τετραχόρδου ἐγίνετο ἀρχὴ ἄλλου ὀξυτέρου τετραχόρδου, τὰ cύτως ἐνούμενα τετράχορδα ἐλέγοντο συνημμένα· ἐὰν δὲ μεταξὺ τῶν δύο τετραχόρδων παρενεδάλλετο τονιαῖον διάστημα, τότε ἐλέγοντο διεζευγμένα· δύο τετράχορδα διεζευγμένα ἀπετέλουσαν τὸ διαπασῶν. Οὕτως ἐγίνετο καὶ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς.

Οἱ ἀρχαῖοι διέκρινον εἰς τὸ διατεσσάρων σύστημα τρία σχήματα, κατὰ μὲν τὸ διατονικὸν γένος προσδιοριζόμενα καὶ καλούμενα ὡς ἐκ τῆς θέσεως τοῦ ἡμιτονίου. 1) οὐ τὸ ἡμιτόνιον ἐπὶ τὸ βαρὺ (ζω 1)2, νη 1, πα 1 βου· 2) οὐ τὸ ἡμιτόνιον ἐπὶ τὸ ὄξυν (νη 1, πα 1, βου 1)2 γα· 3) cū τὸ ἡμιτόνιον ἐν τῷ μέσῳ (πα 1 βου 1 γα 1 δι)· κατὰ δὲ τὸ χρωματικὸν δύο σχήματα προσδιοριζόμενα καὶ καλούμενα ὡς ἐκ τῆς θέσεως τοῦ τριημιτονίου. 1) οὐ τὸ τριημιτόνιον ἐπὶ τὸ ὄξυν (ζω 1)2 νη 1)2 πα ὕφεσις, 1)2 βου· 2) οὐ τὸ τριημιτόνιον ἐν τῷ μέσῳ (ζω 1)2 νη 1)2 πα δίεσις ἡμιτονίου 1)2 βου· κατὰ δὲ τὸ ἐναρμόνιον ἐν σχήμα βου 2 νη 3)4 ζω 3)4 ζω) κατὰ δίτονον καὶ δίεσιν καὶ δίεσιν βαῖνον. Καὶ οἱ Βυζαντινοὶ ὥσαύτως εἶχον τρία σχήματα τοῦ διατεσσάρων κατὰ τὸ διατονικὸν γένος. 1)

οῦ τὸ ἡμιτόνιον ἐπὶ τὸ βαρὺ (νεχέανες 1)2 νεάγιε 1 ἄννανες 1 νεανὲς· 2) οῦ τὸ ἡμιτόνιον ἐπὶ τὸ ὀξὺ (νεάγιε 1 ἄννανες 1 νεανὲς 1)2 νανὰ· 3) οῦ τὸ ἡμιτόνιον ἐν τῷ μέσῳ (ἄννανες 1 νεανὲς 1)2 νανὰ 1 ἄγια) τὸ ὄνομαζόμενον τροχὸς· εἰς δὲ τὸ χρωματικὸν διεσώθη εἰς αὐτοὺς τὸ δεύτερον σχῆμα τῶν ἀρχαίων τὸ καθ' ἡμιτόνιον καὶ τριημιτόνιον καὶ ἡμιτόνιον βαῖνον (νεχέανες 1)2 νεανὼ 1 1)2 νεάνες 1)2 νεανὼ).

Τοῦ δὲ διαπασῶν οἱ ἀρχαῖοι εἶχον εἰδη ἡ τρόπους ἐπτά.

Μιξολύδιος (ἢ 'Υπερδώριος),	(ζω-ζω)
Λύδιος,	(νη-νη)
Φρύγιος,	(πα-πα)
Δώριος,	(βου-βου)
'Ξπολύδιος,	(γα-γα)
'Υποφρύγιος,	(δι-δι)
'Υποδώριος,	(κε-κε)

Τοιούτους μετεχειρίζοντο καὶ οἱ Βυζαντινοί, ὀνομάζοντες αὐτοὺς προσέτι καὶ ἥχους πρῶτον, δεύτερον, τρίτον, τέταρτον, πλάγιον τοῦ α', πλάγιον β', πλάγιον γ', ἡ βαρὺν καὶ πλάγιον δ', μὲν μικρὸν διαφορὰν ὡς πρὸς τὴν τάξιν τῆς ὄνομασίας καὶ τὴν χρῆσιν αὐτῶν· π. χ. ὁ τρόπος ἡ ἥχος (βου. βου) ὀνομάζεται μιξολύδιος κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς, ὁ (ζω-ζω) ὑποφρύγιος, ὁ (νη-νη) ὑπομιξολύδιος καὶ διαιρεῖται εἰς πεντάχορδον καὶ τετράχορδον, ἐνῷ οἱ ἀρχαῖοι διήρουν αὐτὸν εἰς τετράχορδον καὶ πεντάχορδον κ. θ. ξ. Σημειωτέον δὲ ἐνταῦθα ὅτι ἡ ἀντιπαραβολὴ τῶν ἀνωτέρω ἐπτὰ εἰδῶν ἡ τρόπων τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς τῶν Βυζαντινῶν εἶναι ἴδιον ἴδιαιτέρας ἐκτενοῦς πραγματείας, διαφευγούσης τὰ ὅρια

τῆς ἐφημεριδογραφίας· παραλείπων διὰ τὸν σκοπὸν ταύτην, ἐπιφυλάσσομαι νὰ δημοσιεύσω αὐτὴν ἐν ἴδιαιτέρῳ φυλλαδίῳ.

Ἐκ τῆς ἀντιπαραβολῆς τῶν ὄλιγων, ἀλλὰ καὶ τῶν μᾶλλον σπουδαίων ἀρχῶν τῆς μουσικῆς τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὴν τῶν Βυζαντινῶν καταφαίνεται ἡ ταύτοτης περὶ τε τὰ σχήματα, τὰ εἰδη ἡ τοὺς τρόπους ἡ ἥχους καὶ τὰ γένη. Οἱ Βυζαντινοί, οἵτινες, ἐκτὸς τοῦ ἐναρμονίου γένους καὶ τοῦ πρώτου σχήματος τοῦ χρωματικοῦ τετραχόρδου, διετήρησαν τὰ ἐπίλοιπα γένη καὶ σχήματα καὶ εἰδη, ἐψαλλον ταῦτα διὰ τῶν ἑδίων τόνων, δι' ὧν οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες· ἀλλως, ἐὰν ἐποιοῦντο χρῆσιν ἄλλων τονιάιων διαστημάτων οἱ Βυζαντινοί, τότε δὲν δικαιοῦνται νὰ καυχῶνται εἰς τὰ μουσικὰ αὐτῶν συγγράμματα ὅτι διετήρησαν γένη τε καὶ σχήματα καὶ εἰδη τῶν Ἑλλήνων χωρὶς νὰ διατηρήσωσι τὸ ζωτικώτερον πάντων τούτων, τοὺς τόνους, δι' ὧν ταῦτα ἐψάλλοντο· ἀρὰ δὲν εἶχον ἐλάσσονα τόνον οἱ Βυζαντινοί· διότι τὸ μουσικὸν σύστημα τῶν Ἑλλήνων δὲν εἶχε τοιοῦτον· παρεδέχετο δὲ 5 μόνον διαστήματα μικρότερα τῆς τετάρτης 4]3, τὸ δίτονον, τὸ τριημιτόνιον, τὸν τόνον, τὸν καὶ ἐπόγδοον καλούμενον ὑπὸ τῶν Πυθαγορείων, τὸ ἡμιτόνιον καὶ δίεσιν (τέταρτον τοῦ τόνου). Βεβαίως οἱ Ἑλληνες ἐγνώριζον τὸν ἐλάσσονα 10]9, ἀλλὰ δὲν εἶχον αὐτὸν ἐν χρήσει· καὶ οἱ Εύρωπαιοι ἐπίσης, μολονότι γνωρίζουσιν αὐτὸν, δὲν τὸν μεταχειρίζονται.

Μετὰ δὲ την ἀλωσιν ἔνεκα τῆς ἐκλείψεως τῆς μουσικῆς σχολῆς καὶ τῆς μετὰ τῶν Τούρκων πολυχρονίου ἐπιμιέτίας τρόποις τε καὶ ἥχοι παρεθμάρησαν, ἀλλοιωθέντων τῶν διαστημάτων αὐτῶν. Ἡ ἀλλοίωσις δὲ αὕτη συγίσταται εἰς τὴν λεγομένην ἐλξιν

τοῦ ἐνὸς διαστήματος πρὸς τὸ ἄλλο οὕτως, ὥστε ἐν τῇ ψαλμῳδίᾳ ἀκούει τις ὅλους τοὺς τόνους τῶν τε διατονικῶν καὶ χρωματικῶν κλιμάκων αὐξανομένους καὶ μειουμένους ἄλλοτε μὲν ἐν καταβάσει, ἄλλοτε δὲ ἐν ἀναβάσει, (τοῦθ' ὥπερ σήμερον τινὲς ἔννοοῦσιν ὅτι πρέπει νὰ γίνηται συστηματικῶς εἰς τὴν μουσικὴν τῆς Ἐκκλησίας). Τοὺς ἄλλοιωθέντας τούτους τρόπους ἡ ἡχους θέμενοι ὡς βάσιν οἱ κατὰ τὸ 1821 ἐπιχειρήσαντες νὰ ἔξιγνήσωσι τὴν συνεπτυγμένην καὶ γριφώδη τῶν Βυζαντινῶν μουσικὴν γραφὴν, παρεδέχθησαν εἰς τὸ παρ' αὐτῶν συνταχθὲν θεωρητικὸν τῆς νέας μεθόδου ἄλλην παρὰ τὴν τῶν Ἐλλήνων τε καὶ Βυζαντινῶν διαίρεσιν τοῦ τετραχόρδου, διαιρέσαντες αὐτὸ εἰς τόνον μείζονα 12 τμήματα, τόνον ἐλάσσονα 9 καὶ τόνον ἐλάχιστον 7. Ἀντὶ τριῶν δὲ συστημάτων, ἀ εἰχον ἐκεῖνοι, οὕτοι παρεδέχθησαν καὶ τέταρτον τὸ τρίχορδον, ἀντὶ δὲ δύο γενῶν, ἀ εἰχον οἱ Βυζαντινοὶ, οὕτοι παραδέχονται καὶ τρίτον τὸ ἐναρμόνιον δῆθεν τῶν ἀρχαίων Ἐλλήνων, εἰς δὲ τὸ χρωματικὸν γένος εἰσάγουσι τέταρτον τοῦ τόνου παρὰ τοὺς Ἐλληνάς τε καὶ Βυζαντινοὺς, οἵτινες ἔχουσιν εἰς τὸ χρῶμα ἡμιτόνιον.

'Αλλ' ή θεωρία τοῦ Χρυσάνθου περὶ τοῦ ἐλάσσονος τόνου οὐ μόνον κατ' ἀρχὴν εἶναι ἐσφαλμένη, ὡς εἰς τὰ ἀνωτέρω ἀπεδείχθη, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν πρὸς ἔχεταιν ἀνιιφάσκειν διότι ὁ Χρύσανθος θέλει αὐτὸν θ τμῆματα, ἐ. ὥ. κατὰ τὴν βάσιν τοῦ αὐτοῦ εἰπειν. 8. $\frac{1}{9}$: 12 : $\frac{3}{7}$: $\frac{2}{4} \times \frac{9}{1} = 8$. 'Αλλ' οὖτως ή ἀλλως ἐπραξεν ἐναντίον τῆς μαρτυρίας τῶν Πυθαγορείων Πλάτωνος, Πλουτάρχου, Ερατοσθένους, Πτολεμαίου, οἵτινες διειροῦσι τὸ τετράχορδον ἐν τῷ δικτονικῷ γένει εἰς τόνον καὶ τόνον καὶ ημίτονον $\frac{3}{4} \times \frac{3}{4} \times \frac{2}{4} \frac{5}{3} =$

ἡ, ἐναντίον τῆς Ἀριστοξενείου σχολῆς, τῆς διαιρούσης τὴν διαπασῶν εἰς 6 τόνους καὶ 12 ἡμιτόνια, ἐναντίον τῆς μαρτυρίας καὶ τῆς δυτικῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, τῆς καλουμένης Ἀμβροσιανῆς, ἔχετης, ὡς καὶ ἡ ἡμετέρα, ὡς βέσιν τὰ ἑπτὰ εἴδη τοῦ διατονικοῦ γένους τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἀτινα διαιροῦνται, ὡς οἱ ἡμέτεροι ἥχοι, εἰς κυρίους καὶ πλαγίους καὶ μέχρι σήμερον ψήλλονται κατὰ τόνον καὶ ἡμιτόνιον. Ἀλλως δὲ ὅτι τὰ μέλη τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμιῶν μουσικῆς εἶναι κατὰ τόνον καὶ ἡμιτόνιον μελοποιημένα ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι οἱ ψάλται τὸν εἰς τὴν κλίμακα τοῦ Α' ἥχου (πα. βου) τὸν κατὰ τὸ θεωρητικὸν τῆς νέας μεθόδου ἔλάσσονα ἐν ἀναβάσει μὲν προφέρουσι τόνον ἀκριβῶς, ἐν καταβάσει δὲ, ἐνεκα τῆς κακῆς συνθείας, ἡ μᾶλλον, τῆς ἀμαθείας, προφέρουσιν αὐτὸν ἡλλοιωμένον ἀρα δὲν πταίσι ἡ μουσικὴ τῶν Βυζαντινῶν, ἀλλὰ πταίσουσιν οὕτοις μὴ δυνόμενοι νὰ προφέρωσιν αὐτὸν καὶ ἐν τῇ καταβάσει τόνον ἀκριβῶς περὶ δὲ τοῦ (νη. πα) τῆς κλίμακος τοῦ πλαγίου δ' καὶ τοῦ (δι. κε) τῆς κλίμακος τοῦ Δ' ἥχου ἡ για, ἐνῷ τῷ τε νέον καὶ ἀρχαῖον θεωρητικὸν διδάσκει ὅτι πρέπει νὰ προφέρωνται τόνοι, οἱ ψήλται ἐν μὲν τῇ ἀναβάσει προφέρουσιν αὐτοὺς ἡλλοιωμένους αὐξάνοντες αὐτοὺς, ἐν δὲ τῇ καταβάσει προφέρουσιν αὐτοὺς τόνον ἀκριβῶς. Ἐντεῦθεν ἐπεται ὅτι ὅπως εἶναι ἐσφαλμένον νὰ αὐξάνωσι τὸ (νη. πα) καὶ (δι. κε) ἐν ἀναβάσει, ἐν καταβάσει δὲ νὰ ψήλωσιν αὐτοὺς τόνον ἀκριβῶς ἡ καὶ καποτε νὰ διατηρῶσιν αὐτοὺς καὶ ἐν καταβάσεις ηδημένους, οὕτως εἶναι ἐσφαλμένον καὶ νὰ προφέρωσι τὸν (πα. βου) ἐν ἀναβάσει τόνον ἀκριβῶς, ἐν καταβάσει δὲ νὰ ἀλ-

λοιῶσιν αὐτὸν ὅσον θέλουσι· τὸν δὲ (κε·ζω) εἰς τὴν κλίμακα τοῦ πλαγίου δὲ καὶ τὸν (πα·βου) εἰς τὴν τριφωνίαν αὐτοῦ, ὡς εἰς τὸ Ἐξύφους κατῆλθες καὶ τὰ παρόμια πάντοτε αὗξάνουσιν ἐν τε τῇ ἀναβίσει καὶ τῇ καταβάσει. Περίεργον δὲ ὅτι τὸν (κε·ζω), τὸν κατὰ τὸ νέον θεωρητικὸν ἐλάσσονα, φάλλουσιν ἐν τε τῇ ἀναβίσει καὶ τῇ καταβάσει μείζονα εἰς τὸ σύντομον είρμολογικὸν μέλος τοῦ πλαγίου α' ἥχου. Εἶναι περιττὸν νὰ εἴπῃ τις ὅτι τὰ τοιαῦτα προέρχονται ἐκ τῆς ἀμαθείας ή κακῆς συνηθείας, ἐξ ἣς ἀπατηθέντες οἱ νεώτεροι ἐσυστηματοποίησαν μίαν ἐκ τῶν ἀνωμαλιῶν τούτων τὴν τοῦ (πα·βου) καὶ (κε·ζω) διορίζαντες αὐτοὺς νὰ προφέρωνται ἡλιαττωμένοι τοῦ τόνου κατὰ τέταρτον, τουτέστι κατὰ $\frac{1}{3}$ τοῦ τόνου. Ἐὰν δὲ τὰς ἀνωτέρω παρατηρήσεις μου συνάδελφός μου τις ψήλητης εύρισκει ἐσφαλμένας, προκαλῶ τοῦτον νὰ ψήλωμεν οἱ δύο ἐνώπιον μαθηματικῶν ἀνδρῶν καὶ ἐπιστημόνων μουσικῶν τῆς τε ἐκκλησιαστικῆς καὶ εὐρωπαϊκῆς, ἐνθα θέλει ἀποδειχθῆ τις ἔχει τὸ δίκαιον καὶ τίς τὸ ἀδικον.

Ἐξεπλάγην δὲ μεγάλως ὅτε τὰς ἀνωτέρω αὐξομειώσεις ἥκουσα οὐ μόνον ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐκτελουμένας ἐν τῇ ψαλμωδίᾳ, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ τύπου εἰδῶν συστηματοποιηθείσας· διότι εἰδον εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Bourgolt du Coudray τὸ 1877 ἐκδοθὲν ἐν Παρισίοις σύγγραμμα (Μελέται ἐπὶ τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς) μέλη ἀνήκοντα εἰς τὸν Α', εἰς τὸν Δ' καὶ εἰς τὸν πλάγιον δὲ ἥχον, ἔχοντα εἰς μὲν τὸν Α' ἥχον εἰς τὸ Κύριε ἐκέκραξα, ὅπερ ὁ κ. Βιολάκης ἐδώκε τῷ συγγραφεῖ, τὸν (πα·βου) ἐν ἀναβίσει μὲν τόνον, ἐν καταβάσει δὲ τρία τέταρτα τοῦ τόνου· κατὰ

συνέπειαν δὲ καὶ τὸν (γα·δι) ἐν μὲν τῇ ἀναβίσει ἡμιτόνιον, ἐν δὲ τῇ καταβάσει τρία τέταρτα τοῦ τόνου (ἴδε σελ. 13), εἰς δὲ τὸν δὲ ἥχον ὁ ἴδιος ἔχει τὸ χερουδικὸν τῆς ἑδομάδος τοῦ Ηέτρου γεγραμμένον καὶ διὰ σημείου τινὸς ἔχον τὸν (δι·κε) πύξημένον κατὰ τεταρτημόριον τοῦ τόνου, τὸν δὲ (κε·ζω) κατὰ τεταρτημόριον ἡλιαττωμένον ἐπ' ἥρχης ἐν τέλους τοῦ μέλους. Ὁ δὲ κ. Ἀφθονίδης εἰς τὰ μέλη τοῦ πλαγίου δ', ἀτινα ἐδώκε τῷ συγγραφεῖ, ἔχει διὰ σημείου τὸ (νη·πα) διάστημα ηὗξημένον κατὰ τεταρτημόριον τοῦ τόνου ἀπ' ἥρχης μέχρι τέλους. Ταῦτα ὅμως ὁ κ. Bourgolt de Coudray ἀποδοκιμάζει ἐν σελίδῃ 63 τοῦ μνημονευθέντος ἀνωτέρω συγγράμματος αὐτοῦ, ὅμιλῶν περὶ τῶν ἀγμάτων τῶν ἐκωτερικῶν, τῶν ἐκδοθέντων διὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς γραφῆς λέγων·

“ . . . En général ces mélodies procèdent de gammes uniquement composées de tons et de demi-tons. Mais l'habitude que les musiciens orientaux ont contractée des intervalles autres que le ton et le demi-ton par la pratique du chant ecclésiastiques, fait qu'ils appliquent au melodies populaires les alterations des gammes Byzantines, dans les quelles on retrouve, malgré les alterations, des vestiges irrécusables des sept modes diatoniques proprement dits, usités dans l'antiquité. »

Καὶ ἀλλαχοῦ ἐν σελίδῃ 69 λέγει, προκειμένου περὶ τῶν ἀλλοιώσεων.

“ Il nous repugne de penser que la Crète soit poussée par l'inclination naturelle de son génie à adopter, pour les intervalles de sa musique un principe complètement étranger au sentiment musical des autres nations de l'Europe, et qui la comdamne à isoler intellectuellement du grand courant européen. »

Περὶ δὲ τῆς διαιρέσεως τῆς διαπασῶν εἰς 66 ἢ 72 τμήματα, λέγω ὅτι ταῦτα ἔξαρτῶνται ἐκ τῶν τμημάτων, ἀτινα θέλει τις νὰ δώσῃ εἰς τὸν τόνον ἐὰν ὄρίσωμεν τὸν τόνον εἰς τμῆματα 12, θέλομεν ἔχει αὐτὴν εἰς 72 διῃρημένην ἐὰν δὲ ὄρίσωμεν αὐτὸν εἰς 11 τμήματα, τότε θέλομεν ἔχει τόνον 11 καὶ τόνον 11 καὶ ἡμιτόνιον 5 τὴν τετάρτην $\frac{1}{3}$ εἰς 27, τὴν δὲ διαπασῶν εἰς 66. Ἐκεῖνο δ' ὅπερ πρέπει νὰ μάθῃ ὁ κ. Κηλτσανίδης, διστις λέγει ὅτι ἡ διαιρέσις τῆς κλίμακος εἰς 72 τμήματα ἀρμόζει ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν εύρωπαϊκὴν μουσικὴν, εἶναι ὅτι ἡ διαπασῶν δὲν ἀνήκει οὔτε τῇ εύρωπαϊκῇ, οὔτε τῇ κινεζικῇ, οὔτε τῇ ἑλληνικῇ μουσικῇ, ἀλλὰ τῇ φύσει ἐὰν δὲ αὐτη εἶναι 72 τμῆματα διὰ τοὺς Εύρωπαίους, καὶ διὰ τοὺς Σίνας καὶ τοὺς Ἑλληνας εἶναι τὰ αὐτά. "Ἄς μάθῃ λοιπὸν ὅτι ὑπάρχουσι στοιχεῖα τινα κύρια, ἀτίκι, γενικοὶ νόμοι τοῦ αἰσθητικοῦ νάμου, οἵτως εἰπεῖν, ἀτινα εὑρίσκονται εἰς τὴν μουσικὴν ὅλων τῶν καιρῶν καὶ ὅλων τῶν χωρῶν. Ταῦτα δὲ εἶναι ἀ τὸ διάστημα τῆς ὄγδόνος (διαπασῶν ἢ ἀρμονία τοῦ Πυθαγόρου) $\frac{1}{2}$ προγενέστερον παντὸς συστήματος καὶ αὐτῆς ἀκόμη τῆς τέχνης, παραγόμενον ἐκ τῆς ὄμοφωνίας τοῦ ἀνδρὸς μετὰ τῆς γυναικὸς ἢ τοῦ παιδός. β' τὸ διάστημα τῆς τετάρτης (διατεσσάρων ἢ συλλαβῆ τοῦ Πυθαγόρου) $\frac{4}{3}$ καὶ τὸ τῆς πέμπτης (διαπέντε ἢ διοξεῖα τοῦ Πυθαγόρου) $\frac{3}{2}$, ἐξ ὧν συνισταται ἡ διαπασῶν.

"Αποδειχθέντος λοιπὸν ὅτι διὰ τοῦ τόνου καὶ τοῦ ἡμιτονίου οἱ Βυζαντινοὶ ἐμελοποίησαν τὰ μέχρις ἡμῶν διὰ τοῦ τροχοῦ καὶ τῆς διαπασῶν φαλλόμενα ἄσματα, ἐπειταὶ ὅτι, ἐπανάγων τὴν χρῆσιν τοῦ τόνου καὶ τοῦ ἡμιτονίου, σώζω τὴν ἐκκλησιαστι-

κὴν μουσικὴν καὶ οὐχὶ καταστρέφω, ὅπως ἐννοοῦσί τινες, καὶ οἱ ὅποις, ἐὰν θέλωσι νὰ πεισθῶσιν ὅτι ἐν τῷ τροχῷ καὶ ἐν τῇ διαπασῶν δὲν φαλλουσιν ἑλάσσονται, ὡς νομίζουσιν, ἀλλὰ τόνον, ἀς εὐφρεστηθῶσιν ἐλθωσιν εἰς τὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον, ὃπου θέλω περιμένει αὐτοὺς τὴν προσεχῆ κυριακὴν εἰς τὰς 3 μ. μ.

"Ο Χρύσανθος Προύτης εἰς τὸ θεωρητικὸν αὐτοῦ, ἐν παραγράφῳ 454, λέγει περὶ τοῦ τριγόρδου συστήματος τὰ ἑξῆς. « Ἡ δὲ διὰ τριῶν εἶναι παρ' ἡμῖν μετρίως ἀρεστὴ, δι' ἣς μάλιστα περαίνεται ὁ Β' ἥχος ε. Ἐκ τούτων ἐννοεῖ τις ὅτι μόνον πρὸς οἰκονομίαν τοῦ Β' ἥχου προσελήφθη τοῦτο. Ἀλλ' ὁ δεύτερος ἥχος δὲν βαίνει κατὰ τὸ τρίγορδον, ἀλλὰ κατὰ τὸ τετράγορδον σύστημα. Ἐκ τοῦ ὄρισμοῦ, ὅν ὁ Χρύσανθος ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἀνέγραψεν εἰς τὸ αὐτοῦ θεωρητικὸν, ἔχοντα ὥδε: Γένος εἰς τὴν μουσικὴν εἶναι ποιὰ διαίρεσις τετραγόρδου, διδασκόμεθα ὅτι τετράγορδον μόνον καὶ οὐχὶ τρίγορδον διαφόρως διεκρίνεται παράγει γένος. Τὸ χρῶμα καὶ ἡ ἀρμονία παράγονται τῇ μετακινήσει τῶν ἐν τῷ μέσῳ δύο κινητῶν λεγομένων φθόγγων τοῦ διατονικοῦ τετραγόρδου, τῶν ἑτέρων δύο ἄκρων τῶν καλουμένων ἐστῶτων μὴ μεταπιπόντων εἰς τὰς ἀλλαγὰς τῶν γενῶν καὶ οἱ μὲν Ἑλληνες ἐποιοῦντο χρῆσιν αὐτῶν ἐπεισάγοντες αὐτὰ εἰς τοὺς διατονικοὺς τρόπους· οἱ δὲ Βυζαντινοὶ, εἰς οὓς τὸ ἐναρμόνιον δὲν διεσώθη, ἀλλὰ μόνον τοῦ χρωματικοῦ γένους τὸ δεύτερον σχῆμα τοῦ τετραγόρδου, τὸ καθ' ἡμιτόνιον καὶ τριημιτόνιον καὶ ἡμιτόνιον βαίνον, ἐπεισάγουσι τοῦτο καὶ εἰς τοὺς ὄχτες ἥχους, ἰδίᾳ ὄμως εἰς τὸν λύδιον καὶ τὸν ὑπολύδιον, ἥγουν Β' καὶ πλάγιον Β' ἥχον, οὓς ποτε

δὲν ἔψαλλον καθαρῶς διατονικοὺς, ἀλλὰ πάντοτε ἡ μικτοὺς ἡ διόλου χρωματικούς. Καὶ ὁ μὲν λύδιος τῶν Ἑλλήνων εἶναι ὁ (νη·νη). ὁ δὲ συντονολύδιος τῶν ἴδιων εἶναι ὁ (νη, ζω, κε, δι, γα, βου), ὅστις δὲν διαφέρει τοῦ λυδίου, ἡ ὅτι ἔχει μικροτέραν ἔκτασιν. Ταῦ δὲ τῶν Βυζαντινῶν λυδίου ἡ Β' ἥχου ἡ συνήθης ἔκτασις εἶναι ἡ ἐπὶ τὸ ὄξν μὲν ἀπὸ τῆς βάσεως αὐτοῦ δι μέχρι τοῦ νη, ἐπὶ τὸ βαρὺ δὲ μέχρι τοῦ βου φθάνουσα (νη, ζω, κε, δι, γα, βου). τουτέστιν ἡ αὐτὴ τοῦ συντονολυδίου τῶν Ἑλλήνων. Τὴν κλίμακα ταύτην ἔχουσαν ἐπεισηγμένον τὸ χρῶμα ἡ κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς τὴν φθερὴν τοῦ ἔξω θεματισμοῦ ἐπὶ τοῦ δι οὐτως νη $\frac{1}{2}$ ζω 1 1)2 κε $\frac{1}{2}$ δι 1 γα $\frac{1}{2}$ βου μεταχειρίζεται ὁ Β' ἥχος εἰς τὸ σύντομον στιχηράριον, ὁ δὲ πλ. Β' εἰς τὸ ἀργὸν καὶ σύντομον είρμολογικὸν αὐτοῦ μέλος, ὡς καὶ ὅλα τὰ ἐπείσακτα μέλη «Ταχὺ προκατάλαβε. Τὸν τάφρον σου, Σωτὴρ ε καὶ τὰ παρόμοια μεταχειρίζονται τὴν αὐτήν. Ἐνίστε ὁ Β' ἥχος καταβαίνει μέχρι τοῦ πα διατονικῶς: διθεν διττὴν κατάβασιν εἰς τὴν βάσιν νη τοῦ πλαγίου αὐτοῦ ἔχει, διατονικὴν καὶ χρωματικὴν, ἔξ ὡν τὴν μὲν διατονικὴν ὡς ἀνωτέρω, τὴν δὲ χρωματικὴν ἔχει εἰς τὰ μέλη τοῦ ἀργοῦ στιχηραρίου καὶ ἐν γένει εἰς φραγμάτα, οἷα τὸ Δύναμις Ξένου τοῦ Κορώνη, τὸ συνειθισμένον, εἰς τὰ χερουβικὰ καὶ κοινωνικὰ καὶ εἰς ἄλλα. Ὁστε ἐν τῇ χρωματικῇ αὐτοῦ καταβάσει ὁ β' ἥχος, καταβαίνων ἀπὸ τοῦ Δι εἰς τὸν Γα τόνον, ἀπὸ τοῦ Γα εἰς τὸν Βου ἡμιτόνιον, ἀπὸ τοῦ Βου εἰς τὸν Πα τριημιτόνιον καὶ ἀπὸ τοῦ Πα εἰς τὸν Νη ἡμιτόνιον, σχηματίζει τετράχερδον χρωματικὸν ὅμοιον κατὰ τὰ διαστήματα πρὸς τὸ ἀπὸ τῆς βάσεως αὐτοῦ Δι μέχρι τοῦ ἐπὶ τὸ ὄξν

Νη χρωματικὸν τετράχερδον· δέρα β' καὶ πλάγιος β' δὲν διαφέρουσι κατὰ τὰ διαστήματα, ἀλλὰ μόνον κατὰ τὴν δξύτητα καὶ βαρύτητα τῆς βάσεως· διότι ὁ β' ἥχος βασίζεται ἐπὶ τοῦ Δι, ὁ δὲ πλάγιος αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ Νη, τοῦτ' αὐτὸ καὶ ὁ Ἐδουάρδος Βερτράνδος γράφων περὶ τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς μουσικῆς (ίδε Complement de l' Encyclopédie moderne Tome X. p. 766) λέγει εἰς τρόποι, ὡν τὸ ὄνομα συνοδεύεται διὰ τῆς πριθέσεως ὑ πὸ ὑποδώριος ἡ τῆς ὑ πὲρ (ὑπερλύδιος), εἰσὶ προεκτάσεις τοῦ ἀπλοῦ καὶ ἀρχικοῦ τρόπου (δωρίου, λυδίου ...) προεκτεινομένου πρὸς τὸ ὄξν ἡ πρὸς τὸ βαρὺ δι' ἐνὸς τετραχόρδου ὅμοίου κατὰ τὸ εἶδος πρὸς τὰ δύο τετράχορδα, τὰ συνιστῶντα τὸν ἀπλοῦν τρόπον. Οὕτως οἱ ἀρχαῖοι δὲν ἀπέδιδον εἰς αὐτοὺς χρακτῆρα διάφορον, ἀλλ' ἡ διαφορὰ τῆς ὁξύτητος καὶ βαρύτητος ὑπῆρχε μόνον. Ὁστε ὁ Β' ἥχος προεκτεινόμενος χρωματικῶς ἡ ἐπὶ τὸ βαρὺ ἡ ἐπὶ τὸ ὄξν, δὲν μεταβάλλει τὰ διαστήματα αὐτοῦ, ἀλλὰ συνοδευόμενος διὰ τῆς ὑ πὸ γίνεται ἀπὸ λυδίου ὑπολύδιος, τουτέστι μεταβάλλει μάνιον ὄνομα. Τοιουτοτρόπως σχηματίζονται ἄ τετράχορδα χρωματικὰ ἀπὸ τοῦ βαρέως ἐπὶ τὸ ὄξν, ὡς ἔξης· γα $\frac{1}{2}$ δι 1 $\frac{1}{2}$ κε $\frac{1}{2}$ ζω τόνος διαζευκτικὸς νη $\frac{1}{3}$ πα 1 $\frac{1}{2}$ βου $\frac{1}{2}$ γα τόνος διαζευκτικὸς δι $\frac{1}{2}$ κε 1 $\frac{1}{2}$ ζω $\frac{1}{2}$ νη τόνος διαζευκτικὸς πα $\frac{1}{2}$ βου 1 $\frac{1}{2}$ γα $\frac{1}{2}$ δι. Οὕτως ἔξηγεται ἡ διὰ τῆς κλίμακος τοῦ Β' ἥχου παράστασις τοῦ ἀργοῦ καὶ συντόμου είρμολογικοῦ μέλους τοῦ πλαγίου Β', καὶ τ' ἀνάπαλιν ἡ διὰ τῆς τοῦ πλαγίου Β' παράστασις τοῦ συντόμου είρμολογικοῦ μέλους καὶ τῶν χερουβικῶν καὶ κοινωνικῶν τοῦ Β' ἥχου.

Ἄρα οἱ νεώτεροι οὐ καλῶς ποιοῦσεν

εἰσάγοντες τεταρτημόριον τόνου εἰς τὸν ὑπολύδιον ἢ πλάγιον Β', διότι τοῦτο ἐναντιοῦται οὐ μόνον εἰς τὸ ἀνωτέρω, ἀλλὰ καὶ παραβαίνει τὸν ὄρισμόν: Διακρίνονται δὲ τὰ γένη, τὸ μὲν διατονικὸν διὰ τοῦτον, τὸ χρωματικὸν διὰ τοῦ ἡμιτονίου, τὸ δὲ ἐναρμόνιον διὰ τῆς διέσεως (τέταρτον τόνου). Ωστε ἔξελέγχονται ἀπατώμενοι καὶ οἱ ἐπιφέροντες ὅτι τοῦτο γίνεται, διότι ὁ πλάγιος β' ἔχει βάσιν τὸν πατέτη τοῦ νη, διὸ δίδει αὐτῷ ἡ πτῶσις τοῦ Β' ἥχου τὸ χρῶμα ἐπεισαγόμενον ἐφ' οἰκοδήποτε κλίμακος, δὲν ἀλλάσσει τὰ διαστήματα αὐτοῦ. Κατὰ τοὺς Φαλμαδοὺς, ἡ βάσις πατέθη εἰς τὸν πλάγιον β', διότι ἡ φυσικὴ αὐτοῦ βάσις νη συμπίπτει μὲ τὴν τοῦ πλαγίου δ', ὡς τῶν φθόγγων τῆς διεκτονεκῆς κλίμακος ὅντων ἐπτὰ καὶ μὴ διδόντων βάσεις εἰς ἥχους ὄχτω. Ἐπίσης ἀπατῶνται καὶ οἱ λέγοντες ὅτι τὸ νενανώ ἔχει τεταρτημόριον διότι τοῦτο, ἀν καὶ κατὰ τὸν Δαμασκηνὸν ἀποτελεῖ σχεδὸν ἐννατὸν ἥχον, ἐπειδὴ ὅμως ὑπάγεται εἰς τὸ χρωματικὸν γένος, ὡς κλάδος τοῦ πλαγίου β', φυλάττει τὰ διαστήματα αὐτοῦ· μαρτυρεῖ δὲ τοῦτο καὶ ὁ Δαμασκηνὸς αὐτὸς, παραδοὺς ἡμῖν τέσσαρας μόνον πολυσυλλάβους φθόγγους διὰ τὸ χρωματικὸν γένος, διὰ τὸν πλάγιον β' ἥχον καὶ τὸ νενανώ ἀλλως δὲ οἱ νεωτεροί, διαιροῦντες τὸ χρωματικὸν τετράχορδον εἰς ἡμιτόνιον καὶ τριημιτόνιον καὶ εἰς τεταρτημόριον, ἔχουσιν αὐτὸ ἐλλειπές κατὰ τεταρτημόριον καὶ τότε δὲν ἀντηχεῖ ἡ τετάρτη $\frac{1}{3}$, τοῦθ' ὅπερ ἀντιθίνει εἰς τοὺς νόμους τῆς ἀκουστικῆς· θέλοντες δὲ νὰ συμπληρώσωσι τὸ τετράχορδον, προσθέτουσι τὸ ἐλλείπον τε-

ταρτημόριον ἐπὶ τοῦ τριημιτονίου· ἀλλὰ καὶ ἀμφοτέρους τοὺς τρόπους ἔχουσι κακοφωνίαν.

Απὸ τὴν ἴστορίαν τῆς μουσικῆς μανθάνομεν ὅτι τὸ ἐναρμόνιον γένος τῶν ἀρχαίων ἀπὸ τοῦ 4ου αἰῶνος πρὸ Χριστοῦ ἐπεσεν εἰς ἀχρηστίαν, παραχωρήσαν τὴν θέσιν αὐτοῦ εἰς τὸ χρωματικόν.

Οἱ Πλούταρχος, δοτις εἴησι Πυθαγορεῖκός, παραπονεῖται διὰ τὴν νέαν μουσικὴν, ὅτι εἴναι πλήρης χρωματικοῦ, καὶ ὀνειδίζει τοὺς μουσικούς τοῦ καιροῦ του ὅτι ἐγκατέλειψαν τὸ ὠραιότερον γένος, λέγει, τὸ ἐναρμόνιον, διατεινόμενοι ὅτι ἡ διέσις (τέταρτημόριον τοῦ τόνου) δὲν εἴναι ἐκτελέσιμος καὶ δὲν ὑποπίπτει εἰς τὴν αἰσθησιν, καὶ ὅτι οἱ γράψαντες ἄλλοτε τεμάχια ἐπὶ τοῦ γένους τούτου ἥσαν φαντασιοκόποι· ὁ Πλούταρχος τοῦτος ἀποκρίνεται ὅτι ἔκεινοι δὲν ἔχουσι πρωτάπασι καλαισθησίαν. Τοῦτο συμπίπτει καλλιεστα μὲ ἐδάφιόν τι τοῦ Δαμασκίου (ἀναφερόμενον ὅπερ τοῦ Φωτίου, ἔκδοσις τοῦ 1653, σελ. 1051), ἐνθα λέγει: ὅτι ὁ φιλόσοφος Ἀσκληπιόδοτος, μολονότι καλὸς μουσικὸς, δὲν ἦδυνήθη ποτὲ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν διέσιν (τέταρτον τοῦ τόνου), ὅσον καὶ ἀν προσεκάθει, συμπυκνῶν ἡ διατριβῶν τὰ διαστήματα τοῦ διατονικοῦ καὶ χρωματικοῦ γένους. Καὶ τὸ διάστημα, λέγει: ὁ Φώτιος, τῆς διέσεως (τέταρτον τοῦ τόνου) ἀπολειθὲν διὰ τὴν ἡμετέραν ἀκοήν την παρέσυρε τὴν πτῶσιν αὐτοῦ τοῦ ἐναρμόνιον γένους ο. Εἰς τὸν δεύτερον μ. Χ. αἰῶνα ἥδη ἐπανήρχοντο εἰς τὸ διατονικὸν γένος, τὸ φυσικότερον, καὶ τοῦ ὅποιου τὰ διαστήματά εἰσι κανονικώτερον διηγημένα. Εἰς μουσικογράφος τοῦ μεσαιῶνος, ὁ Παχυμέρης, ἐκθέτων τοὺς διατονικοὺς τρόπους, ἀποφαίνεται ὅτι τὸ ἐναρμόνιον γένος

δὲν ἦτο πλέον ἐν χρήσει, τοῦ δὲ χρωματικοῦ εἰδός τι πολὺ σκληρὸν, τουτέστι τὸ περισσότερον πλησιάζον εἰς τὸ διατονικὸν, ἦτο ἐν χρήσει.

Οὐεν ματαίως οἵθεωρητικοὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς κολακεύονται νομίζοντες ὅτι διετηρήθη εἰς αὐτὴν τὸ ἀρχαῖον ἐναρμόνιον γένος· διότι εἰς τοῦτο, τὸ ἐπὶ τὸ βαρὺ ἡμιτόνιον τοῦ διατονικοῦ τετραχόρδου (ζω $\frac{1}{2}$ νη 1 πα 1 βου) ὑποδιηρεῖτο εἰς δύο τέταρτα τοῦ τόνου, ἀποκοπτομένου τοῦ ὑπεράνω αὐτοῦ εὐρισκομένου φθόγγου ὡς ἔξης (ζω $\frac{1}{4}$ ζω $\frac{1}{4}$ νη 2 τόνοι βου). Εἰς οὐδένα ἦχον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς ἀπαντᾶτις ἀποκοπτόμενον συστήματικῶς φθόγγον συνεπείᾳ τῆς διαιρέσεως τοῦ ἡμιτονίου εἰς δύο ἵσα μέρη. Ολοι οἱ φθόγγοι τῆς διαιπαδῶν ἐνὸς ἔκάστου ἦχου εἶναι εἰς τὰς θέσεις αὐτῶν. Καὶ τὸ μὲν ἐναρμόνιον τῶν ἀρχαίων βαίνει κατὰ δίεσιν ($\frac{1}{4}$ τοῦ τόνου) καὶ δίεσιν καὶ δίτονον ἀσύνθετον, τουτέστι μὴ χωριζόμενον εἰς δύο τόνους, ἀλλὰ ψαλλόμενον ὑπερβατῶς· τὸ δὲ ἡμέτερον δῆθεν ἐναρμόνιον γένος τῶν ἀρχαίων βαίνει κατὰ τόνον καὶ τόνον καὶ τέταρτον τοῦ τόνου καὶ κατὰ συνέπειαν ἡ τετάρτη $\frac{1}{3}$ εἶναι ἐλλειπής κατὰ $\frac{1}{4}$ τοῦ τόνου, δπερ ἀντιβίχίνει εἰς τοὺς νόμους τῆς ἀκουστικῆς. Θέλοντες δὲ νὰ συμπληρώσωσι τὸ τετράχορδον, προσθέτουσι τὸ ἐλλείπον τεταρτημόριον ἐπὶ τοῦ τόνου, ἀλλὰ κατ' ἀμφοτέρους τοὺς τρόπους ἔχουσι κακοφωνίαν.

Τὸ ἡμέτερον δῆθεν ἐναρμόνιον τῶν ἀρχαίων εἶναι ἡ διατονικὴ τοῦ πλαγίου δ' κλίμακι (νη-νη) ἐπεισηγμένη ἐπὶ τὴν τοῦ ἐναρμονίου βαρέος ἦχου (ζω-ζω). Οὗτος δὲ ὀνομάζεται ἐναρμόνιος, ὅχι διότι ἔχει

τεταρτημόριον τοῦ τόνου, ἀλλὰ διὰ τὸν ἔξης λόγον· κατὰ τοὺς μουσικοὺς νόμους ὅταν ἡ διαιπασῶν ἦχου τινὸς διαιρῆται κατὰ πεντάχορδον καὶ τετράχορδον, ὅνομάζεται ἐν αρμόνιος ἡ διαιρέσις αὐτη, ὅταν δὲ κατὰ τετράχορδον καὶ πεντάχορδον, ἀριθμητική. Καὶ αἱ μὲν τῶν ἐπτὰ ἦχων κλίμακες δύνανται νὰ διαιρῶνται κατ' ἀμφοτέρους τοὺς τρόπους, ἡ δὲ τοῦ βαρέος (ζω-ζω) μόνον κατὰ τετράχορδον καὶ πεντάχορδον· καὶ διὰ νὰ ὅμιλήσω μὲ τοὺς τεχνικοὺς ὅρους τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς, οἱ μὲν τρεῖς κύριοι καὶ οἱ τρεῖς πλάγιοι ἦχοι συναντῶσιν ἀλλήλους κατὰ πεντάχορδον τέλειον, τουτέστι συνιστάμενον ἐκ τριῶν τόνων καὶ ἐνὸς ἡμιτονίου, ὁ δὲ Γ' ἦχος μετὰ τοῦ πλαγίου αὐτοῦ συναντῶσιν ἀλλήλους κατὰ πεντάχορδον ἐλλειπὲς καθ' ἡμιτονίον (ζω $\frac{1}{2}$ νη 1 πα 1 βου $\frac{1}{2}$ γα). Ἐντεῦθεν ἡ μὲν κατὰ τὸ ἀτελὲς πεντάχορδον συνάντησις αὐτῶν, ὡς διαιρουμένης τῆς κλίμακος (ζω ζω) εἰς τετράχορδον καὶ πεντάχορδον, καλεῖται ἀριθμητικὴ· καὶ ἄλλως πτῶσις κατὰ τὸ διαιπασῶν καὶ παράγει τὸν διετονικὸν ἦχον τὸ διαιπασῶν βαρὺν, ἡ δὲ κατὰ τὸ τέλειον πεντάχορδον συνάντησις αὐτῶν, ὡς διαιρουμένης τῆς (ζω ζω) κλίμακος εἰς πεντάχορδον καὶ τετράχορδον, καλεῖται ἐν αρμόνιος ἦχος καὶ ἄλλως πτῶσις κατὰ τὸν τροχὸν, ὡς τοῦ νανὰ ἐν τῇ καταβάσει ψαλλομένου ἀντενεὶς καὶ βαρύνοντος τὴν βάσιν τοῦ βαρέος ἦχου ζω καθ' ἡμιτονίον, καὶ παράγει τὸν ἐναρμόνιον ἦχον καὶ κατὰ τὸν τροχὸν βαρὺν, βεβρυμένον καθ' ἡμιτονίον. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Γ' καὶ ὁ πλάγιος γ' ὡς κύριος καὶ πλάγιος συναντῶσιν ἀλλήλους καὶ ἀριθμητικῶς καὶ ἐναρμονίως, τουτέστι καὶ κατὰ τὸ διαιπασῶν

καὶ κατὰ τὸν τροχὸν, καὶ κατὰ συνέπειαν ἔχουσι τὴν ἴδιαν κλίμακα, ἅρα ἀμφότεροί εἰσι καὶ διατονικοὶ καὶ ἐναρμόνιοι· καὶ εἰς μὲν τὸ ἀργὸν στιχηράριον ἔχουσι κοινὴν τὴν διατονικὴν ἢ ἀριθμητικὴν κλίμακα, εἰς δὲ τὸ σύντομον στιχηράριον καὶ τὸ εἰρμολογικὸν τὸ τε ἀργὸν καὶ σύντομον τοῦ Γ', μόνον δὲ τὸ σύντομον τοῦ τλαχίου Γ' εἰναι κοινὴ ἢ ἐναρμόνιος ἢ κατὰ τὸν τροχὸν κλίμαξ.⁹ Ωστε τὸ ἐν αρμόνιον ἐδόθη εἰς τὸν Γ' καὶ βαρὺν ἥχον, ὅχι διότι ἐν τῇ κλίμακι αὐτῶν ἐιχρεῖται τὸ ἡμιτόνιον εἰς δύο τέταρτα τοῦ τόνου, ὡς εἰς τὸ τῶν ἀρχαίων, ἀλλὰ διότι ὁ ζωβαρύνεται καθ' ἡμιτόνιον, καὶ ὡς ἐκ τούτου σχηματίζεται τὸ ἀτελὲς πεντάχορδον (Ζω $\frac{1}{2}$ νη 1 πα 1 βου $\frac{1}{2}$ γα) τέλειον ἐκ 3 τόνων καὶ ἐνὸς ἡμιτονίου, τοῦθ' ὅπερ καθιστᾶ δυνατὴν τὴν διαίρεσιν τῆς κλίμακος (Ζω-Ζω) εἰς πεντάχορδον καὶ τετράχορδον, ἥτις διαιρεῖται καλεῖται ἐν αρμόνιος· ἅρα ἀμφότεροί εἰσι διατονικοὶ· κατὰ τί λοιπὸν διαφέρουσι; κατὰ τὴν διάφορον θέσιν τῶν εἰς τὰς αὐτῶν διαπασῶν εύρισκομένιν δύο ἡμιτονίων· καὶ ἡ μὲν ἀριθμητικὴ ἢ κατὰ διαπασῶν κλίμαξ τοῦ (Ζω-Ζω) ἔχει αὐτὰ, τὸ μὲν μεταξὺ τοῦ 1ου καὶ 2ου καὶ 4ου καὶ 5ου φθόγγου (Ζω-νη) (Βου-γα), ἡ δὲ ἐναρμόνιος ἢ κατὰ τὸν τροχὸν κλίμαξ τοῦ (Ζω-Ζω), ἡ οὖσα ὁμοία πρὸς τὴν ἐναρμόνιον ἢ κατὰ τὸν τροχὸν κλίμακα τοῦ Γ' ἥχου (γα-γα) ἔχει τῶν ἡμιτονίων τὸ μὲν μεταξὺ τοῦ 3ου καὶ 4ου καὶ 7ου καὶ 8ου φθόγγου (πα-θου) καὶ (κε-Ζω). Συγχρίνατε ἡτοι τὴν τοῦ πλαγίου δ' κλίμακα (νη νη) πρὸς τὴν τοῦ κατὰ τὸν τροχὸν (Ζω-Ζω), καὶ θέλετε εῦρει τὰ ἡμιτόνια ἀμφοτέρων ἔχοντα τὴν αὐτὴν θέσιν. Διαφέρουσι δὲ ὁ γ' τοῦ πλα-

γίου γ' ἢ βαρέος κατὰ τὴν ὀξύτητα καὶ κατὰ τοὺς δεσπόζοντας φθόγγους.

Τὰ περὶ τῶν τονιάρων διαστημάτων τῆς μουσικῆς Ἑλλήνων τε καὶ Βυζαντινῶν διέκριτά ταῖς ἴωσις ἀνεπαρκῆ ἵνα καταδεῖξωσι τὰς ἐλλείψεις καὶ παραφθορὰς τῆς ἡμετέρας μουσικῆς· ἐπειδὴ ὁμιλίας καὶ τὰ πλειότερα τούτων ὑπερβαίνουσι τὰ δριτα τῆς δημοσιογραφίας, διὰ ταῦτα τολμῶ νὰ καθικετεύσω τὸν σεπτὸν ἡμιῶν πρωθιεράρχην ἵνα συγκαλέσῃ συνέλευσιν πραγματογνωμόνων, εἰς ἦν, ἀφοῦ ἐμπράκτως καὶ διὰ ζώσης φωνῆς ἀναπτυχθῶσι τὰ ἀνωτέρω, καὶ διὰ πολλῶν ἀλλων ἀριδήλως θέλει κατεφανῆ ὅτι εἶναις ἀπόλυτος ἀνάγκη ἵνα ἀπορρίψωμεν τὰς κατὰ διαφόρους καιροὺς καὶ ἐνεκα τῆς εἰκῆ καὶ κατὰ τύχην γινομένης διδασκαλίας τῆς μουσικῆς τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν ἐπισυμβίσας ἀλλοιώσεις, μεθ' ὃν τοσούτῳ στενῶς εἰμεθα συνῳκειώμενοι, ὡστε νομίζομεν ὅτι ἀποτελοῦσιν ἀναπόσπαστον μέρος τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ἵνα οὕτως ἀναφανῆ τὸ κάλλος καὶ εἰδος τῶν ἀρχαίων κλιμάκων πρὸς δόξαν καὶ κλέος τοῦ τε Εθνους καὶ τῆς Ἐκκλησίας.

ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ.

Ἐπισυνάπτεται ἐνταῦθα καὶ ἀλλη διατριβὴ, ἡ τοῦ κ. Μισαὴλ Μισαηλίδου, δημοσιευθεῖσα ἐν τῷ «Νεολόγῳ» τῶν 27]⁹ 8ερίου 1879 (ἱριθ. 3191).

Ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 2162 φύλλῳ τοῦ «Νεολόγου» ἐδημοσιεύθη διατριβὴ περὶ ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ὑπογεγράμμένη παρὰ

τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἱεροψάλτου Χατζῆ Παναγιώτου Κηλτζανίδου, δστις ἀπευθυνόμενος πρὸς ἀνώνυμον ἱεροψάλτην δὲν ἀποδέχεται τὸν ἐλάσσονα τόνον, τὸ τριτημέριον καὶ τεταρτημόριον. Εἰς ἀπάντησιν τῶν ἀτέχνων αὐτοῦ ἐπιχειρημάτων λέγομεν ὅτι, ὅταν ταῦτα ἀφαιρεθῶσιν, ἡ τότε ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν μουσικὴ ἀποστερουμένη τῶν ἀλλων δύο γενῶν, (ἐνῷ ἡμεῖς προσπαθοῦμεν ν' ἀνακαλύψωμεν καὶ τὰ ἀρχαῖα ἀκόμη), περιορίζεται ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ διάτονον γένος καὶ μεταβάλλεται εἰς εὐρωπαϊκὴν, ὅπότε ἀπόλλυσι τὸν πλοῦτον καὶ τὸ μεγαλεῖον αὐτῆς. Ἀλλὰ τότε ποῦ μένει ἡ περὶ ἐναρμονίου γένους μαρτυρία τοῦ Α. Κυντιλιανοῦ, ἀποφηναμένου ὅτι: «Τὸ ἐναρμόνιον γένος χαρακτηρίζεται ἐκ τῶν τεταρτημορίων δέσεων;» (Δίεσιν ἔκαλουν οἱ ἀρχαῖοι τὸ παρ' ἡμῖν τεταρτημόριον).

Ἐπομένως ὁ κ. Κηλτζανίδης ἀποτείνεται πρὸς ἡμᾶς μὴ παραδεχόμενος τὴν κατὰ 72 τμήματα ἀξίαν τῶν διαπασῶν, τὴν δόποιαν, κατὰ τὸν παρελθόντα ίούνιον, ὅτε ἦμην ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ὡμίλησα περὶ μουσικῆς ἐν τῇ λέσχῃ Μνημοσύνῃ καὶ ἐν τῇ τοῦ Γένους Σχολῇ, ἀπέδειξα παρρησίᾳ διὰ τῆς χορδῆς μ τρῶν διὲν διαβήτου αὐτὴν, κατὰ γεωμετρικὴν καὶ ἀριθμητικὴν ἀναλογίαν προσεπιφέρων ἐπὶ τούτῳ καὶ ἐφαρμόζων τὰς διαφόρους ῥήσεις καὶ μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ἀξιοτίμου μουσικοδιδασκάλου πρωτοψάλτου κ. Γ. Βιωλάκη καὶ τοῦ λαμπαδαρίου τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας κ. Νικολάου καὶ τοσούτων ἀλλων ἐπισήμων ἱεροψάλτων καὶ μουσικοδιδασκάλων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἵτινες, ὡς ὁ κ. Κηλτζανίδης, διῆσχυρίζοντο καὶ ἐπέμενον, ἀμα ὅμως εἶδον πραγματικῶς τὴν

ἐπιστημονικὴν διείρεσιν τῆς χορδῆς (κατὰ Πιθαγόρα) ἴδιοις ὁ τελευτῆς, συγχρόνως δὲ ἡκουσαν τὴν χορδὴν ἡχοῦσαν καθηρώτατα διαπασῶν ἐπὶ τῶν 72 τμημάτων, πραφωνοῦσαν δὲ κακοήχως ἐπὶ τῶν 68, παρεδέχθησαν μετ' εὐχαριστήσεως. Τὸ αὐτὸ ἀκολούθως ἀνέπτυξα καὶ ἐνώπιον τῆς Α. Θ. Παναγιότητος, δστις βλέπων τὸ ἀληθὲς τῶν ἀποδείξεων καὶ εὐχαριστηθεὶς ἐνεθέρρυνέ με καὶ μὲ προέτρεψεν εἰς τὴν ἐκτύπωσιν τῶν δύο μου Δοκιμίων τῆς Μουσικῆς Θεωρίας. 'Ο δὲ κ. Κηλτζανίδης μὴ παρευρεθεὶς εἰς τὴν συζήτησιν καὶ τὴν πειραματικὴν ταύτην ἀπόδειξιν παραπονεῖται ἐπὶ τῷ ὅτι δὲν προσεκλήθη. 'Η πρόσκλησις τῶν ἀρμοδίων ἐπὶ τούτῳ ἱεροψάλτων ἐγένετο τῇ διαταγῇ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος· τί πταιεὶς ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὁ μὲν καὶ ὁ δὲ, ἐάν ὁ τεταγμένος πατριαρχικὸς κλητήρος δὲν προσεκάλεσε καὶ τὸν μουσικολογικώτατον κ. Κηλτζανίδην; 'Αλλ' ἐπειδὴ δὲν προσεκλήθη, ἐπεται ὅτι ἡσαν ἀναρμόδιοι οἱ παρευρεθέντες; 'Ἐπὶ τοσοῦτόν εἰσιν ἀπειροὶ αὐτοὶ καὶ ἀδεῖς, μόνος δ' αὐτὸς παροιεῖ ἐν 'Ιερουσαλήμ; Μόνος οὗτος ἡν ὁ ἀρμόδιος, ὅστε τολμᾷ ν' ἀποφαίνηται ὅτι ἡ κατὰ 72 κλίμακ ἀρμόδιει ἀποκλειστικῶς μόνον τῇ εὐρωπαϊκῇ μουσικῇ, γράφων καὶ δημοσιεύων ὅτι «ἡ διαίρεσις τῆς κλίμακος εἰς 72 τμήματα ἀποκλειστικῶς ἀρμόδιει εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν μουσικὴν, συγχρόνως δὲ προτείνων ὡς καταλληλοτέραν τὴν τοῦ Εύκλείδου κλίμακα νὰ διῆσχυρίζηται ὅτι εκατὰ τὴν διαίρεσιν τοῦ Εύκλείδου ἡ εἰς τοῦ τμήματα διαίρεσις τῆς κλίμακος ἔστιν ὄρθοτάτην»;

'Απροῦμεν διὰ τὰς παραδοξολογίας ταύτας τοῦ κ. Κηλτζανίδου, ὃν σπεύδομεν νὰ ἐρωτήσωμεν διατί τούλάχιστον δὲν ἐ-

φερε πρὸς ἀπόδειξιν τούτου ὁριστικήν τινα
ρῆσιν ἢ μαρτυρίαν τοῦ Εὐκλείδου, ὅτι δη-
λαδὴ ἡ διαπασῶν ἔχει ἀξίαν 66 τμημάτων;
Οθεν ἀνυπομόνως ἀναμένομεν νὰ δεῖη
προστχῶς πιῦ ὁ Εὐκλείδης ποιεῖται λόγον
περὶ τῆς τοιαύτης διαπασῶν, ἡμεῖς τούτων
τίον βλέπομεν τὸν Εὐκλείδην ὁμοφρονοῦν-
τα καθ' ὅλα πρὸς τὸν Πυθαγόραν, οὐχὶ δὲ
παρουσιάζοντα ἄλλην διαπασῶν ἀξίας 66
τμημάτων.

Ἡ μουσικὴ εἶναι μία ἐν γένει, εἶναι δὲ
φυσικὴ καὶ γενικὴ· τοιαύτη δὲ οὖσα, μίαν
μόνην ἔχει διαπασῶν, μίαν μόνην ἀντιφω-
νίαν, οὐχὶ δὲ καὶ δύο εἰδῶν ἀντιφωνίας·
ἐπὶ παραδείγματι, ἐὰν φέρωμεν Εὐρωπαῖον
μουσικὸν, συγχρόνως δὲ καὶ ἡμέτερον ἐκ-
κλησιαστικὸν καὶ ἀρχίσωσιν οὗτοι ψύλλον-
τες τὴν κλίμακα ταύτοχρόνως ὁ μὲν κατὰ
τὸ do, re, mi, fa, ὁ δὲ κατὰ τὸ νὴ, πᾶ, βοῦ,
γᾶ καὶ φθίσωσι συμφώνως καὶ ἀχωρίστως
εἰς ἐν καὶ τὸ αὐτὸ σημεῖον, εἰς τὴν ἀκρι-
βεστάτην δηλονότι ἀντιφωνίαν, δὲν δικαιού-
μεθα κατὰ τὸν ὄρθον καὶ ἐπιστημονικὸν λό-
γον νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ μὲν Εὐρωπαῖος
ἀνέβη κατὰ 72, ὁ δὲ ἐκκλησιαστικὸς κατὰ
68. Ἀπαντα ταῦτα ἐπὶ δύο ὥρας ἀνεπτύ-
ξαμεν ἐν τῇ λέσχῃ Μ νημοσύνῃ. Ἐν
τῇ μουσικῇ ὑπάρχει φυσικῶς μία ἀντιφω-
νία, ἀλλὰ οὐχὶ δύο, ὁ δὲ κ. Κηλητζανίδης
παραδόξως πως παρουσιάζει ἡδη καὶ τρί-
την ἀντιφωνίαν μὲν τὰ 66 τμήματα, ἀνευ
παραπομῆς καὶ ἀνευ ἐπιστημονικῆς ἀπο-
δείξεως, ἀλλὰ μόνον ἐξ ἴδιας πρωτοβου-
λίας καὶ ἐξ εἰκασίας· ἀλλ' ἐν τοιούτοις ζη-
τήμασιν οὐδὲν ὠφελοῦσιν αἱ εἰκασίαι, ἀπα-
τεῖται ἀπόδειξις ἐπιστημονική.

Ἐνδέχεται τοῦτο νὰ γίνηται καὶ κατὰ
66 τμήματα, ἀλλ' ὁ μεῖζων τότε τόνος
δέον νὰ ἔχῃ ἀξίαν 11 τμημάτων, οὐχὶ

δὲ καὶ 12, ἀναλόγως δὲ τοῦ μεῖζονος ἐν-
νοεῖται ὅτι θὰ ἐλαττωθῶσι καὶ οἱ ἀλλοι
τόνοι, ἀλλὰ τότε τίς ἀξία δοθήσεται εἰς τὸν
ἐλάσσονα, ἐλάχιστον τριτημόριον καὶ τε-
ταρτημόριον; Ἐν τῇ διατριβῇ αὐτοῦ ὁ κ.
Κηλητζανίδης διατείνεται ὅτι οὐδεμία πρέπει
νὰ γίνη ἀλλοίωσις εἰς τὴν μουσικὴν, ἐνῷ
ὅ ἴδιος παρομοιάζει καὶ τρίτην διαπασῶν
μετὰ 66 τμημάτων. Μὴ παραδεχόμενος
τὰ 72 τοῦ Πυθαγόρου, πῶς παραδέχεται
τὸν μεῖζονα τόνον μετὰ 12 τμημάτων καὶ
τριτημόριων καὶ τεταρτημόριων; Ταῦτα
εἶναι ἐφευρέσεις τοῦ Πυθαγόρου ἐπὶ ἐπιστη-
μονικῶν πειραμάτων καὶ ἀποδείξεων στη-
ριζόμεναι· τίς δὲ ἐξηκρίβωσε ταῦτα, οἱ δι-
δίσκαλοι ἢ ὁ Πυθαγόρας; Οἱ διδάσκαλοι
ἥταν πολυμαθέστεροι τοῦ Πυθαγόρου, ὡ-
στε ἐν τῇ διαπασῶν ἐξιχνίασαν τὸ λάθος
αὐτοῦ καὶ ἔδωκαν ἀκολούθως ἀξίαν 68
τμημάτων (!) ἐκτὸς τοῦ Πυθαγόρου καὶ ἀλ-
λοι μαρτυροῦσι περὶ τῶν 72, ὡς ὁ Α. Κυν-
τιλιάνος: «Τὸ δὲ δὶ ὄκτω καλεῖται μὲν
διαπασῶν, διατίθεται δὲ ἐκ τόνων ἐξ, ἡμι-
τονίων δώδεκα», δηλαδὴ ὁ χῶρος τῆς δια-
πασῶν ἐμπεριλαμβάνει ἐξ ἀκεραίους τόνους
μεῖζονας, οἵτινες ἀνὰ δώδεκα φέρουσιν ἀ-
ξίαν 72 τμημάτων. Ἐπίσης καὶ ὁ Γαυδέν-
τιος συμφώνως μαρτυρεῖ λέγων: «Τὸ δὲ
διαπασῶν φθόγγων ἐστὶν ὄκτω, διαστημά-
των ἐπτὰ, τόνων ἐξ, ἡμιτονίων δώδεκα».
Ο δὲ γέρων Βακχείος «Ἡ διαπασῶν ἐκ
τόνων ἐξ συνέστηκεν ἀποφαίνεται.

Πλὴν τούτων τῶν ἀποδείξεων, παρέστη-
σα καὶ διὰ τοῦ ὄργανου διαιρῶν ἐπιστημο-
νικῶς τὴν χορδὴν, ὡστε οἱ παρευρεθέντες
εἰδον τὴν χορδὴν ἡχοῦσαν τὴν διαπασῶν
ἐπὶ τῶν 72, οὐχὶ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν 68. Υ-
πάρχουσι καὶ ἀλλαὶ μαρτυρίαι καὶ ἀποδεί-
ξεις, ἀς παραλείπομεν χάριν συντομίας ἐ-

πάγοντες μόνον τὴν ἐπομένην: «Λόγοι εἰσὶν ἐν ἀριθμοῖς εὐρημένοι τῶν συμφωνιῶν καὶ δοκιμασθέντες ἀκριβῶς πάντα τρόπον, τῆς μὲν διατεσσάρων ἐπίτριτον, ὃν ἔχει τὰ 24 πρὸς τὰ 18, τῆς δὲ διαπέντε, ἡμιόλιον, ὃν ἔχει τὰ 24 πρὸς τὰ 16, τῆς δὲ διαπασῶν διπλάσιον, ὃν ἔχει τὰ 24 πρὸς τὰ 12, τῆς δὲ διαπασῶν τε ἅμα καὶ διατεσσάρων, διπλασιεπιδίμοιρον, ὃν ἔχει τὰ 24 πρὸς τὰ 9· καὶ τῆς μὲν διαπασῶν τε ἅμα καὶ διαπέντε, τριπλάσιον, ὃν ἔχει τὰ 24 πρὸς τὰ 8· τῆς δὲ δις διαπασῶν, τετραπλάσιον, ὃν ἔχει τὰ 24 πρὸς τὰ 6·.

Ταῦτα δὲν παραδέχεοθε, κ. Κηλτζανίδη, ἡ δὲν ἔφθαστε εἰς τὴν ἑένηγησιν αὐτῶν καὶ ἐμμένετε εἰς τὴν γνώμην καὶ ἰδέαν ἡμῶν; Τὰ 24 ταῦτα δὲν εἶναι συγχρόνως καὶ 72; Ἡ μουσικὴ δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὸ πα, δου, γα, δι καὶ ἄνωνες, ἀπερ οὐδὲν ὠφελοῦσιν ὑπὸ θεωρητικὴν ἐποψιν.

Εἰς τὰ ὄλιγα ταῦτα περιορίζομενοι, τολ μῶμεν νὰ εἰπωμεν ὅτι ὁ κ. Κηλτζανίδης παρουσιάζει τὴν πρακτικὴν μουσικὴν ὡς στρατήγημα, δηλαδὴ τὰ κατὰ φάσεις συστηματικὰ πεντάχορδα τοῦ βυζαντινοῦ τροχοῦ, ὡς ἐμπεριέχοντα ταῦτα τὸν ἐλάσσονα τόνον μετὰ τμημάτων 9· ἀγνοῶν ὅμως τὴν ἐπιστημονικὴν διαίρεσιν τῶν τόνων καὶ κατὰ πόσον ὁ τόνος οὗτος εἶναι ἐλάσσων τοῦ μείζονος, ἐπιμένει στερβῶς εἰς τὴν ἰδέαν του, τὸ δὲ παράδοξον εἶναι ὅτι ἀναβαίνει τὴν κλίμακα κατὰ 72, χωρὶς νὰ αἰσθανθῇ τοῦτο καὶ πιστεύει ὅτι ἀνέβη αὐτὴν κατὰ 68, τοῦτο δὲ, διότι πάσχει ἀγνοιαν τῆς ἀξίας τῶν τόνων καὶ τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτῶν διαιρέσεως.

Καὶ ἐνῷ ἀπεδείξαμεν τὴν ἐν τῇ ἑκκλησιαστικῇ μουσικῇ ὑπάρχουσαν ἀνωμαλίαν καὶ ἑένηγησαμεν τὴν ὑπάτην βαρεῖαν,

ἢν εἰχον παρεξηγήσει οἱ ἀείμνηστοι διδάσκαλοι, καὶ ἐνῷ καὶ αὐτὸς ὠμολόγησε καὶ παρεδέχθη ὅτι τὰ λάθη καὶ αἱ ἀνωμαλίαι προηλθον ἐκ τῶν παρεξηγήσεων τῶν διδασκάλων, ἡπορήσαμεν ἀναγνόντες ἐν τῇ διατριβῇ αὐτοῦ ταῦτα: «Ἄλλ' οἱ μὴ παραδεχόμενοι τὴν διαίρεσιν τῆς κλίμακος εἰς 72 τμήματα, ἐὰν ἐπιμένωσιν εἰς τὰς ἰδέας των, παρακαλοῦμεν αὐτοὺς νὰ ἑένηγηθῶσι παρρησίᾳ καὶ ἀποδείξωσι μίαν πρὸς μίαν τὰς ἐλλείψεις καὶ τὰς ἀτελείας δῆθεν τῆς ἑκκλησιαστικῆς μουσικῆς καὶ τὴν κατ' αὐτοὺς θεραπείαν, καθότι ἴδιον τοῦ ἐπιστήμονος καὶ ἀγαπῶντος τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ὡφέλειαν τῶν ὁμογενῶν ἐστι τὸ φέρειν πάντοτε τὰ ἔργα αὐτοῦ εἰς τὸ φῶς, ὅπως φωτίσῃ καὶ φωτισθῇ.

Ἄλλὰ κατωτέρω τῆς διατριβῆς του ἐπάγεται ὁ κ. Κηλτζανίδης ἐνεργα ἀναιροῦντα τὰ πρῶτα, ἐνῷ ἀφ' ἐνὸς λέγει ὅτι ἴδιον τῶν ἐπιστημόνων εἶναι τὸ φέρειν εἰς φῶς τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἐξ ἀλλου ἐπιθυμεῖ νὰ ἐμποδισθῇ οἰαδήποτε περὶ τοιεύτου σκοποῦ ἔκδοσις. Μετὰ τὰ ἀνωτέρω φρονοῦμεν ὅτι ὁ κ. Κηλτζανίδης, ἀναγινώσκων τὰς συντόμους ἡμῶν ἀντιπαρατηρήσεις, θ' ἀρκεσθῇ εἰς αὐτὰς καὶ θὰ μεταβάλῃ γνώμην, δισον ἀφορᾶ τὴν θεωρίαν, ἣν ἀνεπιτύξαμεν ἐν τῇ λέσχῃ Μνημοσύνῃ, ἐν τῇ Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ καὶ ἐπὶ παρουσίᾳ τῆς Α. Θ. Παναγιότητος καὶ θὰ πεισθῇ ἐπομένως ὅτι δὲν ἔργαζόμεθα ἐν τῷ σκότει, ἀλλ' ὑπεβάλομεν τὰς σκέψεις καὶ θεωρίας ἡμῶν ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν τῶν

ἐπισημοτέρων μουσικοδιδασκάλων τῆς Κων-
σταντινουπόλεως.

Ἐν Σμύρνῃ, τῇ 31 αὐγούστου 1879.

ΜΙΣΑΗΑ ΜΙΣΑΗΛΙΔΗΣ.

Ἴδου καὶ ἡ διατριβὴ τοῦ κ. Δ. Πα-
σπαλλῆ.

Πρὸς τοὺς ἐφιεμένους τὴν ἐπαρδρθωσιν
καὶ βελτίωσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς
ἡμῶν μουσικῆς.

Κύριοι.

ΑΠΟ τίνος χρόνου μετ' ἀθυμίας ἀναγι-
νώσκω ἐν τῇ δημοτικογραφίᾳ σχοινοτενεῖς
διατριβάς μουσικοδιδασκάλων, ἀληθέστερον
δ' εἰπεῖν, ἱεροφαλτῶν, πέρι τῆς ἐκκλησια-
στικῆς ἡμῶν μουσικῆς. Λέγω μετ' ἀθυ-
μίας, διότι, ἀν αἱ διατριβαὶ αὗται ἐπετύγ-
χανον τοῦ σκοποῦ τοῦ νὰ διευχρινίσωσι τὸ
ὑφιστάμενον σπουδαῖον τοῦτο ζήτημα, κοι-
νωνικῆς μᾶλλον ἀνάγκης ἴδιον, ἡ ἐπιστη-
μονικὸν, ἡ ἀν κατώρθουν τούλαχιστον νὰ
ὑποδείξωσι τὸ μέσον, δι οῦ ἥθελεν εἰσθαι
ἐφικτὸν οὐχὶ νὰ γίνῃ προσιτωτέρα καὶ συμ-
παθητικωτέρα εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ὄρθοδοξον
κοινωνίαν ἡ ἔθνικὴ ἡμῶν αὐτὴ μουσικὴ,
ἀλλ' ἥτιον ὄχληρὸν εἰς τὰς ἀκοὰς καὶ εἰς
τὰς αἰσθήσεις τοῦ ἐκκλησιαζομένου λαοῦ,
ἐκ πολλῶν ἀλλως ἐνδείξεων εύσεβοῦς καὶ
φιλοκάλου, πάντες οἱ ἔχεφρονες καὶ ζη-
λωταὶ τῶν πατρώων ἥθελον χειροκροτήσει
καὶ μετ' εὐγνωμοσύνης εἰλικρινοῦς ἥθελον
ἀσπασθῆ τὰς τοιαύτας σκέψεις καὶ μελέ-
τας, καὶ τὴν ὄντως πρωτόδουλον μέριμναν

τῶν ἀγαπητῶν, ἐναρέτων, πρὸ πάντων δὲ
ὅλιγχρον τοιούτων ἱεροφύλτων. 'Αλλ' ἐ-
ρωτῶ ὑμᾶς, ἀξιότιμοι καὶ ἀγαθοὶ ἱεροφύλ-
ται, εἰς τί ὡφέλησαν τὸ δημόσιον, ἡ ποίαν
ἐπὶ τὸ βέλτιον τροποποίησιν ἐπήνεγκον εἰς
τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἡμῶν μουσικὴν αἱ ἐπι-
στημονικαὶ αὗται δηθενὶ ὑμέτεραι συζη-
τήσεις καὶ λεπτολογίει περὶ τόνων, ἡμι-
τονίων, διαστημάτων, γενῶν, εἰδῶν κτλ.
εἰς ἀς περιορίζονται αἱ ὑμέτεραι φιλονε-
κίσι καὶ διατριβαί; Διότι τί μέλει εἰς τὸ
δημόσιον, τὸ ἔχον τὴν μπομονὴν ν' ἀναγι-
νώσκῃ τὰς λεπτολογίας ταύτας καὶ τὰ ζη-
τήματα, ἀτινα ἐλυσαν ἥδη καὶ διευκρίνη-
σαν ἀρκούντως Εὔφωποις μουσικοφιλόσο-
φοι, ἀν. π. χ. ὁ πλ. γ' (βαρὺς) ἥχος βα-
δίζει κατὰ τὸ ἐναρμόνιον (;) ἡ χρωματικὸν
γένος, ἡ ἀν ἄλλος ἥχος βαδίζει κατὰ δια-
τονικὸν, ἡ ἀν ἀποδείξεις τούτου είναι τὸ
νηνη, ἡ τὸ ζωζω, ἡ τὸ βου, ἡ τὸ δι;
Τὸ ζήτημα δὲν είναι τοῦτο, ἀγαθοὶ φίλοι.
Οὐχὶ τὸ ζήτημα είναι ἀν ἡ ἐκκλησιαστικὴ
ἡμῶν μουσικὴ, ὅπως σήμερον ψάλλεται κα-
τὰ τὴν ἴδιοτροπίαν, κατὰ τὴν μουσικὴν μά-
θησιν καὶ ἴδιως κατὰ τὴν ἴδιοσυγχρασίαν
καὶ τὴν στιγμαίαν εύθυμον ἡ δύσθυμον
κατάστασιν ἑκάστου ἱεροφύλτου, είναι ἡ
δὲν είναι ἀρεστὴ εἰς τὸν ἐκκλησιαζόμενον
λαὸν, τὸν ἐπιθυμοῦντα νὰ προσευχηθῇ καὶ
νὰ κατανυγῇ. Αἱ σκέψεις καὶ μελέται τού-
του ἡ ἐκείνου τοῦ ἱεροφύλτου, ἀρυόμεναι
ἐξ ἀρχαίων πηγῶν Εύκλείδου, Πυθαγόρου,
Πλούταρχου κλπ. ὡς καὶ ἐκ τῶν μεταγε-
νεστέρων βιζαντινῶν διδασκάλων, ἔχουσι
μὲν τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτῶν ἀξίαν ἐν μέ-
ραι, ἀλλὰ σήμερον, ὅτε ἡ εἰστάθεια τῆς εὐ-
σεβείας τοῦ ὄρθοδοξοῦ χριστιανοῦ κλονίζε-
ται καὶ χαλαροῦται ὁ σημέραι ἐν τῇ ἔξωτε-
ρικῇ τοῦ Θεοῦ λατρείᾳ, ἐνεκά τῆς ἐπονει-

δίστου καταπτώσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς, ἀλλαχοῦ ζήτητέον τὸ αἰτιον. Πεῖσον τοῦτο, καὶ πόθεν προέρχεται; Τοῦτο τὸ ζήτημα. Ἐν τῇ εἰλικρινείᾳ μου καὶ ἐν τῇ πρὸς ὑμᾶς ἀφοσιώσει, κύριοι ιεροφάλται, ἐπιτρέψατέ μοι νὰ εἴπω ὑμῖν θερραλέως, ὅτι ὑμεῖς αὐτοὶ ἐν τῇ ὑμετέρᾳ ἀπλότητι καὶ ἀθωάτητι εἴςθε ἀκουσίως οἱ πρωταίτιοι τοῦ κακοῦ τούτου. Καὶ ιδὲν διατί ἡ καθ' ὑμᾶς παράτολμος αὕτη ρήτρα: "Τοιεῖς, κύριοι, διὰ τῶν αὐθαιρέτων ἴδιοτροπιῶν σας, καὶ διὰ τῶν κατὰ κατρεὺς ἀσυγγιώστων ὀλιγωριῶν σας, πρὸ πάντων δὲ διὰ τοῦ πρὸς τὰς καινοτομίας καὶ τοὺς ξενισμοὺς ὀμετέρους ἔρωτος κατωρθώσατε νὰ παραμορφώσητε τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἡμῶν μουσικὴν ἐν τοιούτῳ βιθυμῷ, ὡςτε, πολὺ μακρὰν τοῦ νὰ διαιτηρθῇ ἀηδιότητον τὸ ἀρχαῖον αὐτῆς κάλλος καὶ ἡ ἀπλότητα αὐτῆς, νομίζω ὅτι, ἀν ὁ πρῶτος ἡμῶν μουσικοδιάσκαλος καὶ μουσικοφιλόσοφος, ὁ ἄγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς, μᾶς ἐπεσκέπτετο εἰς καμμίαν μακρὰν ἐκκλησιαστικὴν τελετὴν, ὡς, π. χ. εἰς καμμίαν παννυχίδα, ἀμέσως ἥθελε μυστικῷ τῷ τρόπῳ ἀποταθῆ εἰς τὸν κανδηλάπτην διὰ νὰ τὸν ἔρωτήσῃ ποίας φυλῆς εἶναι οἱ φάλται οὗτοι, καὶ ποίαν μουσικὴν ἔχουσιν ἐν χρήσει; Τοῦτο δὲ διατί; διότι οὐκ εἶδε πῶς παρεγνωρίσατε τὴν στοιχειώδη ταύτην βίσσιν τῆς ἡμετέρας μουσικῆς: ὅτι δηλ. ἡ μουσικὴ αὐτῇ δὲν ἀποκαθιστᾷ τὸ κύριον θέμα τῶν ἡμετέρων προσευχῶν, ἀλλ' ἡ ποίησις τῶν ἑρῶν ἀσμάτων ὑποβοηθεῖται κατὰ δεύτερον λόγον ὑπὸ τῆς μουσικῆς, ὡςτε ἡ ἀσματογραφία ἡμῶν, ὡς πρωτίστη καὶ κυρία βάσις τοῦ ιεροῦ τούτου σκοποῦ, προωρίσθη πάντοτε νὰ περέχῃ καὶ ὑπερβάλῃ ὅλων τῶν βοηθημάτων αὐτῆς, καὶ νὰ καταντῇ

μία εὔρυθμος καὶ ἔμμουσος τῶν ἀσματικῶν ποιήσεων ἀπαγγελία (recitatif), διατηρούμένης αὐστηρῶς τῆς ἔμμετρου προφορᾶς καὶ τῆς μετρικῆς προσῳδίας αὐτῶν, ὅπως οἱ θεόπνευστοι ἡμῶν πρῶτοι ἀσματογράφοι τὰς εἶχον συντάξει ἐν τῇ χριστιανικῇ αὐτῶν ἔκστασει. Σήμερον δὲ τί συμβαίνει; "Οὐλον τούναντίον. Ή προφορὰ τῶν λέξεων, ἡ προσῳδία, ὁ χρόνος, ὁ ρυθμὸς ὅλος τῆς ἀσματικῆς ποιήσεως πνίγεται ἐντὸς μιᾶς ἐκρύθμου καὶ ξενικῆς μελωδίας καὶ μόνον ἔνεκα αὐτῆς ὁ ἐκκλησιαζόμενος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲν ἔννοει οὐδὲ λέξιν τῶν ἀδρῶν καὶ ἀφιλοκάλως οὗτοι πῶς ψαλλομένων ποιήσεων.

"Ἐνῷ λειπόν ταῦτα κατήντησαν εἰς τὸ μὴ περαιτέρω διὰ τοὺς ἄνω ἐκτεθέντας λόγους, μὴ εἰσακουομένων δὲ ὅπου δεῖ τῶν δικαίων παραπόνων τοῦ εὔσεβοῦς λαοῦ, προβαίνετε ὑμεῖς, κύριοι: ιεροφάλται, εἰς τὸ μέσον, καὶ κλυδωνιζόμενοι ἐντὸς πελάγεις ἐπιστημονικῶν λεπτολογιῶν, κατ' ἐμὲ δὲ λίαν ἀμφιεβητησίμων ὄρισμῶν καὶ σκαιοτήτων μᾶλλον, μᾶς ὅμιλεῖτε, π. χ. περὶ τοῦ μεγάλου ἵσου, περὶ ὅπατης βαρείας, περὶ τριτημορίων, τεταρτημορίων καὶ ὅλων ἐν γένει τῶν κλασμάτων συμμιγῶν ἢ ἀμιγῶν τῶν μεταξὺ τῶν διαστημάτων, τῶν περιέργων ὑμῶν κλιμάκων, καὶ περὶ ἄλλων τοιούτων πραγμάτων, δλῶς ξένων τοῦ τὰ μᾶλα ἐνδιαφέροντος ὑμῶν πόθου καὶ σκοποῦ. Διὰ νὰ σᾶς εὐχ χριστήσω, κύριοι, ἐγὼ, χάριν ὑμῶν, προχωρῶ ἐτι πλέον καὶ σᾶς λέγω ἐτι ἐπιστημονικώτερον ὅτι καὶ χιλιοστημόρια καὶ μυριοστημόρια ω ὑπάρχουσι μαθηματικῶς, οὐχὶ μόνον ἐν ἐνὶ διατονικῷ διαστήματι, ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς ἀκόμη ἐνὸς τῶν ὑφ' ὑμῶν διακωδωνιζόμενων τεταρτημορίων. Ἀλλὰ πότου

εῖδους μόρια; 'Αφανστα καὶ ἀκατάληπτα εἰς τὸ ἀνθρώπινον οὗτον. 'Αλλὰ, φίλοι καὶ ἀδελφοὶ ιεροψάλται, ἔάσωμεν πρὸς Θεοῦ τὰς ἀγόνους ταύτας συζητήσεις, τὰς ὅποιας προβάλλομεν ὡς ἐκ τρίποδος εἰς τὸ μέσον διὰ νὰ καλύψωμεν τὰ ρίχη τῆς ἀμαθείας ἡμῶν, καὶ διὰ τὰς ὅποιας καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι δικαίως μᾶς χλευάζουσιν ἐπὶ σκαιότητι διότι ἡξεύρετε τί θέλεις συμβῆν; 'Ενασχολούμενοι εἰς τοιαύτας τεταρτηοριακὰς καὶ πενταμοριακὰς φιλονεικίας, θὰ πάθωμεν καὶ ἐπὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς διότι ἐπαθον πάλαι ποτὲ καὶ οἱ βυζαντινοὶ ἡμῶν πρόγονοι διὰ τὸ βυζαντινὸν κράτος καὶ τὴν πολιτείαν αὐτῶν, καὶ ἔνεκα τῆς μωρίας καὶ τῶν παθῶν αὐτῶν μᾶς ἐκλυροδότησαν τὴν μέλαιναν ἔκείνην σελίδα τῶν βρυθύμων βυζαντινῶν αἰώνων διὰ τὰς ἀμαρτίας μας.

Tὰ ἀρχαῖα κρατεῖτο!

Nai, κύριοι ιεροψάλται, ἐπὶ τῇ βάσει ταύτη στηρίζω τὰς ἔξιτης σκέψεις μου κατ' ἀντίθεσιν τῶν ὑμετέρων, τεινουσῶν εἰς νεωτεριστικὰς προθέσεις.

Διατί ἄρα γε οἱ ἄγιοι ἡμῶν πατέρες καὶ τῆς Ἐκκλησίας διδάσκαλοι εἰσήγαγον μεταξὺ τῶν ἄλλων ὡραίων τεχνῶν καὶ τὴν μουσικὴν εἰς τὴν ἔξωτερην λατρείαν τοῦ Θεοῦ; Οὐχὶ μόνον διότι, ἐν τῇ καλαιοθησίᾳ αὐτῶν, ἔθεωρησαν διτι ἔκάστη τῶν τεχνῶν τούτων, ἴδιας δὲ ἡ μουσικὴ, εἰναι μία ἀκτίς ἐκ τῶν ἀπείρων ἀκτίνων τοῦ νοητοῦ τῆς θεότητος ἡλίου, οὐχὶ μόνον διότι ἐνεπνεύσθησαν οὕτω πως ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ παναγίου Πνεύματος, ἀλλὰ καὶ ὡς βαθεῖς καὶ θεοδίβακτοι φιλόσοφοι ἐπὶ τῷ σκοπῷ, ἵνα ὁ νοῦς ἡμῶν, ἀφ' ἐνὸς

μὲν, μεταρσίως αἰρόμενος διὰ τῆς γλυκυτάτης καὶ ἀμιμήτου ποιήσεως τῆς ἡμετέρας ἐκκλησιαστικῆς ἀσματογραφίας, ἀφ' ἐτέρου δὲ, διὰ τῆς συναδέλφου αὐτῆς μουσικῆς κατανυγόμενος καὶ κατακηλούμενος ἀνώ τῆς ἐπιγείου ὅλης, φθάνῃ εἰς τὸ ὑψος τῆς ὑπερτάτης ἔκείνης ἐκστάσεως, δι' οὗ προσπαθεῖ ὁ ὑπὸ τῆς προσευχῆς ἐμπνεόμενος Χριστιανὸς νὰ πλησιάσῃ εἰς τὸ ὑποπόδιον τῆς θείας Μεγαλειότητος, ἐξ οὗ πηγάζει πᾶσα ἡθικὴ ἐλάφρωσις καὶ παρηγορία ἐν τῇ κοιλάδι ταύτη τοῦ κλαυθμῶνος καὶ τῶν ἐπιγείων χαμαιζήλων παθῶν καὶ ταλαιπωριῶν.

Τοῦ σκοποῦ τούτου ἐπέτυχον πληρέστατα οἱ ἄγιοι ἔκείνοι καὶ μουσόληπτοι πατέρες καὶ διδάσκαλοι Δαμασκηνὸς, Κοσμᾶς, καὶ ὀλόκληρος πλειάδες ἀσματογράφων. Διότι συμμορφωθέντες μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς ἔκείνης ἔθηκαν τὰς πρώτας βάσεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς, ὁδηγούμενοι ὡς φιλόσοφοι ὑπὸ αὐτῆς τῆς φύσεως καὶ τῆς καλαιοθησίας, πρῶτον μὲν ἐπὶ τὸ ἀπλούστερον διὰ τῶν πρώτων τεσσάρων ἡχῶν, ἔπειτα δὲ διὰ τῆς μεθοδικώτερας προσθήκης τῶν ἑτέρων τεσσάρων πλαγίων ἡχῶν.

Τοῦ σκοποῦ τούτου ἀπαξῆ ἐπιτευχθέντος, ἐπῆλθεν ἡ ἀνάγκη τοῦ νὰ παραδοθῇ καὶ εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεὰς ἡ μουσικὴ αὐτη ἀπαγγελία τῶν διδασκάλων ἔκείνων, καθὼς ὑπῆρχεν ἡδη ἐν μεμβράναις παρακατατεθειμένη καὶ ἡ ἀσματικὴ ἡμῶν ποίησις. Τοῦτο καὶ ἐγένετο διὰ τῆς πρώτης ἀτελοῦς μὲν, ἀλλ' ὀπωσδήποτε ψηλαφητῆς σημαδογραφίας, ἦν ἀκολούθως παρέλαβον καὶ τὰ ἄλλα νεοφύτιστα εἰς τὸν χριστιανισμὸν ἔθνη, καὶ ἐπειδὴ τὸ περὶ γραφῆς μουσικῆς ζήτημα ἀπέβλεπε πλέον

τὴν ἐπιστήμην, προοδευόσης καὶ τελειοποιουμένης ταύτης, κατήντησε σήμερον ἡ εὐρωπαϊκὴ μουσικὴ γραφὴ (μὴ σκανδαλίζεσθε, κύριοι, διὰ τὴν λέξιν εὐρωπαϊκὴ, ἐννοῶ ἀπλῶς τὴν γραφὴν) ἡ ἐντελεστέρα καὶ μεθοδικωτέρα πασῶν, κατὰ τὴν ὅδηγίαν αὐτῆς τῆς φύσεως, ἐκπληροῦσα ἀνεξαιρέτως ἀπάσας τὰς ἀπαιτήσεις οἰστόποτε κανονικῆς μουσικῆς.

Ταῦτα πάντα γνωρίζετε κάλλιον ἐμοῦ, ἀξιότιμοι ἱεροψάλται· ἀλλὰ, μολονότι ἔχω ἀπεριόριστον σέδας καὶ ἀγάπην πρὸς ὑμᾶς, δὲν μοὶ λέγετε, παρακαλῶ, τί συνέβη ἐκτοτε; Πάντες ὑμεῖς ὅμολογεῖτε δτὶ ἐθνικαὶ περιπέτειαὶ καὶ ἐπιμιξίαι, δουλεία πολυχρόνιος, ἀμάθεια, ἀμεσος ὄπαδὸς τῆς δουλείας, καὶ πολλὰ ἄλλα δυστυχῆ περιστατικὰ ἐπήνεγκον σημαντικὰς ἄλλοιώσεις εἰς τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα τῶν μεταγενεστέρων αἰώνων, καὶ ἐπομένως καὶ εἰς αὐτὴν τὴν πάτριον ἡμῶν κληρονομίαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς. Ταῦτα εἶναι γεγονότα ἀνεπίδεκτα ἀμφισβητήσεως· ἄρα δὲν δύνεσθε νὰ ἀρνηθῆτε δτὶ ἡ σημαδογραφία τῶν πρώτων μουσικοδιδασκάλων ἡμῶν ἀπὸ παρενοήσεως εἰς παρενόησιν, ἀπὸ διαφθορᾶς εἰς διαφθοράν, ἡλλοιωθή καὶ παρεμφορώθη καὶ κατὰ τὴν προφοράν καὶ κατὰ τὸ ὑφος, ἵδιως δὲ κατὰ τὸν πήλινον αἰῶνα τοῦ βυζαντινισμοῦ, ὃπου πλέον ἡ οἰησις, ἡ ἡμιμάθεια, ὁ πρὸς τὴν τρυφηλότητα ἐκτραχηλισμὸς παρήγαγον καὶ τὴν βυζαντινὴν μουσικὴν, κρῆμα ἀρχαίου καὶ ἀγνοῦ ὑφους διεφθρυμένου καὶ θηλυπρεποῦς. Οἱ βυζαντινοὶ μουσικοδιδάσκαλοι, ἐπόμενοι τῇ τότε κακαισθησίᾳ, ἐφάνησαν ὅποιοι ἦσαν, ἀλλὰ μολαταῦτα θεωροῦνται ἀξιέπαινοι, διότι διέσωσαν ἐκ τοῦ ἐσχάτου ναυαγίου παντὸς κειμηλίου τὰ μουσικὰ λείψανα τῶν ἀρ-

χαίων χριστιανικῶν αἰώνων· ἀλλὰ τίνι τρόπῳ; Ὁ μὲν, διότι ἡτο ἐραστὴς τῆς ἀραβικῆς μουσικῆς, ἐν τῇ βεβαίως καὶ ἡ δαμασκηνὴ διδασκαλία εἶχε τὴν κοιτίδα αὐτῆς, παρεισήγαγεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἡμῶν νέας ἀραβικᾶς στροφᾶς καὶ ἐλιγμούς ἀσυνήθεις, ὁ δὲ, διότι ἡτο θιασώτης τῆς περσικῆς μουσικῆς σχολῆς, ἐπράξει ταῦτο ἐπὶ τὸ περαικώτερον, ὁ δὲ, φύσει ἀνάγωγος καὶ ἀζματοκάμπτης, μετήνεγκεν εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ αὐτοῦ ἀσματα ἡδυπαθεῖς ἐλιγμούς φωνῆς καὶ ὑφους, ὅλως ἀναξιοπρεπεῖς τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ οὕτω, ὅπα νὰ μὴ πολυλογῶ, κατήντησε τὸ πρᾶγμα κυκεών καὶ βαδυλωνία. Ρίψωμεν, ἀδελφοὶ, μέλανα πέπλον λήθης ἐπὶ τῆς βαρυθύμου ἐκείνης ἐποχῆς, ἐναβρυνόμενοι εἰς τὴν κατανυκτικὴν καὶ ἀπλουστάτην ἐκείνην μουσικὴν τῶν θεοπνεύστων διδασκάλων, οἵτινες ἔτονται τὴν Ὁκτώηχον, τὸ Πεντηκοστάριον, τὸ «Ἀναστάσεως ἡμέρα», τὸ «Ἐν τῇ Ἐρυθρῷ θαλάσσῃ», τὸ «Νῦν πάντα πεπλήρωται φωτὸς» καὶ τόσα ἄλλα θεῖα μουσουργήματα, ἀτινα κινοῦσι τὰ ἡδύτερα δάκρυα κατανύκτεως τοῦ εὐσεβοῦς Χριστιανοῦ, ἀν δὲν εἶναι ἀνάλγητος.

Ἐπῆλθεν ἡ καταστροφὴ, ἐπῆλθε τὸ ζοφερὸν σκότος, ἐδραπέτευσαν καὶ οἱ ὄπωσιν μουσοτραφεῖς εἰς τὴν Ἐσπερίαν, ἐπτάχθη ὁ ποιμὴν, διεσκορπίσθησαν τὰ πρόβατα τῆς ποιμνῆς, καὶ τί ἐμεινε τότε εἰς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων; Ὁλίγοι τινὲς σχολαστικοὶ, μουσικοὶ δῆθεν, οἵτινες διὰ τῆς γριφώδους καὶ δι' αὐτοὺς τοὺς ἱδίους ἀκόμη, καθὸ ἡμιμαθεῖς, ἀκαταλήπτου καὶ ἵερογλυφικῆς σημαδογραφίας τῶν ἀρχαίων, ἡθέλησαν τρόπον τινὰ διὰ τῆς προφορικῆς πχραδόσεως νὰ συμπληρώσωσι καὶ νὰ ἔχηγήσωσι τὰ ἀκατάληπτα δι' αὐτοὺς σημεῖα.

Τότε δὴ τότε ἔκορυφώθη ἡ σύγχυσις ἴδεων καὶ ἔκφράσεων, καὶ ἀπόδειξις καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ ἀθλία γλώσσα τῶν μετὰ τὴν ἀλωσιν αἰώνων. 'Οποία κατάστασις! 'Οποία χασμωδία! "Εκαστος τῶν ὀπωσοῦν ἐπισήμων τότε ἵεροφχλτῶν, ὃν τὰ ὄνοματα παραλείπω, διὰ τὴν ἄλλως τε χοιστιανικὴν καὶ καλὴν αὐτῶν πρόθεσιν, εἶχεν ἴδιαιτέραν σχολὴν, ἴδιαιτέραν σημαίαν. Εύτυχῶς ὡς πάντοτε πάλιν ὁ ἵερος ἡμῶν κληρος ἐν τῇ ἀκροπόλει τῆς ὁρθοδοξίας, ἐν τῷ σεβασμίῳ ἔκεινῳ ἀναχωρητηρίῳ τοῦ "Αθω, συνέλεξε καὶ τὰ μουσικὰ ἡμῶν ἐρείπια καὶ διεφύλαξεν αὐτὰ ἐν συνοχῇ καρδίας, καθόσον αἱ διανοητικαὶ καὶ ἐπιστημονικαὶ δυνάμεις τῶν γεραρῶν ἀγιοριτῶν πατέρων τοῖς ἐπέτρεπον. 'Αλλ' εἰς τὰς πόλεις τί συνέβαινε; Σύγχυσις, μουσικὴ ἀταξία καὶ πρὸ πάντων ἀφιλοκαλία, παρεκτὸς ἀν θέλη τις νὰ χαρακτηρίσῃ ὡς φιλοκαλίαν τὴν διὰ χαρακτων γραμμῶν, τὴν διὰ χρυσῶν στιγμάτων, τὴν διὰ κιναθάρεως καὶ τὴν διὰ καλλιγραφίας γραφὴν τῶν μουσικῶν λειψάνων, καὶ μάλιστα τῶν κατ' εὐφημίαν βεβαίως λεγομένων καλοφωνικῶν εἰρυμῶν, οἵτινες μετὰ τὰ τερρίσματα, κρατήματα, ναναρίσματα, γαγαρίσματα καὶ γουργουρίσματα καὶ λοιπὰ αὐτῶν παρεισακτα ἐπεισόδια, πᾶν ἄλλο αἰσθημα ἢ καλαισθησίας ἐμφαίνουσιν.

Τὸ πρᾶγμα, ὡς βλέπετε, κατήντησεν εἰς τὸ μὴ περαιτέρω τῆς ἀηδίας καὶ ἀκηδίας, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἐνύσταξαν οἱ εὐαίσθητοι καὶ εὐλαβεῖς Χριστιανοί. Βύρεθησαν λοιπὸν τρεῖς ἀγιοι ὄντως ἀνδρες, Χρύσανθος, Γρηγόριος καὶ Χαυρμούζιος, ναὶ μὲν καὶ αὐτοὶ κάτοχοι περιωρισμένων μουσικῶν γνώσεων, ὡς ἐμφαίνει αὐτὸ τὸ μέγα Θεωρητικὸν τοῦ Χρυσάνθου, ἀλλὰ θερμοὶ

ζηλωταὶ τῶν πατρώων, οἵνες προτροπῇ καὶ ἔδειξ τῆς Μ. Ἐκκλησίας ἐπεχείρησαν ἵνα καθαρίσωσι τὴν ὑφισταμένην ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν ἀφ' ὅλων τῶν παρεισάκτων αὐτῆς ψιμψιμῶν καὶ φαύλων στολισμάτων, καὶ οἵνις νὰ στερεώσωσιν ὅμοιόμορφου μουσικὸν σύστημα εἰς ὅλας τὰς ὁρθοδόξους ἐκκλησίας, διότι καὶ αἱ μουσικαὶ φατρίας (ἄν δύναται τις νὰ ὄνομάσῃ φατρίας τὰς αὐθικρέτους τάσεις ἀμαθῶν τινων ἐνθρώπων) ἐπολλαπλασιάζοντο δοσημέραις. Διότε ἐνιοὶ μὲν ϕάλται ἡσαν ὀπαδοὶ τοῦ ἀοιδίου Μανουὴλ, πρωτοφύλτου, ἔτερος δὲ τοῦ ἀειμνῆστου Γρηγορίου τοῦ Λαμπαδαρίου, ὅτερον δὲ καὶ τούτου πρωτοφύλτου τῆς Μ. Ἐκκλησίας. ἄλλοι δὲ ἄλλων. Κατήντησαν δὲ ἔντοι ἐξ αὐτῶν νὰ σεμνύνωνται ὅτι ἔκλεψαν λάθρα ἀπὸ τοῦ δεῖνα ἢ δεῖνα μουσαχίπη τοῦ παλατίου τὴν δεῖνα ἢ δεῖνα στροφὴν (γαζέλι), ἦν τῇ ἐπαύριον ἐπροτίθεντο νὰ παρεμβάλωσιν εἰς τὸ χερουβικὸν, ἢ τὸ κοινωνικὸν, ἢ εἰς τὸ δεῖνα κράτημα τοῦ δεῖνα καλοφωνικοῦ ἢ μᾶλλον κακοφωνικοῦ είρμοι. Ἐντεῦθεν σχίσματα, ἐντεῦθεν φατρίαι οὐχὶ πλέον περὶ προσευχῆς ἢ κατανύξεως, ἀλλὰ περὶ δευτερεύοντος ὅλως ὑλικοῦ καὶ τρυφηλοῦ αἰσθήματος, ὅπερ ἀπέπνιγε πᾶν τὸ ἐκ τῶν θείων ἀσμάτων καὶ προσευχῶν προσγινόμενον τῷ εύσεβε Χριστιανῷ ὄφελος. 'Αρα, φίλοι μουσικολογιώτατοι, εἶχομεν καταντήσει οὕτως εἰς τὴν ἐσχάτην κατάπτωσιν, ἦν ἡθέλησαν νὰ ἀναχαιτίσωσιν οἱ ἀειμνηστοι ἐκεῖνοι τρεῖς διδάσκαλοι, δι' ὅλης τῆς καλῆς αὐτῶν θελήσεως. 'Εμπρὸς λοιπόν!

Ἐνασχοληθέντες εἰς τὸ σπουδαιότατον τοῦτο ἔργον, τί διενοήθησαν μεθ' ὅλα τὰ ὑπὸ τὴν διάθεσιν αὐτῶν γλίσχρα μέσα; Νὰ τροποποιήσωσιν ἐπὶ τὸ ἀναλυτικῶτερον τὴν

λίαν συνεπτεγμένην παλχιάν μουσικήν γραφήν, καὶ τὰ δυσκατάληπτα καὶ δυσμάθητα ἔκεινα σημαδόφωνα μεγάλες τε καὶ μικρές. Ἡθελεν ὄντως ὑπέρξει πιθανότης ἐπιτυχίας, ἀν εἰχον οἱ καλοὶ οὗτοι ἀνδρες ἵκανα ὑλικὰ μέσα, ἵκανὸν ὑλικὸν κειρὸν, πρὸ πάντων δὲ τὴν σύμπραξιν εἰδικῶν ἐπιστημόνων διδασκάλων. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἔλειπον, καὶ ἐπελθόντος τοῦ ἔτους 1821, τὸ ἔργον τοῦτο ἔμεινεν οὐχὶ ἐν τοῖς σπαργάνοις αὐτοῦ, διότι δὲν ἦτο ἀκόμη ἐτοιμογενές, ἀλλ' ἐν καταστάσει ἀμόρφου ἐμβρύου, διπερ ὑπολαβόντες οἱ ἡμέτεροι ἀγαθοὶ ἵεροφύλται ὡς γεννηθὲν, οὐδόλως δὲ ἐπιστήσαντες τὴν προσοχὴν αὐτῶν εἰς τὸ ἀμορφον, ἀκομψον καὶ ἀτελὲς αὐτοῦ αχθημα, ἐνεκολπώθησαν αὐτὸν ὡς νέαν δῆθεν μουσικὴν γραφὴν, καὶ ἴδεν ἔκτοτε τυπόνονται δι' αὐτῆς καὶ Πανδέκτη, καὶ Ἀναστασιμάρτρα, καὶ Εἰρμολόγια, καὶ Δοξαστάρια, καὶ Ἀρμονίαι, καὶ Εὐτέρπαις καὶ ὅ, τι ἀλλο παμπώδους ἐνόματος ἔξαμπλωμα δύναται νὰ ὑποτεθῇ. Ἀλλ' οὐδὲν ἐκ τῶν ἐν τοῖς βιβλίοις τούτοις φύματων δύναται νὰ ψιλῇ ἐπακριβῶς ὅπως ἐστὶ γεγραμμένον, τὴν δὲ τοιαύτην ἐλλειψίν ἀναπληροὶ ἡ γόνιμος φαντασία τῶν ἵεροφύλτων καὶ ἡ εύθυμος ἡ ἡ δύσθυμος σωματικὴ αὐτῶν κατάστασις. Σημειώσατε δὲ ὅτι, καίπερ τοιούτων βιβλίων ὑπαρχόντων, οἱ ἡμέτεροι ἵεροφύλται δὲν ἀρκοῦνται εἰς αὐτὰ, ἀλλὰ συντάσσουσι καὶ ἴδιορυθμα μέλη, προϊόντα τῆς γονίμου μουσικῆς φαντασίας των ἐν χειρογράφοις φύλλοις ἡ τετραδίοις, ἔρανισμένα, ὡς οἱ ἴδιοι ὅμολογούσιν ἀφελῶς πως, πότε ἀπὸ χανεντές δε τέ δες, πότε ἀπὸ δερδίσας, πότε ἀπὸ στρατιωτικὰς μουσικὰς, καὶ εἴτε ἀλλο! Δὲν ἐτόλμησα δὲ νὰ τοὺς ἔρωτήσω διὰ νὰ μὴ τοὺς

προσβάλω, διατί ὅχι καὶ ἀπὸ λατέρνας ἡτοι ἀπὸ ὄργανα τῆς Βαβαρίας!

“Αλλο κακὸν, τὸ χείριστον πάντων!

“Ἐνιοὶ τῶν ἵεροφύλτων νομίζουσιν ὅτι, ὅστις προχωρεῖ διὰ τῆς φωνῆς του ἐπὶ τὸ ὄξυτερον, δηλαδὴ ὅστις μεταχειρίζεται ἀπ' ἀρχῆς ἵστον ὑψηλὸν (τὸ ἐπάρατον αὐτὸ τίσον κατὰ τὸν Duccoutray), οὗτος εἶναι ὁ τεχνικώτερος καὶ κομπάζει βλέπων πέριξ αὐτοῦ μεθ' ὑπερηφνείας ἀστείας τούς θαυμαστὰς αὐτοῦ.

Τί δυστυχία! Συνέδη μοί ποτε εἰσερχομένω εἰς τὴν ἔκκλησίαν ν' ἀκούσω δεξιὸν ψάλτην ψάλλοντα καταβοσίας, καὶ ὄρκιζομαι ἐνώπιον Θεοῦ, ὅτι ἐταράχθην ὑπέρμετρα, νομίσας ὅτι φλέγεται ἡ ἔκκλησία καὶ οἱ πυροσέσται ἀναγκάζονται νὰ κρυγάζωσι τόσον ἀγρίως. Καὶ ἐν τούτοις ὁ ψάλτης οὗτος ἦτο τὸ εἰδωλον τῶν κυρίων ἐπιτρόπων καὶ παγκαρτίδων τῆς ἔκκλησίας διὰ τὸ ὑψηλὸν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀλλοτε πάλιν, ἐν ἀγρυπνίᾳ κατανυκτικῆς μημῆς, τὰ ἀκουστικὰ νεῦρά μου τόσον ἐταράχθησαν ἐκ τῶν ἀναγώγων φυινῶν καὶ τῆς βαρβάρου προφορᾶς καὶ μουσικῆς ἐκτελέσεως τῶν ὀραίων ἐκείνων ἀνοιξανταρίων, καὶ τοῦ ὀκταήχου «Θεοτόκε Παρθένε», ὥστε μετὰ δέους ἥρωτησα τὸν ἀξιόλογον τοῦτον ἵεροφύλτην ἀνέκλαμβάνει τὸ ἀκροατήριον αὐτοῦ ὡς κωφάλαλον. Ἡρώτησα αὐτὸν πρὸς τούτοις ἀν, ἀτενίζων μετὰ κόπου εἰς τὸ ἐπιστέγασμα τοῦ ναοῦ, ἐκλιπχρεῖ παρὰ τοῦ ἐκείσες ἀπεικονιζομένου Παντοκράτορος ἐνίσχυσιν τῆς βραχνώδους αὐτοῦ φωνῆς. Τί μοὶ ἀπεκρίθη; Οὐτως εὐχαριστεῖται ὁ λαός· ὁ ἵερὸς τόπος δὲν μοὶ ἐπέτρεπε νὰ παρατείνω τὴν ὅμιλίαν, διὰ νὰ

ἐνθυμίσω εἰς τὸν καλὸν τοῦτον ἀνθρωπὸν τὸν ΟΕ' κανόνα τῆς ΣΤ' ἀγίας συνόδου.

«Τοὺς ἐπὶ τὸ φάλλειν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις παραγενομένους βουλόμεθα μήτε ε βοᾶς ἀτάκτοις κεχρῆσθαι, καὶ τὴν φύσιν κ πρὸς κραυγὴν ἐκβιάζεσθαι, μήτε τι ἐπικεκλέγειν τῶν μὴ Ἐκκλησίᾳ ἀρμοδίων τε καὶ σίκείων ἀλλὰ μετὰ πολλῆς προσοντος χῆς καὶ κατανύεσσι τὰς τοιαύτας φαλλεμωδίας προσάγειν τῷ τῶν κρυπτῶν ἐφόρῳ Θεῷ. Εὐλαβεῖς γάρ ἔσεσθαι τοὺς καὶ οἰνὸς Ἰσραὴλ τὸ ιερὸν ἐδίδαξε λόγιον ε (Λευϊτ. ιε', 30) (1).

Ἐπεθύμουν δὲ ἐπίσης νὰ τῷ κάμω καὶ τὴν ἑξῆς παρατήρησιν, ἦν ἀλλοτε εἶχον κάμει καὶ εἰς διακεκριμένον Εύρωπαιον μουσικὸν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ μουσικοδιδάσκαλον. Πολὺ καλὰ, φίλε μου, ἔχεις τωόντι ἀν οὐχὶ εὐάρεστον, ἀλλὰ τούλαχιστον λίαν ὀξεῖαν φωνὴν, ὥστε καὶ τὰ τίζια τοῦ ταμπούριου τὰ ἀποστομόνεις. Ἀλλ' εἶναι αὐτη φυσικὴ ἡ φωνή σου; Προχώρησον, ἀν δύνασαι, εἰς τὴν χαμηλοτέραν κλίμακα νὰ σὲ ἴδω.

Αὕτη, κύριοι, ἡ σημερινὴ κατάστασις τῆς ἡμετέρας ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, τοῦ ὥραιοτάτου πρωτοτύπου πατρώου κειμηλίου τούτου τῶν πατέρων ἡμῶν. Ἀλ-

λὰ καὶ τὴν κατηντήσατε μὲ τὰς ἴστιοτροπίας σας, κύριοι ἴεροφάλται! Τίς ἔξ ὑμῶν ψάλλει τριτακούς κανόνας, ἀλλὰ καὶ τίς ἔξ ὑμῶν δένεται νὰ καυχηθῇ ὅτι φάλλειτοὺς κοινοὺς καὶ κατανυκτικωτάτους κανόνας τοῦ Ὁρθρου ἐν ἀκριθεῖ χρόνῳ καὶ ρυθμῷ, καὶ ὅπως πρέπει νὰ προφέρωνται αἱ λέξεις διὰ νὰ ὑπερέχωσι τῆς μουσικῆς συνωδείας καὶ νὰ ἀκούωνται εὐκρινῆς, καθαρῶς καὶ κατὰ τὴν ὑψηλὴν αὐτῶν ἔννοιαν; Πρόκειται, κύριοι, περὶ ὑψηλῆς πνευματικῆς ποιήσεως, ἦν καθυπετάξατε δουλικῶς εἰς τὴν ὥλην. Ἀφίνω δὲ κατὰ μέρος τοὺς σολοικισμοὺς καὶ τὸ παροξύτονον τῆς ἀπαγγελίας, ἦν ἔχετε ἐν χρήσει, διότι καὶ περὶ τούτου ἔχω πολλὰ νὰ εἴπω.

Τούτων οὕτως ἔχόντων, δύναται τις νὰ μὲ ἀντικρούσῃ. Καὶ τί προτείνεις νὰ πράξωμεν πρὸς διόρθωσιν τῶν τοσοῦτον κακῶν ἔχόντων, ὥν εἰμεθα καθημερινῶς αὐτόπται καὶ αὐτήκοοι μάρτυρες; Τί προτείνω; Ἰδού αὐτό. Ἀπλούστατον, ἀλλὰ χρειαζεται καλὴ θέλησις καὶ ἀποκὴ ἀπὸ φευδοῦς φανατισμοῦ καὶ σκολιαστικότητος.

Διὰ νὰ μὴ ἐπέρχηται στενοχωρία καὶ ἀγανάκτησις εἰς τοὺς ἐκκλησιαζομένους, οἵτινες, ἀναγνωρίζοντες ὅλας τὰς ἀνω-

(1) Ὁ ἀοίδημος Νικοδημὸς ὁ ἀγιορείτης ἐν τῷ Πινδαλίῳ αὐτοῦ οὕτως ἐρμηνεύει τὸν παρόντα κανόνα. «Ἡ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, λέγει, γινομένη φαλμωδία παράκλησις ἐστι πρὸς τὸν Θεὸν πρὸς ἐξιλέωσιν τῶν ἡμετέρων ἀμαρτιῶν. Ὁ δεόμενος, κατὰ συνέπειαν, πρέπει νὰ ἔχῃ τὸ ἥθος ταπεινὸν καὶ κατανευγμένον, τὸ δὲ νὰ κραυγάζῃ τις δηλοὶ ἥθος θρασὺς καὶ ἀνευλαβές. Οἱ φάλλοντες λοιπὸν εἰς τὰς ἐκκλησίας ὄφελουσι νὰ μὴ βιάζωσι τὴν φύσιν εἰς τὸ νὰ φωνάζουν ὑπὲρ τὸ δέον. Ἀλλὰ μήτε νὰ λέγωσιν ἄγματα ἀνάρμοστα τῇ ἐκκλησίᾳ. Ποῖα δὲ τὰ ἀνάρμοστα

ταῦτα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν; Ἀποκρίνεται ὁ ἐρμηνεὺς Ζωναρᾶς, ὅτι εἴναι τὰ γυναικοπρεπῆ μέλη, διὰ τοῦτο οἱ ψάλλοντες εἰς τὰς ἐκκλησίας πρέπει νὰ προφέρωσι τὰς φαλμωδίας μὲ πολλὴν προσοχὴν εἰς τὸν Θεὸν, ὅστις βλέπει τὰ ἀπόκρυφα τῶν καρδιῶν ἡμῶν, καὶ νὰ προσέχωσι πρὸ πάντων εἰς τὴν νεορῶς ἐν καρδιᾳ γινομένην φαλμωδίαν καὶ προτευχὴν μᾶλλον, ἢ εἰς τὰς ἔξωτερικὰς κραυγὰς, ὥστε ἡ προσευχὴ ἡμῶν νάνεινη ὡς εὐπρόσδεκτον καὶ εὐώδες θυμίαμα εἰς τοὺς πόδας τῆς θείας μεγαλωσύνης.

μεμψιμοιρίας, εὑρίσκουσι πρόφασιν (καὶ δὲν τὰς ἀδικῶ) διὰ νὰ μὴ συχνάζωσιν εἰς τὰς Ἱερὰς ἡμᾶν ἀκολουθίας, εἰ μὴ ἐν ἐκτάκτοις ἡμέραις καὶ περιστάσεις, καὶ διὰ νὰ μὴ ἀπολέσωμεν κατὰ κράτος καὶ βαθμηδὸν τὴν πατρών ἡμῶν παράδοσιν ταύτην, ὅσον καὶ κατ' ἐμὲ, ἀν μὴ μετέχῃ διγματικότητος, ἀπαιτοῦνται, κατ' ἐμὴν παεινὴν γνώμην, τὰ ἀκόλουθα μέτρα, ληφθησόμενα πάντας ὑπὸ τῆς αὐθεντικῆς ἡμῶν ἐκκλησιαστικῆς ἀνωτάτης ἀρχῆς.

Α'. Σύστασις ἔξι ἐπαγγέλματος ἐπιτροπῆς ἀμερολήπτων καὶ οὐχὶ σκαιῶν καὶ φανατικῶν μουσικοδιδασκάλων, γνωμιζόντων κατὰ βάθος τό τε ἐπιστημονικὸν σύστημα τῆς ὄντως ἀληθοῦς μουσικῆς τῶν Εὐρωπαίων· λέγω ἀμερολήπτων, διότι ἐνθυμοῦματι τὴν κωμῳδίαν, ἡτις ἐπαίχθη κατὰ τὸ 1846, ἀν δὲν ἀπατῶμαι, ἐν τῷ μεγάλῳ συνοδικῷ τῶν πατριαρχείων ἐπὶ τῆς πατριαρχείας Ἀνθίμου τοῦ Κουταλιανοῦ, ὅτε ἐπρόκειτο νὰ κριθῇ ἀκρίτως καὶ νὰ κατακριθῇ ἡ τότε πρῶτον ἐν Εὐρώπῃ φανεῖσα τετράφωνος ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ. Ι. Χαβιαρᾶς καὶ τοῦ ἐν Βιέννη Ἱεροδιακόνου Ἀνθίμου. Φρίττει τις ἀναλογιζόμενος εἰς ποίαν γελοίαν θέσιν περιέρχεται οὐχὶ ὁ ἀμαθῆς, ἀλλ' ὁ ἡμιμαθῆς καὶ φανατικὸς ἀνθρωπος, προκειμένου μάλιστα περὶ ἐπιστημονικῶν ζητημάτων. «Οὐδεὶς τὴν γνῶσιν ἀφήρηται, τούτου καὶ κατηγορεῖ προχειρότατα». Ἐπὶ τῇ ὁρᾳ ταύτη ἔξεδόθη καὶ τότε ὁ περιφημος ἐκεῖνος συνοδικὸς τόμος, ὅστις δῆθεν τῇ σφενδόνῃ τῇ τοῦ Πνεύματος ἔξωστράκισε καὶ κατεδίκασε σύστημα, οὗτινος τὴν γνῶσιν ἐντελῶς ἀφήρηται.

Β'. Οἱ μουσικοδιδάσκαλοι οὗτοι, συσκεπτόμενοὶ ἐπὶ τῷ αὐτῷ καὶ ἐπαξίως ἀντα-

μειδόμενοις χρηματικῶς ἐντὸς ὥρισμένου χρόνου, νὰ συντάξωσι μίαν νέαν μεθοδικὴν Ἀνθιλογίαν, κατ' ἀρχὰς πρόχειρον μὲν, εἰτε δὲ ἐκτενεστέραν ὅλων τῶν ἡμετέρων ἐκκλησιαστικῶν φιλοτεχνίων, τῶν συντόμων, ἐννοῶ, καθαρίζοντες αὐτὰ, ἔξι ἀρχαίων πρωτοτύπων, ἀπὸ δλας τὰς κακοφώνους ὀθνείας καὶ ἀπαραδέκτους τῇ Ἐκκλησίᾳ φράσεις, φθόγγοις, φθοράς, διαφθοράς, ἀπηχήματα, τερερίσματα, νανχρίσματα καὶ θηλυπρεπεῖς χαρακτῆρας.

Γ'. Περὶ τὴν μελέτην ταύτην συντόνως καὶ ἐπιστημονικῶς ἐνασχολούμενοι οἱ διδάσκαλοι οὗτοι, ἀλλὰ μετὰ φιλοσοφικῆς ἀπαθείας καὶ ἀνευ φανατισμοῦ, θ' ἀνακαλύψωσι βεβαίως ὅτι πάντα τὰ περὶ τριτημορίων, τεταρτημορίων καὶ χιλιοστημορίων, καὶ αἱ περὶ μείζονος καὶ ἐλάσσονος καὶ ἐλαχίστου τόνου ἀγονοὶ συζητήσεις, εἰναι ἀποκυήματα ἀμαθίας, ἐναντία εἰς τοὺς κανόνας αὐτῆς τῆς φύσεως, ὡς καὶ ὁ ὑπὲρ υπάρξεως ἐναρμονίου γένους διῆσχυρισμός. Πάντα ταῦτα εἶγαι προϊόντα πυρεσσούσης, ἡ μᾶλλον πασχούσης ἀσιατικῆς φαντασίας. Δύο εἰναι τὰ μόνα ὑπάρχοντα ἐν φυσικῇ καταστάσει γένη, διατονικὸν καὶ χρωματικόν. Οὐδὲν δὲ ἄλλο ὑπάρχει, οὐδὲ ἀποδεικνύεται εἴτε διὰ τοῦ πολυθρυλήτου τροχοῦ, εἴτε διὰ τοῦ τετραχόρδου ἡ πενταχόρδου, εἴτε διὰ τῆς ὑπάτης βαρείας, διότι πάντα ταῦτα εἶναι ὄνειρα μὴ ὄγιοις φαντασίας.

Δ'. Τούτου δοθέντος, ἀνάγκη πᾶσα νὰ στερεωθῶσι τὰ ἀξιμάτα ταῦτα διὰ νέας κανονικῆς γραφῆς, ἐπὶ τῆς φυσικῆς καὶ μόνης, ἐπὶ τῆς διὰ πασῶν κλίμακος μετὰ τῶν ἡμιτονίων αὐτῆς. Μεθοδικώτερά γραφή καὶ συμφωνοτέρα καὶ μὲ τὴν φύσιν καὶ μὲ τοὺς κανόνας τῆς ἀκουστικῆς, ἀλλως δὲ

καὶ εὐχολωτέρα διὰ τὴν ἐκ πρώτης ὄψεως κατάληψιν, δὲν ὑπάρχει ἀλλο, ἔκτὸς τῆς ἐν παγκοσμίῳ χρήσει εύρωπαικῆς γραφῆς, διότι καὶ ἡ θέσις τῶν φθόγγων καὶ τῶν διέσεων καὶ ὑρέσεω, φαίνεται ἀμέσως φυσικωτάτη.

Ε'. Τοιουτορόπως διατηρουμένης πάντοτε ὡς βάσεως ἐκ τῶν ὡν οὐκ ἀνευ τῆς ἀρχαίας ἡμῶν ἐκκλησιαστικῆς μελοποιίας, καὶ αἱ ἀκολουθίαι καταντῶσι πολὺ πλέον συνεπτυγμέναι, σύντομοι καὶ κνονικαὶ, καὶ ἡ αὐθαιρεσία τῆς σήμερον ὑφισταμένης βαρβαροφώνου καὶ ἀναγώγου ἀπαγγελίας καταργεῖται, διότι οὕτως ὑποχρεωθήσονται ἀπαντες νὰ ψύλλωσιν ἐν ταῖς Ἱεραῖς ἡμῶν ἐκκλησίαις συντόμως, κατανυκτικῶς καὶ πρὸ πάντων ὅμοιομόρφως, ὑπὸ πᾶσαν αὐστηρότητα, κατὰ τὰ ἐν ταῖς νέασι ταύταις μουσικαῖς δέλτοις σεσημειωμένα. "Αλλως, οἱ παραβάται τοῦ κανόνος τούτου θέλουσιν ὑπόκεισθαι εἰς πρόστιμον ὑπὲρ τοῦ ταμείου ἔκάστης ἐκκλησίας.

ΣΤ'. Τούτων γενομένων ἀπαξ διὰ τὴν καθημερινὴν χρῆσιν τῶν Ἱερῶν ἡμῶν ἐκκλησιῶν, δὲν ἀρνοῦμαι ὅτι ὑπάρχουσι καὶ τινες ἔξαιρετικαὶ περιστάσεις, αἵτινες ἀπαιτοῦσιν ἀργότερα ἀσματα, οἷον πολυελαίους, ἀργὰ χερουβικὰ καὶ κοινωνικὰ ἐπὶ πατριαρχικῶν λειτουργιῶν, εἰρμοὺς κ.τ.λ. Διὰ τὴν ἔγκαιρον διακανόνισιν τούτων κατὰ τὴν αὐτὴν μέθοδον ἡ μουσικὴ ἐπιτροπὴ θέλει φροντίσει ἀκολούθως, ἀφεύκτως ὅμως ἀποσκορακίζουσα ἀνυπερθέτως ἀπὸ τοῦδε, ὡς ἀποφώλια τέρατα, τὰ τερερὲ, νανᾶ κ.τ.λ. ἀσημάντους βαρβαρικὰς καὶ ξενικὰς συλλαβὰς, εἰς ἀς βεβιασμένως πως θέλουσι νὰ ἀποδώσωσιν ἀρχαίαν σημασίαν, ἢν οὐδαμῶς ἔχουσιν, ἀλλ' εἴναι ἀποκυνήματα δυστήνων αἰώνων ἀμαθίας, διαφθορᾶς καὶ

κακοιοθησίας. Εάν δέ ποτε παρουσιασθῇ ἀνάγκη ἀργοτέρου μέλους, ἀς ψάλωσιν ἀντὶ ἐνὸς δύο ἢ τρεῖς εἰρμοὺς, ἀλλὰ μετ' ἀληθοῦς μέλους, οὐχὶ δὲ καὶ κρυπτάζοντες δίκην ἀντλιστῶν.

Διὰ τῶν μέτρων τούτων εἰλικρινῶς καὶ ἀνευ φανατισμοῦ ἐφερμοζομένων, νομίζω ὅτι εἴναι δυνατὸν καὶ ἡ μουσικὴ τῆς ἡμέτερας Ἐκκλησίας ν' ἀναστηλωθῇ ἐπὶ τῆς ἀρχαίας ταύτης πρωτοτυπίας καὶ εὐκλείας, καὶ ἡ δικαία ἀγνώστησις καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς προερχομένη ὀλιγωρία καὶ ἀδιαφορία τὸν εύσεβῶν χριστιανῶν περὶ τὴν ἔξωτερηκήν λατρείαν τοῦ Θεοῦ νὰ ἔξαλειφθῇ βιθυμδόν· ἀλλως, ἐντὸς ὀλίγου θὲ ἴδωμεν τὴν εύρωπακήν τετράφωνον μουσικὴν ἀντικαθιστῶσαν, καὶ τὰ μάλα δικαίως, τὴν ἀρχαίαν πατροπεράδοτον καὶ μελίρρυτον ἡμῶν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν, καὶ μὴ κολακευώμεθα μὲ χιμαίρας καὶ μὲ φανατικὰς ἀξιώσεις·.

Δ. ΠΑΣΠΑΛΗΣ.

Ἐνῷ ὑπῆρχεν ὑπὸ τὰ πιεστήρια τὸ ἀνάχειρας φυλλάδιον, περιηλθον εἰς χεῖρας ἡμῶν αἱ πρὸς τοὺς Ἱεροψάλτας τῆς πρωτεούσης ἡμῶν δύο ἔγκυκλοις τῆς μεγάλης πρωτοσυγγελίας, συνιστῶσαι ἀνευ οὐδεμίᾶς ἔξαιρέσεως τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐπισυνημένης διατριβῆς τοῦ κυρίου Δ. Πασπαλῆ, περὶ τῶν σφαλερῶν ἴδεων ἡ μὴ τῆς ὅποιας διαπραγματευόμεθα διεξιδικῶς ἐν τῷ ἀνά χεῖρας φυλλαδίῳ. Ἐνεκρίναμεν, ὅπως ποτ' ἀν ἦ, νὰ παραθέσωμεν τὰς περὶῶν ὁ λόγος ἐκκλησιαστικὰς ἔγκυκλοις, ὡς πληρέστατα ἵκανοποιούσας

τοὺς ἡμετέρους ἵδια πόθους καὶ τὰς εὐ-
χὰς, εὐγνωμονοῦντες ἅμα τῇ Α. Θ. II.
τῷ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ Ἰωακείμ τῷ
Γ' δι' ἣν δεικνύει ἐνδελεχῆ πρόνοιαν καὶ
περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ἐλ-
πίζοντες διτὶ μετὰ τῆς αὐτῆς προθυμίας
ἐνεργήσει ὑπὲρ τῆς πραγματοποίησεως
τῶν οὐσιωδεστέρων ἡμῶν προτάσεων, τῶν
ἐν ταῖς διατριβαῖς ἡμῶν διαλαμβανομένων.

ΤΟΙΣ ΙΕΡΟΨΑΛΤΑΙΣ
ΤΩΝ
ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ
ΙΕΡΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ.

Α'.

Οἱ ἀπό τινος ἀρξάμενοι, ἐπ' ἐσχάτων
δὲ καὶ μετ' ἐπιτάσεώς τινος ἐκδηλούμενοι
γογγυσμοὶ καὶ αἱ μομφαὶ κατὰ τῆς Ἐκ-
κλησιαστικῆς ἡμῶν Μουσικῆς, τοῦ πολυ-
τίμου καὶ ἀξιοσεβάστου τούτου κειμηλίου
τῶν ἀρχαίων ἡμῶν προγόνων, ὡς λίαν δῆ-
θεν ὄχληρᾶς καὶ μὴ ἴκανούσης διεγείραι
τὸ θρησκευτικὸν αἰσθημα καὶ ἔξυπνωσαι τὴν
διάνοιαν πρὸς τὸν Θεὸν, εὐλόγως μὲν
ἀπασχολοῦσι σπουδαίως τὴν μητέρα Ἐκ-
κλησίαν, ἀλλ' ὅμως ἀνάγκη ἵνα καὶ παν-
τὸς χριστιανοῦ τὴν σύντονον προσοχὴν καὶ
μέριμναν κινήσωσιν, ἵδια δὲ μάλιστα ὑμῶν
τῶν ἱεροφαλτῶν, τῶν ὀπαδῶν καὶ θιασω-
τῶν τῆς ἐπιστήμης ταύτης, πρὸς διάσωσιν
τῆς κίνδυνον ἀπωλείας διατρεχούσης πα-
τρῷας ταύτης κληρονομίας.

Οτι ἡ Ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν Μουσικὴ,
ὡς ἀπορρέουσα ἐκ τῆς μουσικῆς τῶν ἀρ-

χαίων Ἐλλήνων, καθάπερ τοῦτο ἐκ πολ-
λῶν δείκνυται τεκμηρίων, τῶν μέχρι καὶ
νῦν θαυμαζομένων ἐπὶ τῷ δημοσίῳ αὐτῶν
πνεύματι, ὅπερ εἰς τὴν αὐτὴν τελειότητα,
εἰς ἣν ἡδυνήθη ἀναβιβίσαι τὴν φιλοσοφίαν,
τὴν ποίησιν, τὴν ζωγραφικὴν, τὴν γλυ-
πτικὴν, καὶ εἰς ἐτι μείζονα προήγαγε τὴν
μουσικὴν ἐπιστήμην, καὶ ὡς ἐγκλείουσα
ἐν ἑαυτῇ πολλὰς ἀρετὰς, ποικιλίαν οὐ τὴν
τυχοῦσαν, ὡς κάλλιστα γιγνώσκουσιν οἱ
περὶ ταύτην ἀσχολούμενοι, οὐκ ἔστι δυνα-
τὸν ἵνα αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἡ τοιαύτη, οἵαν
οὐκ ὀλίγοι τῶν ἡμετέρων ἐπιπολαίως κρί-
νοντες, τολμῶσι χαρακτηρίζειν, βαθυτέρα
μελέτη καὶ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα ἡδύνετο
καταδεῖξαι τοῦτο. Ὁτι ὅμως καὶ οἱ γογ-
γυσμοὶ καὶ αἱ μομφαὶ καὶ ἡ ἀπαρέσκεια ἐν
γένει πρὸς τὴν Μουσικὴν τῆς ἡμετέρας
Ἐκκλησίας οὐκ εἰσὶν ὅλως ἀσύστατοι
ἀναμφίλεκτον.

Τὴν ἀξίαν καὶ σπουδαιότητα τῆς Ἐκ-
κλησιαστικῆς ἡμῶν Μουσικῆς, ἀφ' ἑνὸς, τὰ
αἵτια τῆς δικαίας ἐν πολλοῖς κατακραυγῆσαι
κατ' αὐτῆς καὶ ἀπογοητεύσεως, ἀφ' ἑτέρου,
καὶ ἔξ ἀλλου τ' ἀπαιτούμενα πρὸς ἄρσεν
τῶν τοιούτων μέμψεων καὶ παραπόνων
καὶ πρὸς βελτίωσιν καὶ ἀνύψωσιν εἰς τὴν
οἰκείαν αὐτῆς ἀξίαν καὶ μεγαλοπρέπειαν,
πάντα ταῦτα δύναται τις ἵδειν συντόμως
ἐκτιθέμενα ἐν τῇ ἐπισυνημμένῃ διατριβῇ,
ἢν ἐπ' ἐσχάτων ἐδημοσίευσε διὰ τῶν ἐφη-
μερίδων τῆς Βασιλευούσης ὁ ὅμογενής κ.
Δ. Πασπαλῆς, ἀνὴρ εἰδήμων τῆς τε Ἐκ-
κλησιαστικῆς ἡμῶν Μουσικῆς καὶ τῆς τῶν
Εύρωπαίων καὶ τῶν πατρῷων ζηλωτῆς.

Ἐκ τῆς μετὰ προσοχῆς καὶ ἐμβριθείας
μελέτης τῆς διατριβῆς ταύτης καὶ πᾶς μὲν
χριστιανὸς ἐν γένει, ἵδια ὅμως ὑμεῖς οἱ
ἱεροφάλται δύνασθε ἐν εὔσυνειδησίᾳ κατα-

νοήσαι τὰ αἵτια τῆς ἐκπτώσεως τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς, τὴν σπουδαιότητα τῶν συνεπειῶν, ἃς δύναται ἐπαγαγεῖν ἡ περὶ ταύτης ὀλιγωρία καὶ ἀκηδία, καὶ τὴν μεγάλην εὐθύνην, ἣν ἔχουσιν οἱ ἔξυπηρετοῦντες διὰ τῶν ἴδιοτροπιῶν αὐτῶν τὴν κατάπτωσιν αὐτῆς καὶ κατὰ συνέπειαν ἀποτελεσματικῶς καὶ τελεσφόρως ἐργασθῆναι πρὸς ἐκκαθάρισιν, βελτίωσιν καὶ ἀνύψωσιν εἰς τὴν ἐμπρέπουσαν αὐτῇ θέσιν καὶ λαμπρότητα.

Καίτοι δὲ ἡ Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία καὶ περὶ τοῦ σπουδαίου τούτου ζητήματος σκέπτεται ἐμβριθῶς καὶ ἐν καιρῷ προνοήσει σπουδαιότερον καὶ ἀποτελεσματικώτερον, σύκ ἀπὸ σκοποῦ ὅμως ἡγήσατο ἵνα καὶ ἀπὸ τοῦδε δῷ ὑμῖν νῦξιν καὶ συνιστῶσα τό γε νῦν τὴν μετὰ προσοχῆς μελέτην τῆς εἰρημένης διατριβῆς προτρέψηται ὑμᾶς καὶ συστήσῃ θερμῶς, ὅπως, παραίτουμενοι παντὸς ξένου καὶ ὅθνείου δυναμένου διαφθεῖραι καὶ ἀσχημίσαι τὸν ἄγιον καὶ χριστιανικὸν τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν Μουσικῆς χαρακτῆρα, φιλοτιμηθῆτε ἐργασθῆναι κοινῇ καὶ ἀποτελεσματικῶς ὑπὲρ τῆς ἐκκαθαρίσεως καὶ ἀναδείξεως τοῦ πολυτίμου τούτου ἔθνικοῦ καὶ ἐκκλησιαστικοῦ ἡμῶν θησαυροῦ, περιαιροῦντες ὅσας κηλίδας ὁ χρόνος, αἱ περιστάσεις καὶ αἱ διαθέσεις ἐπέθηκαν ἐπὶ τοῦ λαμπροῦ τούτου ἀδόμαντος, ἵνα ἀνακτήσηται οὗτος τὴν ἴδιαν αὐτοῦ λαμπρότητα καὶ μεγαλοπρέπειαν.

Τὰς ἀτάκτους βοάς καὶ τὰς ἐκβεβιασμένας κραυγὰς, τὰς ἀναρμόστους στροφὰς καὶ τοὺς ἐκλελυμένους σχηματισμοὺς τῆς φωνῆς ἐκπαλαι ἡ Ἐκκλησία κατέκρινε καὶ ἀπηγόρευσε κατηγορηματικῶς, ὡς ὅλως ἀηδῆ καὶ ἀνάρμοστα εἰς ναὸν Θεοῦ, προει-

λετο δὲ καὶ ἐμόρφωσε μουσικὴν ἐπιτηδείαν πρὸς τὸν σκοπὸν τῶν ἐκκλησιαζομένων, ὃς ἐστιν ἡ ἀνύψωσις τῆς διανοίας ἐκ τῶν γηνῶν πρὸς τὰ οὐράνια καὶ ἡ προσευχὴ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, καὶ ἀνάλογον πρὸς τὰ θεῖα αὐτῆς ἀσματα, ἔχουσαν τὸ μεγαλοπρεπὲς ἐν τῇ ἀπλότητι, τὸ τερπνὸν ἐν τῇ εὐρυθμίᾳ καὶ τὸ σεμνὸν ἐν τῇ μετὰ ταπεινότητος, ἡρεμίᾳς καὶ κατανούσεως καθαρῆ, εὐχρινεῖ, ἀπερίττῳ καὶ ἐμμελεῖ ψαλμωδίᾳ.

Ταῦτα καὶ εἴτι ἄλλο καλὸν ἐνυπάρχει ἐν τῇ ἐπισυνημένῃ διατριβῇ, (α) ἐκαστος ὑμῶν ὡς γνώμονα ἔστι τὸ προστησάμενος καὶ τῆς τροχιᾶς ταύτης οὐδέλως παρεκκλινῶν, ἐπὶ πᾶσι δὲ ἀείποτε ἐν τῷ νῷ ἔχων τὴν ἀποστολικὴν παραγγελίαν, ὅτι τὰ πάντα ἐν τῷ νῷ τοῦ Θεοῦ πρέπον γίγνεσθαι εὐσχημόνως καὶ ἐν τάξει, καὶ πάντα εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν γενέσθωσι (Κορινθ. ΙΔ', 40), ἐστω βέντοις ὅτι κατὰ πολὺ βελτιωθήσεται ἡ Ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν μουσικὴ καὶ αἱ κατὰ τῆς μέμψεις βαθμηδὸν ἐκλείψουσιν.

Οὐκ ἀκαίρον δὲ, συνῳδὰ τῇ ἀποστολικῇ ταύτῃ περὶ τῆς ἐν τῷ ιερῷ ναῷ ἐμπρεπούσης εὐσχημοσύνης καὶ τάξεως ἐντολῇ, ἐπιστῆσαι τὴν προσοχὴν ὑμῶν καὶ εἰς ἔτερά τινα ἀφορῶντα τὴν εὐπρέπειαν καὶ εὐτάξιαν τῆς Ἐκκλησίας, εἰς ἣν ὅλην δυστυχῶς καταβίλλεται προσοχὴ καὶ ἐπιμέλεια. Εἰς τὴν τήρησιν τῆς ἀπαιτουμένης ἐν τῷ νῷ ὡς οἰκῷ Θεοῦ, εὐσχημοσύνης καὶ τάξεως ἀναμφιβόλως συντελοῦσι μὲν τὸ ἐπίαυτοῖς καὶ οἱ ἐκκλησιαζόμενοι διὰ τῆς εὐσχημόου, σεμνῆς, ἀθορύβου καὶ εὐλαβητικῆς

(α) Ἡ διατριβὴ αὕτη ἐστὶν ἐκείνη, ἣν ἀνωτέρῳ ἀναδημοσιεύμενην ἐν τῷ παρόντι φυλλαδίῳ.

τε οἱ ἡγέτες καὶ διὰ τῆς ἐν κατανύξει σευχῆς ριάλλα πρὸ πάντων ἀγαντιρρήτως φείλουσι, οὐτέτεν ταύτην τὰ ὄργανα εἰπεῖς τοῦ, οὐτως εἰπεῖν, τῆς κοινῆς προδαίαν θέτε, οὐτείς διὰ τοῦτο ὁ Ιερού λατρείας, οἵτινες διὰ τοῦτο ὁ Καιρέτων παρέχειν ἑαυτούς ὑπόδειγμα ἐν περιν μέτρον κατέχετε ἐν τῷ ναῷ καὶ ὑμεῖς δέ τῆς ἀλταῖς θιό ὁφείλετε ἀπαντες ἀνελανα καὶ τῶν κανοναρχῶν ὑμῶν φέλανα ἐπενδύτην ποδήρη, κάλυμμα κεφαλῆς ἐπίσης ὁμοιόμορφον καὶ ὁμόχροον ἐκ μέλανος βελούδου κατεσκευασμένον ἐν σχήματι εὐαρμόστω καὶ εὔπρεπει. Οφείλετε ἵστασθαι ἐν τοῖς στασιδίοις ὑμῶν μετὰ πάσης σεμνότητος καὶ εὐλαβείας, φάλλειν ἐν κατανύξει καὶ ἀλαρότητι, ποιεῖν πάσας τὰς κινήσεις τοῦ σώματος εἰς προσευχὴν μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας καὶ σεμνότητος, εἴτε ἐν τοῖς στασιδίοις ὑμῶν ἵσταμενοι εἴτε κατερχόμενοι, δταν προσήκη ἀποδιδόναι τῷ προεξάρχοντι τῆς τελετῆς πατριάρχῃ ἢ ἀρχιερεῖ τὸν προσήκοντα σεβασμὸν, προσέχειν ταῖς ἐκφωνήσεις τοῦ ἵερουργοῦντος καὶ ἀντιφωνεῖν ἐναλλάξ καὶ ἀναλλιπῶς τὰ διατεταγμένα καὶ ἐν καιρῷ τῷ προσήκοντι, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, πάντα ποιεῖν ὅσα προσήκει κατὰ τὴν ἐν τῷ Εὐχολογίῳ διάταξιν καὶ κατὰ τὴν ἐν τῇ Μ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ κρατοῦσαν ἀρχαίαν τάξιν, ἣν ὁφείλετε μαθεῖν καὶ σπουδάσαι παρὰ τῶν εἰδότων ταύτην, καὶ τοὺς κανονάρχας αὐτὴν διδάξαι, ὥστε ἐν πάσαις ταῖς ἵεραις ἐκκλησίαις διαφυλάττεσθαι μὲν τὸ εὔσχημον καὶ εὔτακτον, διατηρεῖσθαι δὲ τὸ ὁμοιόμορφον καὶ ἀπαράλλακτον ἐν πᾶσιν εἰς ἐνδείξιν τῆς ἐνότητος τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς ταύτοτητος τῆς πίστεως καὶ τῆς λαϊσίας.

Ἐὰν οὖτα ποιῆτε, ὡσπερ εἰσηγούμεθα ὑμῖν καὶ ἐντελλόμεθα, πεπείσμεθα ὅτι καὶ τὸ ὄσημέραι ἐκπίπτον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς γόητρον ἀνορθωθήσεται καὶ ἡ παραμεληθεῖσα τάξις καὶ εὔπρεπεια ἐν τῷ οἶκῷ τοῦ Θεοῦ ἀποκατασταθήσεται, οὐ οὐχίς καὶ τὸ ἔλεος εἶη μεθύμιν.

Ἐν τοῖς πατριαρχείοις, τῇ 6' Ιαν. φωπ'.

† Ο ΜΕΓΑΣ ΠΡΩΤΟΣΥΓΚΕΛΟΣ

ΑΦΑΝΑΣΙΟΣ.

ΤΟΙΣ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ ΙΕΡΟΥΣΑΛΤΑΙΣ.

Β'.

Συνῳδὰ τῇ προεκδοθείσῃ πατριαρχικῇ ἐγκυκλίῳ πρὸς τοὺς ἱεροψάλτας τῆς Βασιλευούσης περὶ τῶν καθηκόντων αὐτῶν, τοῦ σεβασμίου τρόπου τοῦ ἵστασθαι ἐν ταῖς ἵεραις ἐκκλησίαις καὶ φάλλειν ἐν φωναῖς αἰσίαις, κατὰ τοὺς συνοδικοὺς κανόνας κ.τ.λ. παραγγέλλονται ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰ ἐφεξῆς ἀπολύτως χρήσιμα, ὡς ἀφορῶντα τὸ ὁμοιόμορφον τῆς ἱερᾶς ψαλμωδίας πάντων τῶν ἱεροψαλτῶν, ἐν πάσαις ταῖς ἱεραῖς ἐκκλησίαις.

Α'. Πάντων τῶν τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ δοξαστικῶν, στιχηρῶν, προσομοίων, καθισμάτων, ἀπολυτικῶν, εἰρμῶν, κανόνων, καταβασιῶν, ἀργῶν τε καὶ συντόμων, τῶν ἐμπεριλαμβανομένων ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις

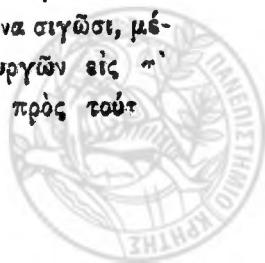
τῆς Παρακλητικῆς, τοῦ Τριῳδίου, τοῦ Πεντηκοσταρίου, καὶ τοῖς δώδεκα Μηναίοις, οἱ χοροστατοῦντες πρέπει νὰ ἔκστηθῆσσι τὰ μέλη καὶ φύλλωσιν αὐτὰ κατὰ γράμμα, ὡς εὑρηνται τονισμένα ἐν τοῖς μουσικοῖς βιβλίοις, εἰ δυνατὸν δὲ, νὰ ἔκστηθῆσσι καὶ τὰ κείμενα τῶν δεσποτικῶν καὶ μεγάλων ἑορτῶν, ἵνα μὴ ἀναγκίζωνται κύπτειν ἀπόπως καὶ φυλλομετρεῖν τὰς βιβλίους καὶ αἰτιᾶσθαι τοὺς κανονάρχας διὰ τὰς ἐξ ἀμελείας αὐτῶν προκυπτούσας χασμωδίας, τοῖς δὲ πρωτοπείροις φύλταις παραγγέλλομεν ἐντόνως, ἵνα οὐδέποτε φύλλωσι τι ἀνευ μουσικῆς βιβλίου, ἐως οὗ ἡ πολυχρόνιος ἀσκησις καὶ πεῖρα καταστήσῃ αὐτοὺς τοιούτους, ὥστε νὰ φύλλωσιν ἀπταίστως καὶ μετὰ θάρρους.

Β'. Τὸ μέλος τούτων θέλει διδάσκεσθαι καὶ φάλλεοθαι εἰς τὸ ἔξῆς ἐκ τῶν καθιερωθέντων ἔκπαλαι ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας μουσικῶν βιβλίων, ἡτοι τοῦ συντόμου Ἀναστασιματαρίου Πέτρου τοῦ Βυζαντίου, τοῦ συντόμου Δοξασταρίου Πέτρου τοῦ Πελοποννησίου, τοῦ Εἰρμολογίου Π. τοῦ Βυζαντίου, καὶ τοῦ ἀργοῦ Δοξασταρίου Ἰακώδου πρωτοψάλτου, τὰ ἀμέσως ἐκ τῆς ἀρχαίας γραφῆς ἐξηγηθέντα ὑπὸ τῶν ἀειμνήστων διδασκάλων Γρηγορίου καὶ Χουρμουζίου, καὶ ἐκδοθέντα εἰς τύπον τὸ μὲν Ἀναστασιματαρίον κατὰ πρῶτον ἐν Βουκουρεστίῳ ὑπὸ Π. τοῦ Ἐφεσίου, καὶ Β' ὑπὸ Χουρμουζίου, τὸ δὲ σύντομον Δοξαστάριον κατὰ πρῶτον ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Π. Ἐφεσίου, καὶ δέ δὲ Θ. Φωκαέως, τὸ Εἰρμολόγιον δὲ, κατὰ πρῶτον ὑπὸ Χουρμουζίου, καὶ Β' ὑπὸ Ἰωάννου πρωτοψάλτου, τὸ δὲ ἀργὸν Δοξαστάριον ἀπαξ ὑπὸ Θ. Φωκαέως· τῶν δὲ ιωνιέρων μελοποιημάτων, τῶν ἐν διεφόροις ἐκδόσεσι περιφερομένων, ἀκαγορεύε-

ται ἡ χαῖσις ἐν ταῖς ἰεραῖς, εἰς στερουμένων τῆς ἀπλότητος τὰς ὁμοίας ὡς ρύθμου, τῶν χαρακτηριστικῶν, ἵνα τοῦ εὐ-ιερᾶς φύλλων δύνανται καὶ ἀρχαίας χρησιμεύωσι πρὸς ἴδιαιτέραν, ταῦτα νὰ ἐκάστου.

Γ'. Ἐκ τοῦ παππαδικοῦ μέλονται χερουβικὰ μὲν κατὰ πᾶσας τις φάλλην τὰ τῆς ἑδδομάρδος σύντομα, καὶ χυρια-Πέτρου τοῦ Βυζαντίου, ἐν ἑκτάκτῳ τοῦ περιστάσει, καὶ τὰ τοῦ Γρηγορίου τοῖς δὲ Κωνσταντίνου τῶν πρωτοψαλτῶν, ταῦτα νικά δὲ τῶν χυριακῶν φύλλωνται τὰ τούτων Δανιὴλ καὶ τοῦ Πέτρου, κοινωνικὰ δὲ τῶν ἑορτῶν τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ καὶ τῶν ἀγίων φύλλωνται τὰ τοῦ Πέτρου, Δανιὴλ καὶ Γρηγορίου τῶν πρωτοψάλτων· Δοξολογίας δὲ μεγάλαι φύλλωνται αἱ τοῦ Π. τοῦ Πελοποννησίου, τοῦ Π. Βυζαντίου, Ἰακώδου, ἡ τοῦ Δανιὴλ καὶ Γρηγορίου, αἱ δὲ σύντομοι δοξολογίαι Μανουὴλ πρωτοψάλτου, ταῦτα δὲ πάντα ἐκ τῶν δοκίμων ἀρχαίων ἐκδόσεων Χουρμουζίου, Θ. Φωκαέως καὶ τῆς Πανδέκτης Ἰωάννου πρωτοψάλτου.

Δ'. Ἐν ταῖς πανηγύρεσι τῶν ἰερῶν ἐκκλησιῶν ἀπαγορεύονται φάλλεοθαι διὰ λόγους οὐφοίδεν ἡ Ἐκκλησία τὰ ἀνοιξαντάρια καὶ τὸ ὄκτακχον Θεοτόκε παρθένε, ἀτινα μόνον ἐν ταῖς ἀγρυπνίαις χρησιμεύουσι καὶ διὰ τοῦτο ἐτονίσθησαν, φάλλεται δὲ μόνον τὸ Μαχάρισσας ἀνὴρ Μανουὴλ Π. καὶ ἐν ὠρισμέναις τισὶ περιστάσεσι τὰ κεκραγάρια Ἰακώδου πρωτοψάλτου· Ἐν δὲ τῇ ἱερᾷ λειτουργίᾳ ἀπαγορεύονται, ἀμα τῇ ἐξόδῳ τῶν Ἀγίων, αἱ μεγάλαι φωναὶ, καὶ τὰ χρατήματα, καὶ ἐπιβάλλεται τοῖς φύλταις, ἵνα σιγῶσι, μέχρι τῆς εἰσόδου τῶν λειτουργῶν εἰς τὸν ἀγιον Βῆμα, ἀπαγορεύονται πρὸς τούτην

καὶ τὰ λεγέμενα λειτουργικά, ἀνταποκρίνονται δὲ τὸ ιερεῖ οἱ χοροὶ ἐν ταῖς ἐκφωνήσεσιν αὐτοῦ διὰ ταπεινῆς καὶ ἡσύχου μονωδίας : οταν τὸ ἔθιμον τῆς Μ. Ἐκκλησίας, τὰ δὲ τυπικὰ οὐδέποτε πρέπει νὰ ἐγκαταλιμπτάνωνται, ἐκτὸς τῶν μεγάλων ἑορτῶν, ἐν αἷς ψάλλονται τὰ ἀντίφωνα.

Ταῦτα ἐγκριθέντα ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ὑποβάλλονται εἰς ἔκαστον ιεροφάλτην, ἐφεστᾶται δὲ ἡ προσοχὴ αὐτῶν ἵνα μή τις ἐξ ἐγωϊσμοῦ, ἡ αὐταρεσκείας παρεισάγῃ ἐν ταῖς ιεραῖς τελεταῖς ἀδόκιμα καὶ ἀνάρμοστα ἴδιαι τερα μέλη, ἐκτὸς τῶν ἐγκεχριμένων καὶ παραδεδεγμένων ἐκπαλαι παρὰ

τῆς Ἐκκλησίας. Οὐδεὶς δὲ προστάμενος ἵερᾶς ἐκκλησίας, ἡ ἑφορος, ἡ πρόκριτος δύναται νὰ καταναγκάσῃ τὸν ιεροφάλτην ἵνα ψάλλῃ τι ἀπᾶδον τῇ παρούσῃ ἐγκυκλίῳ. Ο μὴ συμμορφωθησόμενος πρὸς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ταύτας παραγγελίας τιμωρηθήσεται παραδειγματικῶς.

Ἐν τοῖς πατριαρχείοις, τῇ 8 Ιαν. 1880.

† Ο ΜΕΓΑΣ ΠΡΩΤΟΣΥΓΚΕΛΟΣ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ.

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ.

Εἰδοποιῶ τοὺς φιλομούσους ὅτι ἐντὸς ὀλίγου ἔκδώσω «Οδηγὸν περὶ τῆς ἐξή-
γησιν εἰς τὴν νέαν μέθοδον τῆς ἀρχαίας στενογραφίας τῶν
μουσικῶν χαρακτήρων καὶ διαφόρων σημαδοφώνων».

Τὸ ἐγχειρίδιον τοῦτο, εἰς οὓς τὴν σύνταξιν ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἀνενδότως
θην, μόλις σήμερον μετὰ πολλοῦ κόπου καὶ μόχθου ἡδυνήθην νὰ φέρω εἰς πέρι

Πέποιθα τοσοῦτον ἐπὶ τῆς ἀκριβείας τοῦ ἔργου, καθ' ὃσον πρὸς ἐκπόνησιν αἱ
λέτησα ἐπιστημόνως διάφορα χειρόγραφα ἀρχαίων μουσικοδιδασκάλων ἀπὸ
χῆς Ἰωάννου τοῦ Πρωτοψάλτου, ὅτε ἐγένετο τὸ πρῶτον πρὸς τὴν ἀνάλυσιν
χρι τῆς ἐμφανίσεως τῆς νέας μεθόδου.

Διὰ τοῦ ἔκδοθησομένου Οδηγοῦ, πεπλουτισμένου διὰ πολλῶν καὶ διαφόρων
νισμένων παραδειγμάτων, ὃ γινώσκων τὴν νέαν μέθοδον δυνηθήσεται ἀνευ διδα-
νὰ ἐξηγῆ εὐχερῶς πᾶν ἀρχαῖον μουσικὸν χειρόγραφον.

ησχολή-
ις.
τοῦ ἐμε-
τῆς ἐπο-
τῆς, μέ-
ν τετο-
τκαλίας

Π. Γ. ΚΗΛΤΣΑΝΙΔΗΣ

ΠΡΟΥΣΑΕΥΣ.

